

Velké Březno a Valtířov

Dějiny – Vlastivěda – Osobnosti – Pověsti

Velké Březno a Valtířov

Dějiny – Vlastivěda – Osobnosti – Pověsti

PaedDr. Jan Darsa

Pomůcka pro využívání regionálních prvků
ve výuce s důrazem na mezipředmětové vztahy

Velké Březno

2015

OBSAH

Slovo autora	4
Přírodní poměry Velkobřezenska	5
Chráněná území v okolí Velkého Března	8
První stopy lidské činnosti	15
Stručné dějiny Velkého Března	22
Velkobřezenský pivovar	24
Historická železniční trať Velké Březno – Verneřice	27
Vlastivědné zajímavosti z Velkého Března a okolí	
Vlastivědný kaleidoskop	30
Škola ve Velkém Březně	42
Objev na školní půdě	48
Osudy pomníků T. G. Masaryka	51
Zajímavé mapy Velkého Března a okolí	55
Řopíky připomínají druhou světovou válku	58
Osobnosti	
Muž, který večerel s francouzským prezidentem	61
PhDr. Franke byl ozdobou každé vlády	64
Vynálezce novoročenky je z Velkého Března	67
Vyhnanství spisovatele Slacha	70
Hraběnka ze zámku – Žofie Chotková	72
Zapomenutý hrdina	74
Kdo to byl Victor Cibich?	76
Svatopluk Košvanec - vynikající muzikant z Velkého Března	79
Od vesnické katedry za akademický stolec	82
Neposlušný kněz	84
Slavný rodák z Homole	86
Významný historik z Babin II	88
Hudebník z Bláhova	89
Malíř z Velkého Března	90
Eva Vágnerová – výtvarnice z Valtířova	92
Sběr místních pověstí jako metoda výchovy a vzdělávání žáků	94
Pověsti	
Poklad pod starou vrbou	96
Smíření bratři	96
Nepravý ranhojič	97
Potrestaní lupiči	97
Zachráněná mlynářka	98
Okolí Velkého Března	99
Zajímavosti z dějin Velkého Března	113
Jak vznikla tato jména?	122
Pomístní jména	124
Obrazová příloha	125
Použitá literatura	151

Slovo autora

Vážení čtenáři,

byl bych velice rád, abyste k této publikaci přistupovali jako ke snaze přivést žáky velkobřezenské základní školy k zájmu o historii a současnost naší obce.

Snažil jsem se nabídnout našim žákům nový pohled na místo, kde žijí, a umožnit jim aktivně poznávat místní region. Poznávání místního regionu má ve všeobecném vzdělávání zcela nezastupitelné místo. Význam spočívá nejen v rozšíření vědomostí žáků, ale zejména v tom, že žáci porozumějí životu společnosti v místě, kde žijí, v historických a regionálních souvislostech.

Příručka je koncipována tak, aby podněcovala k integrovanému pojetí výuky – k propojení s výukou dějepisu, přírodopisu, zeměpisu, občanské výchovy, výtvarné výchovy, českého jazyka atd. Ve školním vzdělávacím programu velkobřezenské základní školy najdeme regionální prvky v podstatě ve všech předmětech. Příručka také nabízí problémové otázky, náměty k projektům, skupinové činnosti v terénu. Je možno se seznámit s minulostí a kulturními tradicemi regionu a získávat vztah k místní přírodě, ke kulturním památkám.

Regionální dějiny je možno chápat jako východisko k poznání a pochopení národních i světových dějin a naopak řada událostí celonárodního významu má svůj odraz a projev v jednotlivých regionech.

Školní vzdělávací program vede učitele k tomu, aby ve svých hodinách zařadili učivo ovlivněné místní realitou. Je samozřejmé, že většinu regionálních poznatků nezískají při studiu na pedagogických fakultách, ale musí se sami s nimi seznámit a prostudovat řadu regionálních publikací. Tato příručka má právě ulehčit orientaci v této oblasti a usnadnit vyhledávání těchto regionálních poznatků.

Součástí příručky je CD s elektronickou podobou textu a fotografií včetně prezentací nejdůležitějších částí.

Přírodní poměry Velkobřezenska

České středohoří patří mezi oblasti, které se svým charakterem vymykají ostatním územím v České republice. Toto nesmírně členité, výškově značně diferencované pohoří formovala z větší části sopečná činnost. Také jinde v Čechách i na Moravě máme několik bývalých sopek, jedná se však o izolované útvary, zasahující poměrně malou plochu, zatímco ve Středohoří jsou jich stovky. Zvedají nepoměrně prudce a do značné výšky prakticky od břehů Labe a jejich typické homolovité tvary vytvářejí panorama, které je v české krajině nezaměnitelné.

Horopis

Horopisně patří celé území Velkobřezenska do Verneřického středohoří. Nejvyšším bodem je v okolí Velkého Března Buková hora (683 m n.m.), Sedlo (726 m n.m.) a v těsné blízkosti Velkého Března pak Kočičí hlava (426 m n.m.), Magnetovec (520 m n.m.) Zámecký vrch (312 m n. m.) a Kozí vrch (379 m n.m.).

Geologická stavba

Z hlediska geologického proběhl rozhodující vývoj oblasti ve dvou časově velmi vzdálených etapách. V mladších prvohorách bylo okolí Velkého Března součástí mohutného horstva, zřejmě vyššího než Alpy, které se v následujících geologických obdobích postupně snižovalo až na úroveň vrchoviny. Na sklonku druhohor bylo zalito křídovým mořem, na jehož dně se usazovaly naplaveniny, hlavně písky a štěrky. Tyto vrstvy, mocné až 250 metrů, se po ústupu moře zpevnily a vytvořily tabulovou plošinu, postupně rozrušovanou vodními toky. Ve třetihorách se celé území znovu ocitlo pod hladinou moře, na jehož dně se ukládaly další vrstvy písků a jílu.. Tyto vrstvy byly ohromnými tlaky rozlámány a podél zlomů se vylévala láva. Vznikly tak sopky, které byly v průběhu 40 milionů let vymílány, odnášeny a většinou úplně sneseny. Zůstala z nich pouze nejtvrďší jádra, suky – lávové hmoty, původně skryté pod povrchem. Nejstarší křídové uloženiny, které tento povrch tvořily, při tomto procesu téměř úplně zmizely, značně nahlodána byla i vlastní sopečná tělesa. Dnešní kopce Českého středohoří tedy vlastně nejsou sopky, ale zbytky podpovrchových a postupně obnažených (vypreparovaných) sopečných výlevů různých forem a tvarů.

V Českém středohoří převažuje čedič, dále se setkáme se žnělcem, tefritem, trachytem. Z dalších nerostných surovin se v oblasti vyskytuje hnědé uhlí (viz samostatný text o těžbě uhlí v okolí Velkého Března).

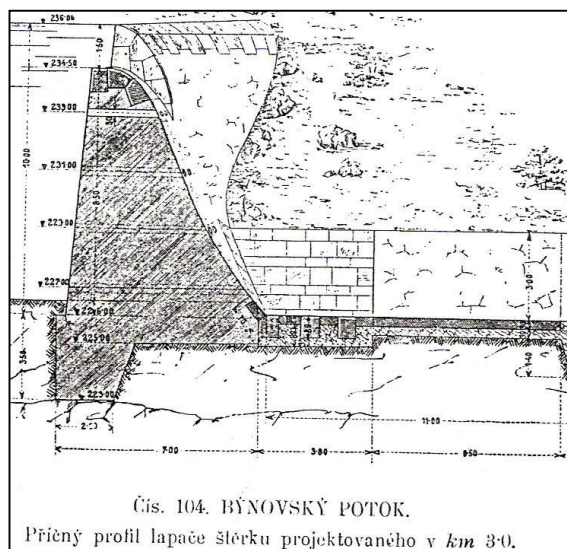
Vodopis

Nejvýznamnějším tokem Velkobřezenska je samozřejmě Labe, odvádí prakticky všechny vody z východního Českého středohoří. Obec Velké Březno protíná Homolský potok. Ten v minulosti byl častou příčinou lokálních záplav. Na začátku 20. století byl jeho tok v dolní části obce

korigován a nad obcí byla vybudována zadržovací nádrž s několikametrovou kamennou přehradou. Jiné větší umělé vodní nádrže v okolí Velkého Března nenajdeme.

Čís. 133. BÝNOVSKÝ POTOK.
Odlážděné dno koryta ve Velkém Březně.

Tyto vzácné snímky byly publikovány v roce 1908 a 1913 ve zprávě o činnosti Zemské komise pro úpravu řek v království českém. Dovídáme se v ní například, že C. k. ministerstvo vnitra schválilo projekt výstavby lapače štěrku nad Velkým Březnem výnosem ze dne 29. srpna 1907 č. 25116. Přehrada je 11,5 metrů vysoká a koruna hráze 43 metrů dlouhá. Na levém obrázku vidíme vydláždění dna potoka, které bylo dokončeno v roce 1912 a stálo 28 074 korun.

Flóra

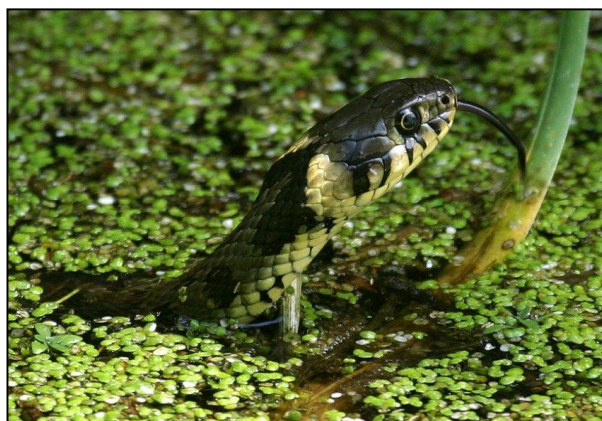
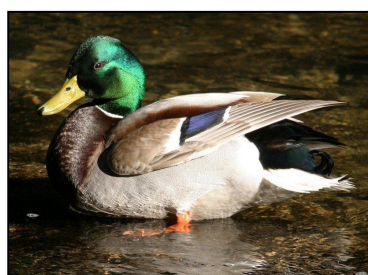
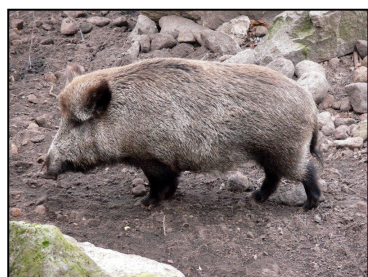
Z botanického hlediska je sledovaná oblast velmi zajímavá. Na holých sutích rostou různé lišejníky, mechy, rozchodníky, česnek horský. Skály a skalní terasy oživují trsy tařice skalní. Travnaté suché a výslunné stráně hostí stepní a lesostepní květeny, např. koniklec luční, diviznu brunátnou, hvozdík kartouzek, bělozářku liliovou. V dubohabrových lesích s dubem letním a zimním a habrem rostou kromě sasaneček, plicníků, prvosenek také lilie zlatohlávek, zvonek broskvolistý a luční. Bukové lesy s příměsí klenů jsou domovem mařinky vonné, konvalinky

vonné, jaterníka podléšky, starčeku Fuchsova, třezalky horské, kokoříku přeslenitého, samorostlíku klasnatého a dalších. Zvláštní složení mají Babinské orchidejové louky u Čeřeniště, kde se vyskytují různé vstavačovitě rostliny a kriticky ohrožený zvonovec liliolistý.

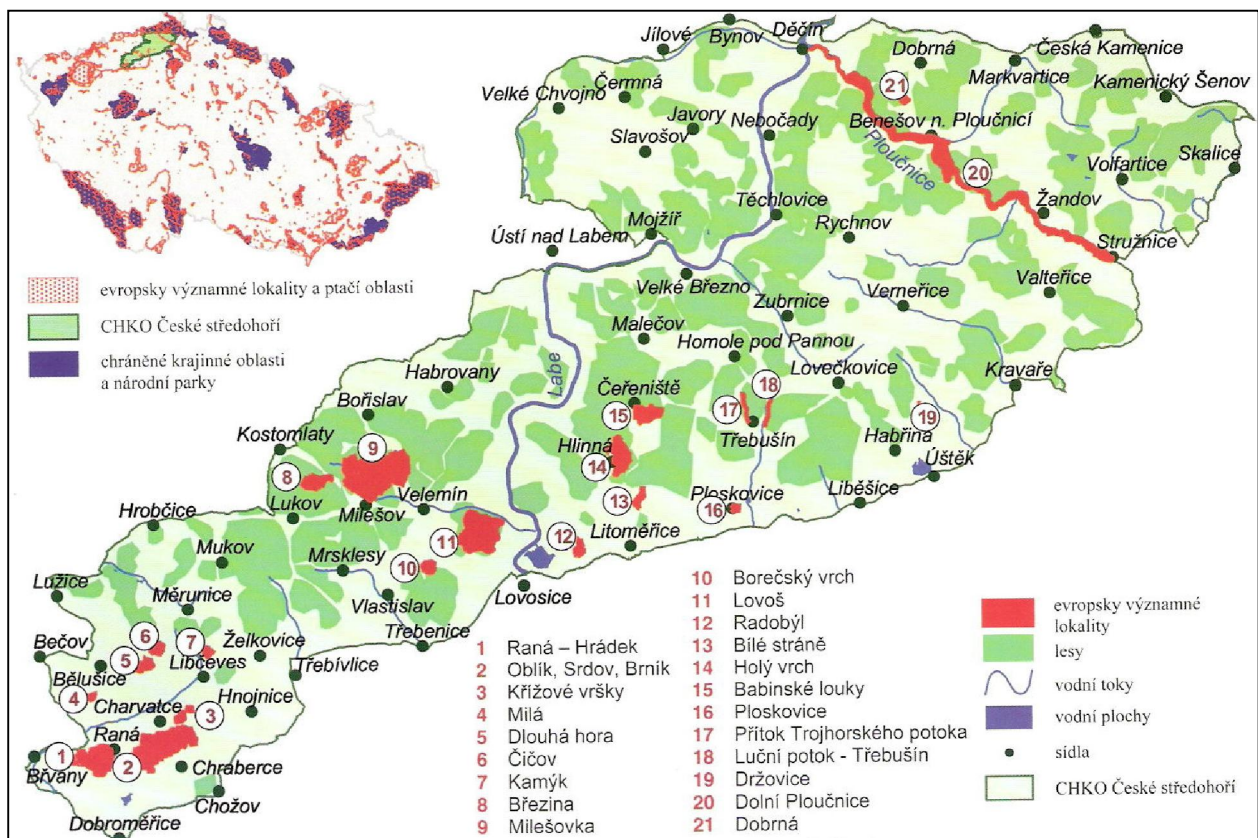
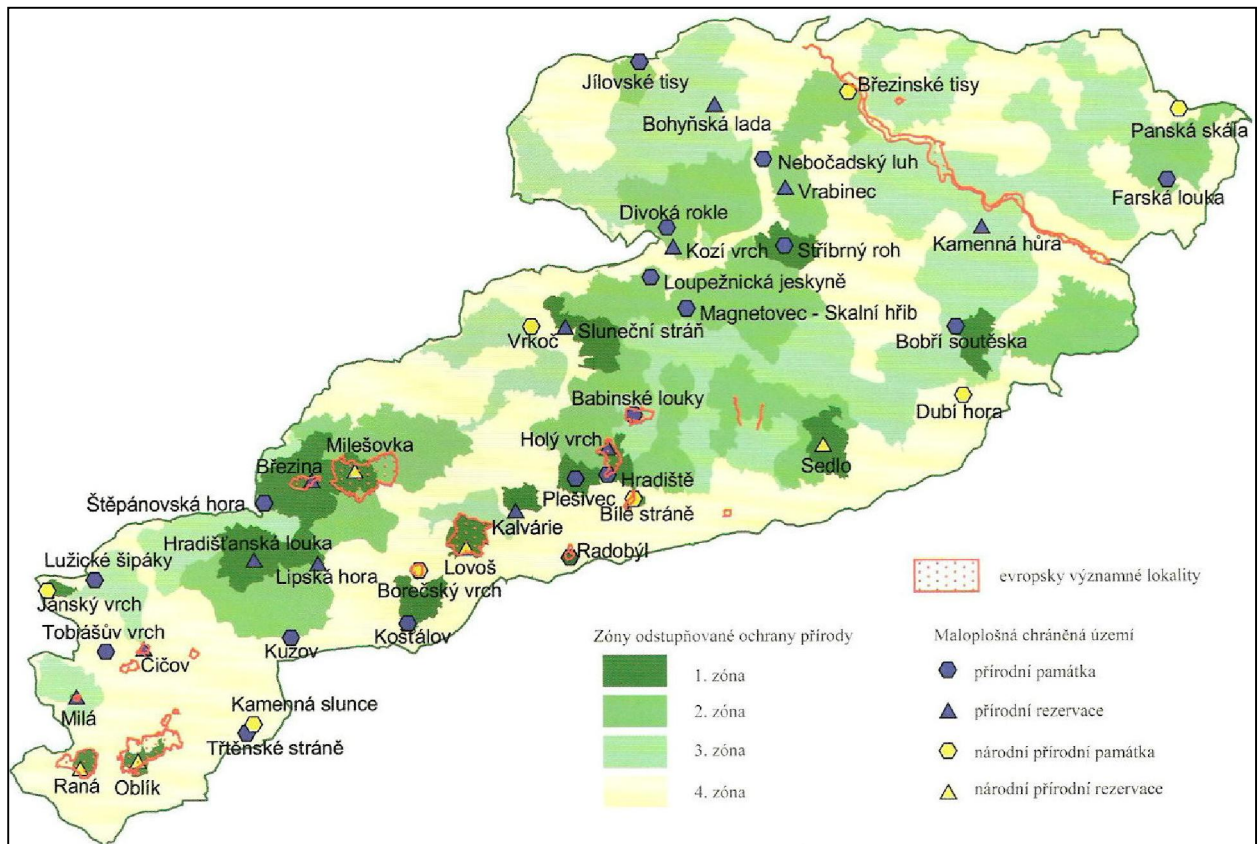
Fauna

Fauna se od jiných českých oblastí významným způsobem neliší. Absence hlubokých lesů způsobuje zcela výjimečný výskyt jelení zvěře, ve zdejších převážně listnatých lesních porostech žije běžně zvěř srnčí, v menším množství zajíc, jezevec, kuna skalní, plch lískový, prase divoké, mlok skvrnitý. Z ptáků jsou lesy domovem datla černého, strakapouda velkého, káněte lesního, poštolky a některých druhů sov. Na polích se můžeme setkat s ježky, rejskem obecným a hrabošem. Z ptáků tu žijí koroptve, bažanti, skřivani aj. Výslunné stráně jsou domácím prostředím pro zmiji obecnou, užovku hladkou, slepýše křehkého a ještěrku obecnou. U potoků a řeky Labe najdeme různé druhy kachen, potápky, lysky a vzácně můžeme na Homolském potoce spatřit i ledňáčka, z hlodavců ondatru, bobra evropského, ve stojatých či mírně tekoucích vodách skokana hnědého i zeleného. Z hmyzu žijí na Velkobřezensku kobylky, sarančata, cvrčci, různé druhy motýlů a brouků.

Ochrana přírody

Pro ochranu zdejší přírody byla v roce 1976 vyhlášena Chráněná krajinná oblast České středohoří o rozloze 1063 kilometrů čtverečních.

Chráněná území v okolí Velkého Března

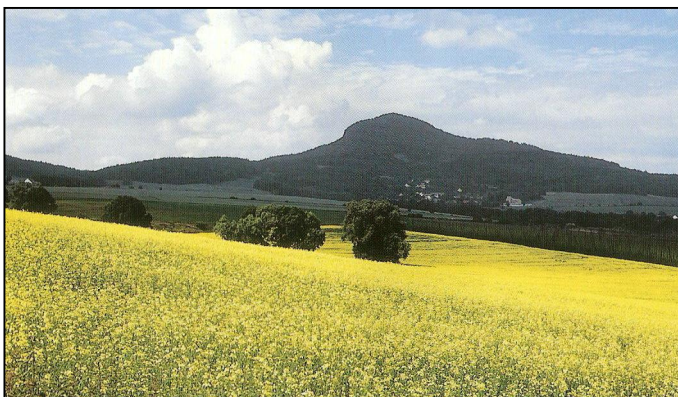
Sedlo

Národní přírodní rezervace

Výměra: 42 ha

Rok vyhlášení: 1968

Nejvyšší hora (726 m) Verneřického středohoří je mohutným vulkanickým pněm s ostrým vrcholovým hřebenem s početnými bizarními skalními útvary, obklopeným po obou stranách rozlehlými suťovými poli. Hlavní horninou, podílející se na stavbě převážné části vrcholových i přilehlých svahových partií, je sodalitický tefrit. Sutě jsou ve vyšších polohách pod hřebenem zpevněny smíšenými lesními porosty, často pralesovitého charakteru, s mohutnými exempláři lip, klenů, buků a dubů. Na jižních skalách s charakteristickou sloupcovou odlučností, roste vzácná teplomilná květena. Na Sedle je jediná lokalita hvězdice alpské v CHKO České středohoří. Zdejší fauna má vyloženě lesní ráz se zastoupením několika horských druhů, např. čolka horského, hýla obecného, datla černého či ořešníka kropenatého.

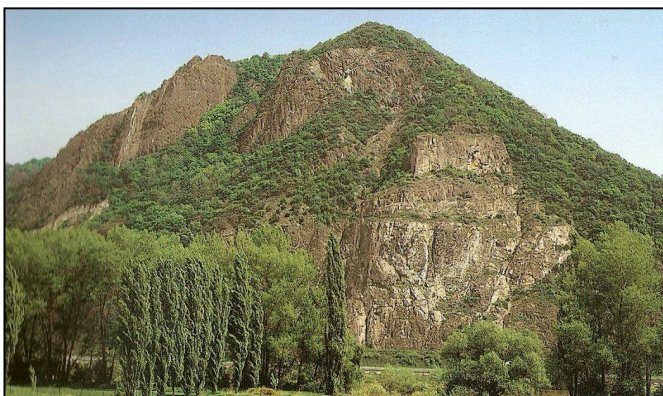
Kozí vrch

Přírodní rezervace

Výměra: 37 ha

Rok vyhlášení: 1983

Významná krajinná dominanta levé strany labského údolí mezi městy Ústí nad Labem a Děčínem je tvořena nefritickým znělcem. Dodnes je dobře patrný důsledek sesuvu v roce 1770, kdy byla zničena osada Veselí a podstatně zúženo koryto Labe. Velice důležitá je štěrbinová vegetace skal, porosty teplomilných křovin a přirozený dubohabrový les. Vyskytuje se zde (v současnosti na jediném místě v České středohoří) lomikámen latnatý. Dále tu rostou např.: bělozářka liliová, třemdava bílá, koniklec luční český, kosatec bezlistý nebo hvězdnice zlatohlávek. Na skalách nad železnicí je doložen nejsevernější výskyt ještěrky zelené v Čechách.

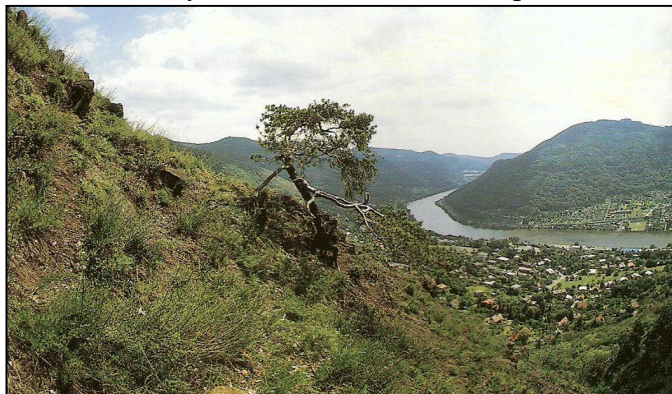
Sluneční stráň

Přírodní rezervace

Výměra: 8 ha

Rok vyhlášení: 1968

Chráněné území zaujímá exponované svahy hřbetu, vyběhajícího z Vysokého Ostrého (587 m) nad Brnou v labském údolí. Pestrý geologický podklad je tvořen třetihorními horninami. Střídají se zde skalní sutě, travině a křovité porosty stepi a lesostepi až po listnatý les s převahou dubu. Překvapivě bohatá květena zahrnuje více než 230 druhů vyšších rostlin, z nichž např. hvozdík sivý, třemdava bílá, kosatec bezlistý, dvojšťitek sladkoplodý, tařice skalní a bělozářka liliovitá podléhají zvláštní ochraně. Z chráněných druhů obratlovců se zde vyskytuje např. zmije obecná, žluva hajní či plch velký. Z bezobratlých je zajímavý výskyt 17 druhů mravenců.

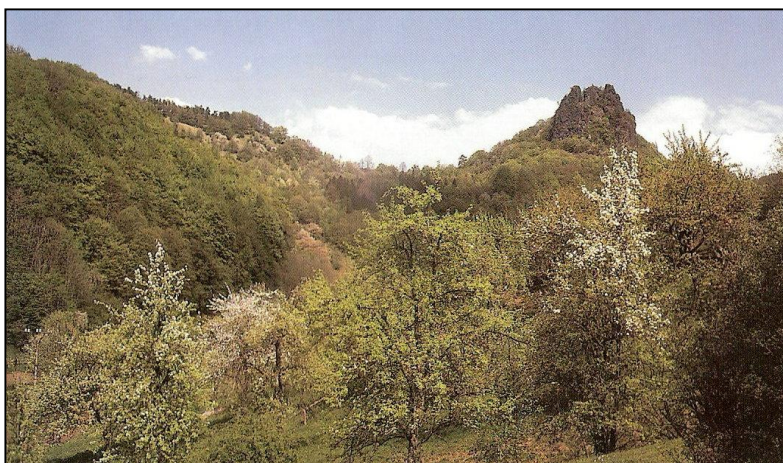
Vrabinec

Přírodní rezervace

Výměra: 9 ha

Rok vyhlášení: 1993

Čedičová skála se zbytky středověkého hradu. V chráněném území se střídají téměř kolmé skalní stěny, volné sutě na svazích o sklonu až 45 stupňů a suťové lesy s lípou a javorem. Vrabinec je izolovaným ostrůvkem teplomilné květeny v severní části labského údolí. Rostou tu například tařice

skalní, bělozářka liliová, modravec tenkokvětý. Tato převážně lesní lokalita má velký význam z hlediska hnízdění řady druhů ptáků, zejména dravců a sov.

Babinské louky

Přírodní památka

Výměra: 41 ha

Rok vyhlášení: 1993

Chráněné území bylo zřízeno k ochraně zvonovce liliolistého. Ten se zde vyskytuje spolu s dalšími významnými druhy květeny vlhkých podhorských luk. Jedná se například o orchidej prstnatec májový, kosatec sibiřský, toliji bahenní, vrbu rozmarýnolistou apod.

Prstnatec májový

Bobří soutěska

Přírodní památka

Výměra: 1 ha

Rok vyhlášení: 1968

Předmětem ochrany je úzké erozní údolí Bobřího potoka.

Vedle hlavního vodopádu je na pravostranném přítoku

další dokonce vyšší vodopád. Zajímavá květena je

zastoupena u dna údolí druhy chladnomilnými, při

vrcholcích skalních stěn naopak teplomilnými.

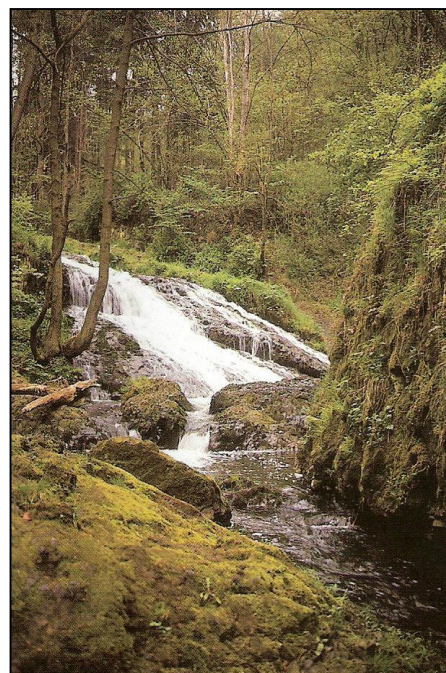
Z významnějších druhů tu rostou např. růže alpská,

měsíčnice vytrvalá, při vrcholech skal tařice skalní.

Z obratlovců se zde hojně vyskytují např. zmije obecná,

skorec vodní a konipas horský. Na březích potoka žije

vzácný drabčík a je zde hojný bělopásek topolový.

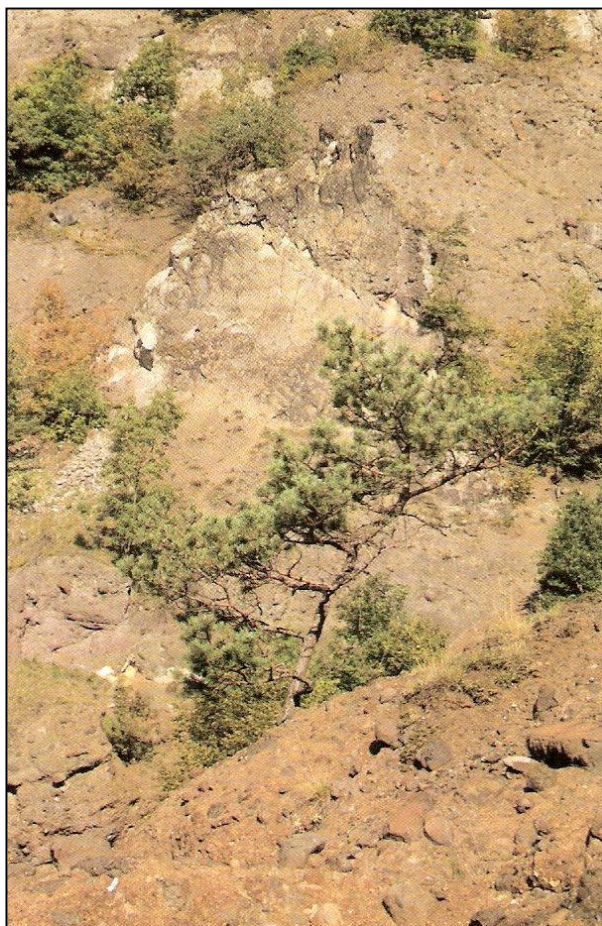
Divoká rokle

Přírodní památka

Výměra: 2,5 ha

Rok vyhlášení: 2001

Rozsáhlá skalní lokalita mísovitého tvaru nacházející se mezi Mojžířem a Kozím vrchem. Rokli postihlo několik sesuvů (např. v roce 1770).

Loupežnická jeskyně

Přírodní památka

Výměra: 13 ha

Rok vyhlášení: 2001

Loupežnická jeskyně se nachází v severním svahu Zámeckého vrchu (312 m). Jde pravděpodobně o největší puklinovou jeskyni v neovulkanitech České republiky. Hlavní chodba jeskyně je dlouhá asi 90 metrů. Celková délka chodeb dosahuje 130 metrů. Chodba je v nejužším místě široká 20 – 40 cm, v nejširším kolem dvou metrů. Největší výška je 7-8 metrů. Jeskyně od vchodu neustále klesá a její dno se nalézá 36 metrů pod úroveň vstupního otvoru. Jeskyně je evidovaným a sledovaným zimovištěm několika druhů netopýrů a vrápence malého. V okolí je velice hojný mlok skvrnitý.

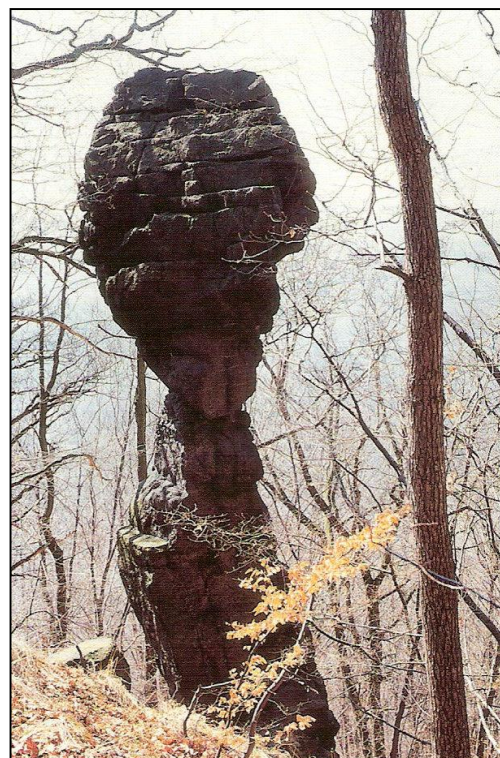
Magnetovec – skalní hřib

Přírodní památka

Výměra: 6 ha

Rok vyhlášení: 1992

Kousek od vrcholu Magnetovce (521 m n. m.) vystupuje pásmo skal s dominujícím 6 – 8m vysokým **skalním hřibem**. Tato přírodní památka je pozůstatkem lávového příkrovu, tvořeného dvěma výlevy horniny. Spodní výlev je pórovitější a více zvětralý. Na tenké „noze“ sedí mohutný „klobouk“ z horniny odolnější vůči zvětrávání.

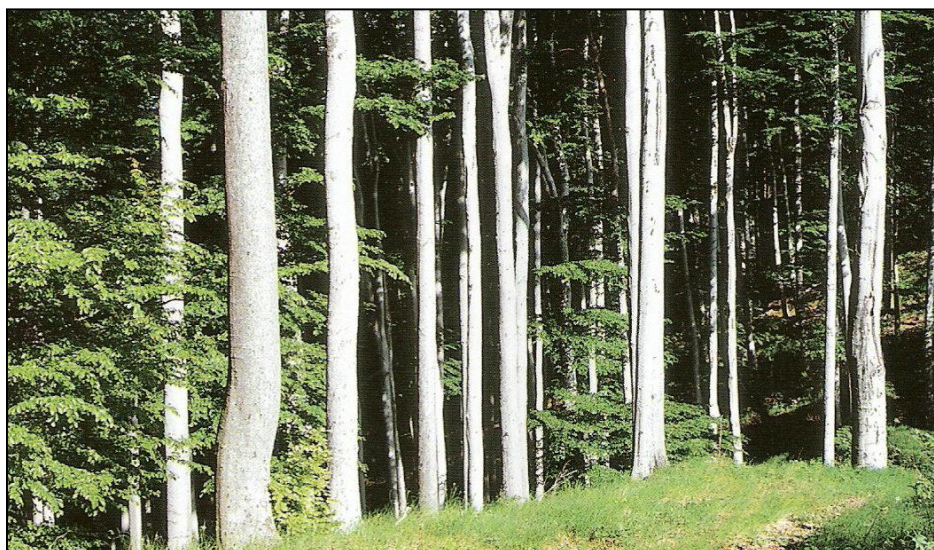
Stříbrný roh

Přírodní památka

Výměra: 7 ha

Rok vyhlášení: 1968

Území se vybíhá jako skalní zakončení hřebene Bukové hory nad labským údolím. Předmětem ochrany je starý bukový porost s bohatým bylinným patrem, kde rostou např. kyčelnice cibulkonosná, věsenka nachová a devětsil bílý.

Znáš odpovědi?

- Jak se jmenuje nejvyšší hora v okolí Velkého Března?
- Jak se jmenuje potok, který protéká Velkým Březnem?
- Proč postavili naši předkové přehradu v Byňově?
- Dokážeš pojmenovat rostliny na straně 6?
- Dokážeš pojmenovat zvířata na straně 7?
- Co označujeme slovy fauna a flóra?
- Která chráněná území znáš v okolí Velkého Března? Použij mapku CHKO České středohoří.
- Kde se v okolí Velkého března vyskytují orchideje?
- Znáš lesní škůdce?
- Jak se chováme v CHKO?
- Co to je turistické značení cest. Jaké turistické značené cesty prochází Velkým Březnem?
- Kde v okolí Velkého Března přezimují netopýři?
- Jak se jmenují okolní vrchy?
- K jakému povodí patří všechny potoky v okolí Velkého Března?
- Jmenuj listnaté a jehličnaté stromy v okolních lesích.
- Vyjmenuj z našeho okolí rostlinu kulturní, chráněnou, léčivou, okrasnou, plevelnou ..., též jmenuj zástupce plazů, savců, obojživelníků, ptáků, ryb, hmyzu...
- Jak poznáme v přírodě sever?
- Co tě napadne, uslyšíš-li slovo příroda. Napiš tři věty.
- Který směr větru u nás převládá?
- Byl náš region v nedávné době postižen záplavami?
- V čem se změnilo počasí za poslední desetiletí?
- Podle čeho asi naši předkové předpovídali počasí? Uveď několik případů.
- Čím je náš kraj typický a jedinečný?
- Kde je příroda poškozena? Kdo a jakým způsobem ji poškodil?

Náměty k činnostem a projektům

- Vyhledej malý vodní tok s nenarušenými přírodními břehy a tok regulovaný – uměle napřímený a upravený kamenivem nebo betonem. Prozkoumejte břehy obou toků zhodnoťte kvalitu přírodních složek. Který z obou toků odvádí vodu rychleji z okolní krajiny? Je to přínos?
- Zmapuj situaci v nakládání s odpady v naší obci. Jsou zde černé skládky? Máme v obci kontejnery na odpad. Jakou mají barvu a kde je najdeme? Máme ve škole kontejner na odpad? Co by se v obci mohlo v této oblasti zlepšit?

První stopy lidské činnosti v okolí Velkého Března

Dá se předpokládat, že první lidská sídliště se ve Velkém Březně a okolí již objevují hluboko v pravěku. Rozsah pravěkého osídlení byl plně závislý na krajině, která obyvatelstvu musela poskytnout nejen nezbytný prostor pro vlastní osadu, pole a pastviny, ale i dostatek vody. Proto nacházíme stopy po pravěkých sídlech převážně při Labi v ústecké kotlině a v povodí Bíliny. Podle početnějších archeologických nálezů na střekovské straně by se dalo usuzovat, že pro pravěké osídlení byl více využíván pravý břeh Labe, který skýtal svou otevřenou krajinou lepší sídelní možnosti.

Nejstarší období pravěku je nazýváno paleolitem - **starší dobou kamennou**. V tomto dlouhém období byl hlavním zdrojem obživy lidí sběr divoce rostoucích plodin a lov zvěře. Krátkodobá a převážně sezónní tábořiště malých skupin lovců, které sledovaly stáda zvěře, lze jen těžko zachytit. Tyto lovecké tábory, skládající se patrně z několika stanových přístřešků pokrytých kůžemi ulovených zvířat, zanechaly v terénu jen nevýrazné stopy.

Přímo ve Velkém Březně nebyly učiněny takové nálezy, ze kterých by se dalo usuzovat, jakou podobu měl život tehdejších obyvatel, a proto se v tomto případě zaměříme na významnější nálezy v okolí Velkého Března. Z těchto nálezů se dá vyvozovat i situace přímo ve Velkém Březně a jeho nejbližším okolí.

Tak například v roce 1987 bylo při stavbě dálnice na rozhraní katastrů obcí Stadice a Koštov odkryto **tábořiště lovců mamutů z doby před 25 000 lety**. Toto naleziště se okamžitě zařadilo mezi nejvýznamnější lokality v Čechách.

Tábořiště se rozkládalo na malé plošince jižního svahu vrchu Rovný a poskytovalo pravěkým lidem dokonalý přehled po krajině, tolik potřebný pro sledování zvěře. Odkryté tábořiště zaujímal plochu 150 metrů čtverečných. Po celém obývaném prostoru se nacházely kosti mamutů, sobů a polárních lišek. Mnohé kosti nesly stopy

opálení. V tomto období se zde totiž nacházela bezlesá step, poskytující jen málo vhodného materiálu k topení, takže kosti zvířat sloužily jako topivo. Unikátním nálezem bylo odkrytí malé dílny na výrobu pazourkových nástrojů, v jejímž okolí bylo rozházeno velké množství pazourkových štěpin. V obvodu tábořiště bylo nalezeno několik set hotových pazourkových čepelí, které byly původně zakopány do země, nejspíše v kožených obalech. Ve své době představovaly nesmírné bohatství. Tento fakt svědčí o úmyslu tehdejších výrobců se pro svůj poklad jednou vrátit. Proč k tomu nedošlo a nástroje čekaly na své vyzvednutí až do dnešní doby, zůstane již navždy utajeno.

Lovecko-sběračským způsobem života žili i lidé **střední doby kamenné** - mezolitu - v období 8. - 6. tisíciletí před naším letopočtem. Jejich pobyt však na Ústecku není doložen.

Nejstarší zemědělci

Od konce 6. tisíciletí před naším letopočtem se na úrodných sprašových půdách podél řek a potoků začaly objevovat vesnice prvních zemědělců z **mladší doby kamenné** - neolitu, kdy se hlavní základnou pro získávání obživy stává primitivní zemědělská výroba. Zpravidla se jednalo o několik velkých domů postavených z kůlů se stěnami opletenými proutím a omazanými hlínou. V jejich těsném sousedství byla políčka obdělávaná jednoduchými dřevěnými motykami a rycími holemi. Nedokonalým obděláváním se však půda brzo vyčerpala, výnosy klesaly a pole zarůstala plevelem. Proto si neolitické zemědělci po několika letech v jejich blízkosti zřídili nová pole. Často to však znamenalo přemístit celou osadu. Vzdálenost při stěhování nebyla velká a dosti často se osada vracela po čase na staré místo. Zemědělský způsob života vyžadoval rovněž nové pracovní nástroje. Ke zpracovávání dřeva sloužily broušené kamenné sekery, sekeromlaty s provrtaným násadním otvorem, klíny i malé ploché motyčky. Původní technika zpracovávání kamene štípáním, jak ji známe z předchozích loveckých společností se využívala i nyní k výrobě pazourkových nástrojů. Zhotovovaly se tak nožiky, pilky nebo vrtáčky, drobné čepelky byly vkládány do dřevěných násad a tvořily složené nástroje jako srpy pro sklizeň obilovin. Nálezy závaží ke stavům a přesleny dokládají pak od tohoto období i textilní výrobu. Důležitou složkou materiální kultury pravěkých společností se od neolitu stala keramika. Proměny jejích tvarů a výzdoby jsou rozhodujícím znakem pro odlišení jednotlivých pravěkých společností. Keramické zlomky jsou také nejtypičtějším archeologickým materiálem, který je pro určení jednotlivých pravěkých kultur nezbytný. Další skupinu nálezů tvoří kamenné nástroje nacházené při bagrování koryta Labe nebo na jeho březích podél celého toku až do Německa.

Doba bronzová a starší doba železná.

Zvládnutí složitější techniky výroby bronzu, slitiny mědi a cínu, umožnilo výrobu kvalitních pracovních nástrojů a zbraní. Získání bronzové suroviny bylo značně namáhavé, takže ze začátku byl kov vzácným zbožím, které se do naší oblasti dostávalo obchodem od jihu. Souběžně s výskytem prvních kovových předmětů doznívalo užívání tradičních kamenných nástrojů. Ačkoliv byl hlavní důraz kladen na potřeby hospodářské, našel bronz využití i při zhotovování ozdob a šperků. Používání bronzu mělo vliv také na rozvoj směnného obchodu s vyspělým středomořím.

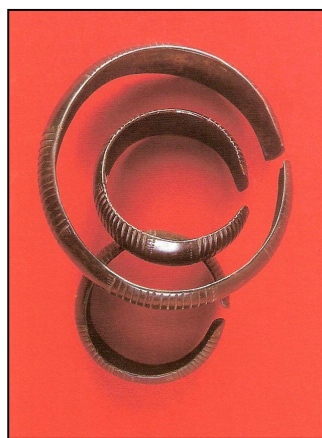
Představitelkou starší doby bronzové na rozlehlém území střední Evropy je od konce 3. tisíciletí do poloviny 2. tisíciletí před naším letopočtem **kultura únětická**. Přes svou kulturní jednotu bylo však toto území rozčleněno na několik lokálních skupin.

Starší nálezy z osídlení únětické kultury jsou značně torzovité a bez bližších údajů. Byly objeveny náhodně při různých stavbách v prostoru Ústí nad Labem a nejspíše pocházejí z rozrušených hrobů. Jedná se o nádoby, bronzovou jehlici a pazourkovou sekeru. Kostrové hroby byly objeveny na Klíši a na Červeném vrchu. Podle písemných údajů byla zachycena sídliště únětické kultury na Střekově a v centru města Ústí n. L., materiál se však nedochoval. V roce 1987 byl při stavebních pracích ve Stroupežnického ulici zachycen únětický sídlištní objekt s pecí na keramiku. Rovněž výzkum v Žižkově ulici v roce 1990 vedl k odkrytí několika sídlištních objektů z této kultury.

Situace se mění až v mladší době bronzové, kdy od 12. století př. n. l. přichází do ústecké kotliny ze Saska **lid lužické kultury**. Charakteristickým znakem je žárové pohřbívání, kdy zemřelý člověk byl nejprve spálen a jeho popel pak uložen na pohřebišti. Nositelé lužické kultury byli usedlým zemědělským lidem a jejich výrobní technika navazovala téměř beze změny na dosavadní praxi. Rozmach

výroby bronzu, s výjimkou bronzových srpů, zemědělství mnoho nepomohl.

Důležitou lužickou lokalitou je Střekov, odkud pocházejí bohaté nálezy z tohoto období. Už v letech 1900-1901 bylo stavebními pracemi ve vsi pod hradem zničeno celé rozsáhlé pohřebišťe, ze kterého se tehdy podařilo zachránit jen malý zlomek keramiky a bronzových předmětů. Při úpravách vinice na svahu pod střekovským hradem byla pak zlikvidována velká část sídliště,

Bronzové náramky lužické kultury nalezené v Ryjicích

kteří s tímto pohřebišťem souviselo. Druhé velké pohřebišťe bylo odkryto roku 1931 na terasovité vyvýšenině pod dnešním hřbitovem. Celá poloha byla sice dosti poničena těžbou písku, ale přesto se zde podařilo zachránit a prozkoumat 69 žárových hrobů. Pohřby byly překryty vrstvou kamenů a pak zasypány hlínou. U dvou pohřbů byly zjištěny nasypané mohyly s věncem kamenů po obvodu. Ve výbavě byla nejvíce zastoupena keramika, u níž se projevuje zřetelný vztah k saské oblasti. Nechyběly ani zlomky bronzových předmětů. Nalezené bronzové břitvy pak dokládají styk se severní Evropou.

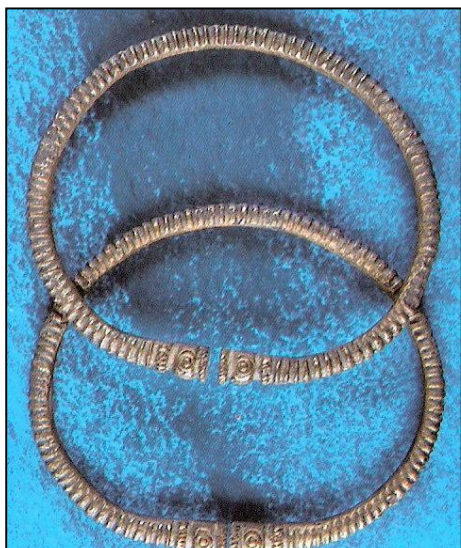
Vzájemné vztahy saské a ústecké oblasti pokračují i ve starší době železné v období tzv. halštatu. Oproti předcházejícímu období je

Skrčená dětská kostra v sídlištní jámě lužické kultury objevená v Trmicích

dosud známý nálezový fond z halštatu poměrně chudý.

Od Keltů ke Slovanům

Náramky z keltského pohřebiště ve Stadicích

Od poloviny 1. tisíciletí př. n. l. probíhala do střední Evropy expanze keltského etnika. Podle významného švýcarského naleziště je keltské období mladší doby železné nazýváno laténem. Již v halštatském a později halštatsko - laténském období došlo ke změně ve vývoji společnosti a k jejímu rozvrstvení ve smyslu sociálním i majetkovém. Původní rodová společnost se rozpadá a spolu s ní i společné vlastnictví výrobních prostředků. Hlavní roli ve společnosti získávají náčelníci a jejich válečné družiny. Obdobnou společenskou organizaci měli i Keltové, kteří od

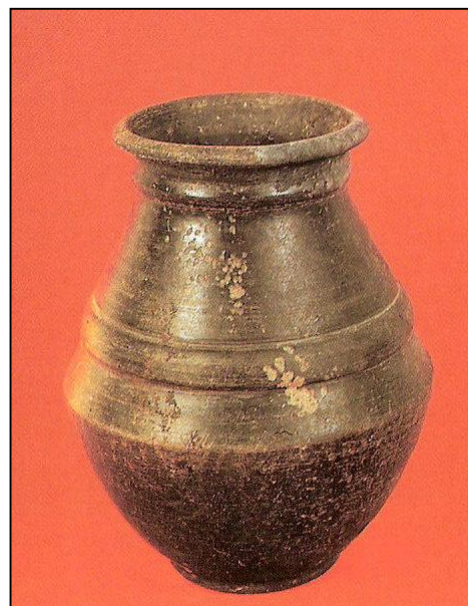
2. poloviny 4. století pronikali na Ústecko. Jejich přítomnost je všeobecně spojována s plochými kostrovými

hroby. Muži jako bojovníci byli pohřbíváni se zbraněmi a ženy s četnými šperky. Konec tohoto období je kladen do 2. století př. n. l., kdy v souvislosti se zastavením keltské expanze na jih, houstne osídlení, projevuje se odklon od válečnictví a větší pozornost je věnována zemědělství a rozvoji řemeslné výroby a obchodu.

Dokladem, že Keltové pronikli až k Labi, jsou nálezy plochých kostrových hrobů ze Sřekova, odkud jsou zprávy o nálezů dvou kostrových hrobů s bronzovými náramky. Keltové do ústecké kotliny pronikali podél Bíliny, což dokládají nálezy jejich hrobů podél jejího toku. Záznamy o nálezech keltských hrobů pocházejí již z minulého století. Kostrové hroby s bohatou výbavou železných zbraní a bronzových šperků byly odkryty při výstavbě Spolku pro chemickou a hutní výrobu v roce

1878. Další hrob byl odkryt při stavbě sklárny, bohužel veškerý materiál pocházející z těchto nálezů se

nedochoval, podobně jako nálezy železných zbraní, bronzových náramků, spon a keramiky z hrobů, které byly nalézány od roku 1890 při těžbě cihlářské hlíny v cihelně v Žižkově ulici. Další nálezy, registrované zde od počátku století, pocházejí z rozrušených hrobů v trmických cihelnách. I z těchto nálezů se dochovala jen malá část. Situace kolem změny letopočtu je na

Lahvovitá nádoba z keltského pohřebiště ve Stadicích

Ústecku složitá, archeologické prameny jsou zatím skrovné a nedostačující. Proto nelze s určitostí rozhodnout, kdy a které germánské kmeny se v ústecké kotlině začaly usazovat. Nově přichodící germánští osadníci si začali stavět v bezprostřední blízkosti keltských osad svoje příbytky. Rozhodně jejich příchod a vzájemné soužití bylo klidné, jak dokládají nálezy germánské keramiky v objektech laténských a naopak. Postupem času zbylé keltské obyvatelstvo splynulo s germánským. Odkryté redukční pece na tavení železa a množství strusky dokládají železářskou výrobu.

Doba stěhování národů od konce 4. až do konce 6. století byla velmi neklidná. Území severních Čech bylo v této době na okraji zájmu a sloužilo hlavně jako průchozí území pro germánské kmeny směřující na jih. V této neklidné době byla ústecká kotlina i dolní tok Bíliny zřejmě bez osídlení, protože průchody různých bojovných skupin neposkytovaly dostatek klidu a bezpečí pro trvalejší sídla a jejich krátkodobé zastávky nezanechaly v tomto prostoru výraznější stopy.

Na konci tohoto neklidného období přicházejí do Čech slovanské kmeny.

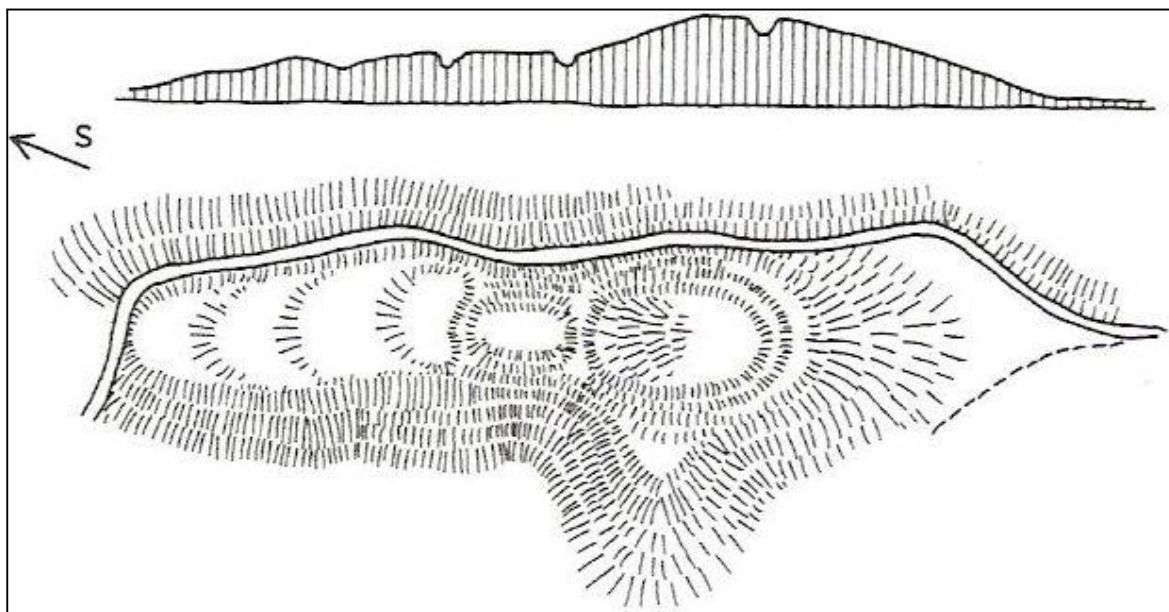
Ústecka se tento první slovanský proud nedotkl. Podle archeologických pramenů je na Ústecku doloženo slabé slovanské osídlení až v 8. století. První slovanští osadníci sem přicházejí podél Bíliny z Mostecka a podél Labe z Lovosicka. Při dolním Labi se usadili Děčané, výše na pravém břehu Lutoměřici, při Bílině Lemuzi a na západ od nich Lučané. V 9. století již počet slovanského obyvatelstva stoupá a začínají se projevovat i průniky po Labi ze severu ze Saska a začíná se vytvářet síť osad v ústecké kotlině. Tím tento malý region vstupuje do počátku svých středověkých dějin, kdy jeho výhodná poloha na labské cestě měla vliv na jeho další osudy.

Nejvýznamnější archeologické nálezy v nejbližším okolí Velkého Března

- Na konci března roku 1845 prudké tání více než metrové vrstvy sněhu po čtyřměsíční tuhé zimě způsobilo nebyvalou povodeň, která se přihnala 29. března na Neštětice. Labe stouplo skoro o 10 metrů. Velká voda utrhala svádovské lodní mlýny, vzala s sebou i dřevěné domky kolem řeky. Sedlákům z Neštěmic a Veselí, kteří měli pole v místech dnešního Tonasa, odnesla voda všechnu ornici. Po opadnutí vody sedláci zpozorovali na zničených polích veliké množství keramických nádob vynořujících se z písku. Bylo to rozsáhlé pohřebiště z období lužické kultury, které vzniklo asi před 3000 lety. Sedláci, když v nádobách našli jen kůstky, nikoli hledané mince, ztratili o keramiku zájem a začali ji rozbíjet. Naštěstí se včas o pohřebišti dozvěděl vzdělaný krásnobřezenský písař Franz Böhm a řadu nádob stačil zachránit. Spolu s kovářem Böhmelem je posílal po lodích Václavu Hankovi do Národního muzea v Praze, kde je jich několik desítek uloženo dosud. Kuriózním epilogem tohoto archeologického objevu se stala zádušní mše, kterou farář ve Veselí sloužil za zemřelé pohanské nebožtíky.

I v pozdějších dobách se Neštěmice ukázaly jako bohatá archeologická lokalita. Rovněž z prostoru Tonasa pocházejí četné nálezy keltskogermánského původu ze 2. stol. př. n. l. a slovanské pohřebiště z 9. - 10. století.

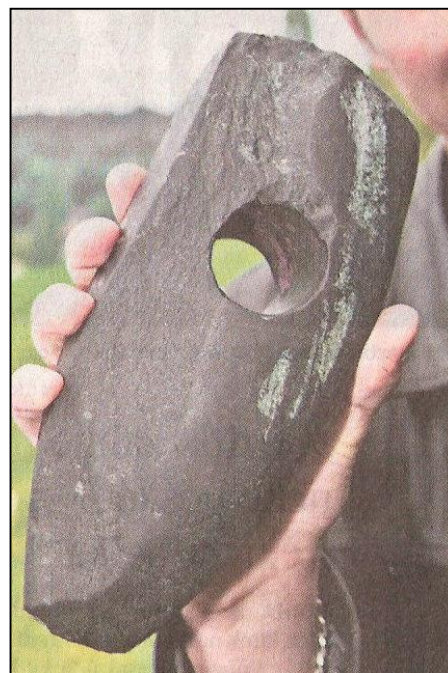
- Podle německého historika Wenzela Hiekeho bylo v roce 1886 ve velkobřezenském údolí nalezeno v lese poblíž Proboštova velké množství zlomků bronzového nářadí.
- Pod vedením ředitele ústeckého muzea Adolfa Kirschnera byl v roce 1900 proveden archeologický výzkum ve Valtířově.
- Ve Valtířově byly nalezeny nádoby z tzv. kultury šňůrkové keramiky (mladší doba kamenná). Nádoby s protáhlým hrdlem jsou zdobeny otisky šňůry.
- Také s keltskými nálezy se můžeme setkat ve Valtířově. Jedná se o hroby s kostrami položenými naznak se zbraněmi u mužů a šperky u žen.
- Na začátku sedmdesátých let minulého století byly provedeny malé zjišťovací průzkumy hradu ve Velkém Březně (poblíž cesty na Fráž) a byly nalezeny mince z doby Václava II. (1271 – 1305). Mince jsou uloženy v Muzeu města Ústí nad Labem. Tento výzkum byl výsledkem osobité spolupráce tehdejšího Krajského domu pionýrů a mládeže, na které se největší měrou podílela archeoložka Marta Cvrková. Děti byly prostřednictvím muzejních pracovníků seznamovány s regionální historií a přírodovědou i základem dějin

Plán hradu nad Velkým Březněm podle Josefa Nittnera, pořízený před rokem 1931. Plán lokality dole, nahoře podélný řez.

umění. Každé léto byl pro ně pořádán vlastivědný tábor, jehož hlavní náplní byl archeologický průzkum tzv. Pustého zámku ve Velkém Březně. Podle svědectví jedné z pamětnic byl „dětský archeologický tábor“ vybudován nad základní školou v místě, kterému se říká „V Háječku“.

- V roce 2010 našel v potoce v Leštině patnáctiletý Jaroslav Zach sekeromlat, který může být starý až 7 000 let a daroval ho ústeckému muzeu. Je černý, vyhlazený, takřka pravidelných tvarů s výraznou přesně krouženou dírou. Exemplář v tak výborném stavu a tak velkých rozměrů se na Ústecku doposud našel výjimečně. Pravěký nástroj na délku měří asi 20 centimetrů a váží přes dva kilogramy. Používal se nejspíš na opracování dřeva, příležitostně možná i jako zbraň. Nejnáročnější bylo vyvrtat díru pro topůrko. Používal se k tomu lukový nástroj, který točil dutou dřevěnou tyčkou, pod níž se sypal písek. Za hodinu práce postoupila o jeden až tři milimetry. To znamená, že provrtání nalezeného sekeromlatu trvalo skoro celý den nepřetržité práce. Sekeromlat vypovídá o lidech mladší doby kamenné, kteří žili v okolí Velkého Března už pět tisíc let před Kristem. Jde o lidi, kteří jako první přestali spoléhat na lov zvěře a sběr lesních plodin, ale usadili se a začali pěstovat zemědělské plodiny a chovat zvířata. Právě takové nástroje jim v tom pomáhaly. O této době se nám nedochovaly žádné písemné prameny, a proto podobné archeologické nálezy jsou pro nás tím jediným zdrojem informací. Tvůrce sekeromlatu žil ve skupině lidí, kteří už nespolečali jen na lov zvěře, ale i na zemědělství.

Náměty k činnostem a projektům

- Do okopírované mapy zakresli místa nejvýznamnějších archeologických vykopávek.
- Při četbě předešlé kapitoly do časové osy zanášejte časové údaje, včetně krátkého popisu události.
- Zakresli do časové osy historická období, o kterých je předešlá kapitola a zaznamenej významné historické nálezy.
- Kde se nacházejí v současné době nejvýznamnější nalezené památky?

Stručné dějiny obce Velké Březno

Velké Březno (Grosspriesen), nadmořská výška: 139 - 142 m n. m. Ves byla zmiňována roku 1179 jako Březina. Bratři Hroznata a Měšek ji darovali johanitům (rytíři řádu sv. Jana).

V roce 1188 panovník darování potvrdil. Dlouho to byl spolu s hrádkem Vartou majetek Vartenberků. Někdy v polovině 15. století zde vznikla tvrz. Roku 1528 ji Jan z Vartenberka prodal Salhausenům, kteří tvrz přestavěli na renesanční zámek s poplužním dvorem. Byl několikrát přestavován.

V roce 1606 ho od Bedřicha Salhausena koupil Abraham Bock - 1628 odešli do Saska. Obec získal Karel Glich z Miltitz. Roku 1676 ji Glichova dcera prodala Žofii Anežce Dietrichsteinové ze Sebuzína. V roce 1721 ji sňatkem získal Ferdinand, hrabě Harrach. Ten nechal přistavět

ke stávajícímu pivovaru 1753 novou budovu. Roku 1841 koupil celý majetek za 170 tisíc zlatých hrabě Karel Chotek (1783 - 1868), nejvyšší purkrabí království Českého. Dolní zámek věnoval synovi Bohuslavovi (manžel hraběnky Kinské a otec hraběnky Žofie, která byla spolu s manželem Ferdinandem d'Este zavražděna v Sarajevu). V roce 1842 nechal postavit tzv. Horní zámek podle plánů vídeňského stavitele Heinricha Ferstela. Mínil

se zde usadit do důchodu. Je známo, že byl dvorskými intrikami donucen jít do pense předčasně. (Chotkové měli ve znaku dřevěné kolo. Metternich se vyjádřil, že "Chotek je kolo, které se točí příliš rychle!" a netočilo se jeho směrem.) Roku 1843 byl zámek rozšířen o postranní křídla a rodina se natrvalo nastěhovala. Přestavbou 1885 až 1910 podle plánů drážďanského architekta Fleischera dostal zámek podobu novorenesanční vily s anglickým parkem. Také je známo, že jedna z manželek Chotků prohrála značné jmění v Monte Carlu, a proto nemohl být zámek rozšířen podle plánů. Za 2. světové války byl pravuk Karel Chotek ředitelem pivovaru. Byl

obviněn z kolaborace s nacisty a 1945 odsunut. Zemřel v roce 1970, a tím vymřeli Chotkové po meči. (Nedávno zemřela v Rakousku osmdesátiletá dcera hraběnky Žofie). Po zahájení provozu rakouské severozápadní dráhy 1874 se v obci zvětšila výstavba. Vlastníci pivovaru postavili restauraci Tivoli u Labe. Opakující se povodně donutily

obec postavit roku 1899 přehradu nad obcí. Dne 18. 8. 1890 byl zahájen provoz na soukromé místní dráze z Velkého Března do Verneřic s odbočkou na Lovečkovice a Ústěk. Provoz byl zrušen 28. 5. 1978 a o jeho částečné obnovení se několik let pokouší Sdružení muzeální železnice v Zubnicích. Kaple Nejsvětějšího srdce Ježíšova v zámeckém parku byla novogotická

stavba z roku 1893 postavená dle návrhu architekta Ernsta Fleischera. Vchod pro panstvo ze zámku byl z pravého boku stavby. Jeptiškami ze starého zámku (nyní domov důchodců) byla kaple užívána ještě do zboření v březnu 1966. U kóty 300 m, západně od lesní cesty Velké Březno - Fráž jsou nad hlubokou strží severovýchodně od uvedené kóty dvě terénní kupy oddělené od sebe umělým žlebem - příkopem. Na jižní kupě je oválné tvrziště, které je porostlé smíšeným lesem. Tvrziště měří asi 30 x 15 m, po obvodu je lemováno příkopem, hlubokým až 10 m. Val o výšce až 4,5 m obepíná tvrziště na straně západní, východní a jižní. Tvrz či hrádek existoval současně s hradem Vartou. Dějiny Velkého Března mají mnoho společného s dějinami blízkého Svádova. U obou sahají první písemné zprávy daleko do 12. století. Obě místa těžila z čilého ruchu na Labi a prodělávala

stejně strasti v období válek, které se tudy často přehnaly.

Obě také často patřivala stejným majitelům: Vartenberkům nebo Salhausenům. Osada (1167 villa Nabrezine) se původně jmenovala Březno či Březina. Dnešní určení Velké má osadu odlišit od nedalekého Malého Března. Křivdili bychom Velkému Březnu, kdybychom se nezmínili o jeho vynikajícím pivu, které sbírá medaile na všech tuzemských i

zahraničních výstavách a soutěžích. První zmínky o pivovaru jsou z roku 1628, kdy byl součástí panství. V roce 1753 nechal Ferdinand, hrabě Harrach postavit pivovarskou budovu. Roku 1842 získali panství Chotkové. V roce 1873 si pivovar pronajali Rudolf Eckelmann a Vilém Wolfrum z Krásného Března, držitelé továrny na líh, droždí a likéry. Výrobu piva sice pozvedli, ale jako nájemci nemohli pivovar dál rozšiřovat. Roku 1896 byla založena akciová společnost, která pivovar převzala. Do 1. světové války byla zhruba třetina výroby určena pro export. Pivo se vyváželo do Německa, Anglie i USA.

Celkový
Velké Březno

pohled na
pořízený na

začátku 20. století

Velkobřezenský pivovar

Velkobřezenský pivovar byl součástí panství Velké Březno a první zmínky jsou z počátku 17. století. Často měnil majitele, ať to byl svobodný pán Karl Glick z Miltitz, Ditrichštejnové či hrabě Galas. Po jeho smrti se vdova podruhé provdala tentokrát za hraběte Harracha a z jejich rodu pocházel i velmož, který se zasloužil o výstavbu nového pivovaru. Ferdinand Bonaventura Harrach, který se stal v roce 1745 univerzálním dědicem panství byl dokonce rytířem řádu „Zlatého rouna“. Kromě toho byl výborným diplomatem a ekonomem. Bylo mu prý líto, že starý pivovar nestačí uspokojit poptávku po velkobřezenském pivu. To již v polovině osmnáctého století proslulo široko daleko svojí výbornou jakostí a lahodnou chutí. Proto dává majitel panství v roce 1753 pokyn k výstavbě nového pivovaru, a proto se také tento rok uvádí na etiketách jako rok založení. Nový pivovar dokázal uvařit již 40 věder piva najednou. Voda se do pivovaru přiváděla dřevěným potrubím, svítlo se loučemi a veškeré pracovní a technologické postupy se prováděly ručně. Dodnes se zachovaly některé budovy, i když jsou využívány k jiným účelům. Harrachům patřilo velkobřezenské panství až do roku 1841, kdy jej i s přilehlým zámekem, hospodářským dvorem a pivovarem kupuje za 170 000 zlatých hrabě Karel Chotek.

Historie pivovaru v datech:

1606 – existence pivovaru potvrzena kupní smlouvou

1753 – Ferdinand Bonaventura hrabě Harrach staví nový dvůr a pivovar

1841 – panství kupuje český místodržící Karel hrabě Chotek

1878 – pivovar si najímají podnikatelé R. Eckelmann a W. Wolfrum

1896 – přeměna podniku na akciovou společnost v čele s Karlem Chotkem

1890 – 1903 – přiváží zlaté medaile ze sedmi výstav (Vídeň, Berlín, Mnichov, Teplice...)

1900 – vaří 18 druhů piv (Senátor, Priessner-Urquell, Bavaria, Korunní, Březňák, Urbräu ...)

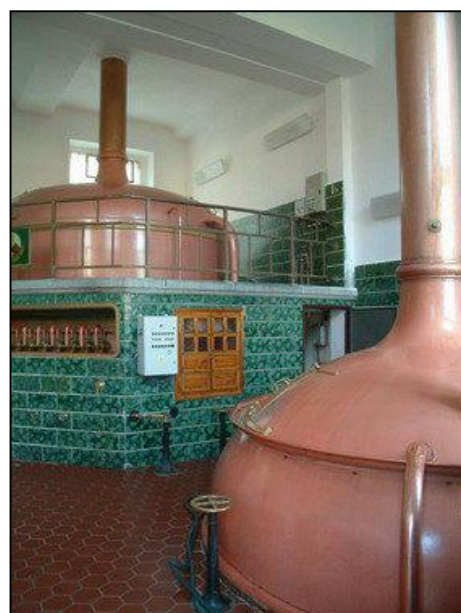
1900 – obchodní zástupci (Berlín, Drážďany, Londýn, Kapské město, Dares-salam,...)

1902 - dvorním dodavatelem s právem označení výrobku císařskou orlicí

1906 – registruje ochrannou známku s portrétem pana Zippicha

1906 – z původně výstavního pavilonu se stává slavná restaurace TIVOLI

1906 – téměř 80 000 hl vyváží – Evropa, USA, Afrika, J. Amerika

1928 – nahrazuje dřevěné kvasné nádoby betonovými
 1930 – jako první v ČSR užívá automatický zátkovací stroj švédského systému ALKA
 1933 – instaluje varnu z I. brněnské strojírny – dosud využívanou
 1942 – dodává pivo na Saharu pro Rommelův Afrikakorps
 1945 – pivovar konfiskován pod národní správou
 1948 – součástí Krušnohorských pivovarů, n.p.
 1960 – Severočeské pivovary, n.p.
 1992 – privatizace do Ústeckých pivovarů, a.s.
 1998 – součástí skupiny Drinks Union, a.s.
 2008 – součást koncernu Heineken

Tivoli bylo původně pavilonem na výstavě

Velkobřezenský pivovar se v roce 1902 zúčastnil výstavy v Děčíně zaměřené na propagaci průmyslu, živností a zemědělství. Tehdejší vedení pivovaru přišlo na nápad postavit na této výstavě „pavilon piva“. Projekt na tento pavilon zpracoval jeden z význačných architektů drážďanské školy. Jeho nápadem byl návrh, který kopíroval zámecký typ hrázděné stavby se sádrovou

fasádou. Uvnitř byl velký klenutý sál se zasklenou verandou a dvě malé pivnice. Celé stavbě dominovala hranolovitá věž. Po skončení této výstavy bylo vedení velkobřezenského pivovaru líto, aby přišla tak nákladná expozice vniveč. Nejpodnětnější se ukázal návrh, aby se celá stavba na výstavišti demontovala a postavila přímo ve Velké Březně. Pozemek pro realizaci tohoto záměru poskytl sám hrabě Chotek. V roce 1906 byl celý výstavní pavilon na určeném místě znovu smontován. Z počátku byla celá stavba využívána pouze pro letní provoz. Přiděleno jí bylo číslo popisné 148 a kdo přišel na název Tivoli se asi už nedovíme. Pro zajímavost si uveďme, co najdeme pod heslem Tivoli v encyklopedické slovníku:

1. Tivoli je město v italském regionu Lazio, přibližně 30 km východně od Říma, známé též jako letní sídlo římských císařů. V současnosti má přibližně 55 000 obyvatel.
2. Tivoli je známý zábavní park v centru dánské metropole Kodaně. Byl založen roku 1843 Georgem Carsensenem na pozemcích bývalého vojenského opevnění. Otevřen byl 15. srpna téhož roku. V době založení stál park na samém okraji města, ale vzhledem k rozvoji městské aglomerace stojí dnes v úplném centru města. Velké množství luxusních restaurací a pódii pro

koncerty a divadlo nabízí oddych unaveným nohám návštěvníků. Velkou tradicí je zde originální divadlo pantomimy. První představení jsou datována již roku 1874.

Od roku 1908 se stal nájemcem Tivoli pan Kempf a ten se zasloužil o zimní provoz. Až do roku 1913 zde pořádal třikrát ročně pravidelné vojenské koncerty. V roce 1922 zakoupil Tivoli německý Turnverband a jako první zde začal s celoročním provozem. Tato éra trvala až do roku 1927, kdy Tivoli odkoupil velkobřezenský pivovar zpět. V této době se zde pravidelně konala taneční představení. Samozřejmě se zde točilo výborné pivo, které vedení restaurace doplňovalo vyhlášenými specialitami. V roce 1952 bylo Tivoli předáno MNV a také v dnešní době je v majetku obce Velké Březno.

Velkobřezenský pivovar

Náměty k činnostem a projektům

- Dokážeš zjistit z jakých surovin se vyrábí pivo.
- Využijte exkurzi do pivovaru k získání dalších poznatků.
- Mezi jaký průmysl patří pivovarnictví?
- Čím bylo dříve Tivoli? Jak asi vznikl název Tivoli?
- Jaké pivo se vaří ve Velkém Březně dnes?
- Jaké účinky má pití piva na lidský organismus?

Historická železniční trať Velké Březno - Verneřice

Trať Velké Březno - Verneřice s odbočkou Lovečkovice - Úštěk (Lokalbahn Gross Priesen - Wernstadt - Auscha) byla postavena v letech 1889 - 1890 jako soukromá místní dráha. Provoz na hlavní trase do Verneřic byl zahájen dne 18. 8. 1890 k příležitosti 60. narozenin císaře Františka Josefa I. Trať byla stavěna velmi úsporně, její těleso kopíruje terén, a proto zde nenalezneme velké mostní stavby nebo dokonce tunely. Úsporná stavba se však vyznačuje značnými spády,

místy překračující i hodnotu 40 promile. Vždyť výchozí stanice - Velké Březno - leží v nadmořské výšce 149 m, nejvyšší bod trati u zastávky Mukařov pak ve výšce 576 m a tohoto bodu je dosaženo na pouhých 15 km délky! Nechybělo mnoho a trať mohla být postavena jako ozubnicová. Pro takto náročnou dráhu se musely v lokomotivce ve vídeňském Novém Městě vyrobit zvlášť výkonné lokomotivy. Pro jejich charakteristický zvuk se jim zde přezdívalo "Čokl". Zpočátku jezdily po trati dva páry osobních vlaků, jejich rychlost činila 25 km/h (později zvýšené na 30 km/h). Dráha však měla hlavní příjem z dopravy nákladů, kterou obsluhovala

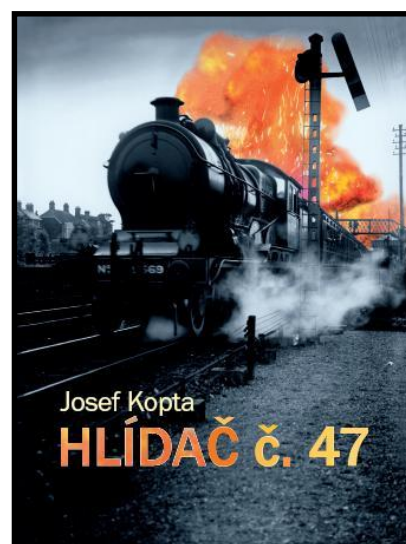
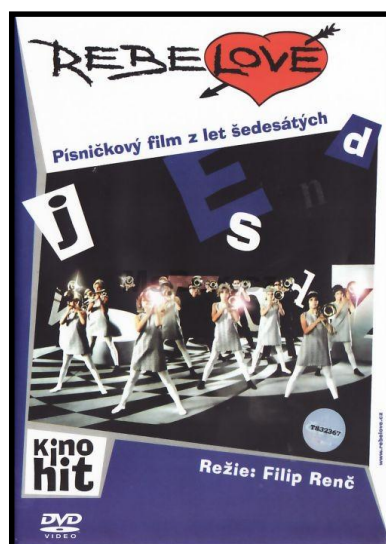
zejména verneřickou průmyslovou oblast. Postupem doby však vzrůstal význam dopravy rekreační, která měla svou tradici již od doby první republiky, kdy řada Ústečanů využívala dráhy k výletům do Úštěka a jeho okolí. V období hospodářské krize ve třicátých letech se dokonce uvažovalo na úseku z Lovečkovic do Úštěka zastavit provoz. V letech 1938 - 1945 se místní dráha dočasně stává součástí Německých říšských drah. Po roce 1945 je celá spádová oblast postižena jednak odsunem původního německého obyvatelstva s následnou likvidací

místního průmyslu. Značný podíl dopravy se přesunul na silnici, a proto následuje silný pokles zejména nákladní dopravy. V sedmdesátých letech již trať figuruje na seznamu nerentabilních tratí a její zrušení je již jen otázkou času. To již na trati dominuje zejména rekreační doprava červenými motoráčky tzv. Hurvínky (M131.1). V srpnu roku 1975 lokálku proslavila souprava

historického osobního vlaku v čele s parní lokomotivou 310.134 nazvanou "Vlkava", která se účastnila natáčení filmu "Páni kluci". Později se na trati natáčely úspěšné filmy

Rebelové, Hlídač č. 47, Dešťová víla a dále několik televizních inscenací. Přes postupně slábnoucí odpor obcí kolem trati nakonec padlo osudné rozhodnutí. Dne 27. května 1978 projela trati naposledy poslední dvojice motoráčků. V sedmdesátých letech začalo Okresní vlastivědné muzeum Ústí n. L. budovat skanzen lidové architektury v Zubrnících. Počítalo se s využitím traťového úseku Velké Březno - Zubrnice jako muzejní železnice, která by dopravovala

návštěvníky do skanzenu. I když se vlakem do Zubrnice zatím nesvezete, stojí zato sem vážít cestu. O trať i nádraží se v rámci možností stará občanské sdružení Zubrnická muzeální železnice. Nádraží se postupně mění v malé železniční muzeum, jehož první části jsou od května 1996 přístupné veřejnosti. V bývalém skladišti zboží a spěšnin je nyní zřízena stálá expozice dokumentující historii i současnost dráhy. Kromě množství fotografií i dokumentů je možné

spatřit řadu trojrozměrných exponátů. Velmi přitažlivý je funkční model stanice "Levín" v měřítku 1 : 45. Před dřevěnou remízou jsou vystaveny tři historické drezíny. V kolejišti postupně přibývají renovovaná historická železniční vozidla, mezi první patří kolejový jeřáb na ruční pohon z roku 1877. Se starou technikou se seznamují i studenti oboru železniční stavitelství na praktických cvičeních. Přes padesát let staré kolejnice a upevňovadla vyžadují při obnově oprášit techniku našich předků, kdy práce u dráhy ještě bývala poctou. Podaří-li se úspěšně vyřešit legislativní a technické problémy, budou moci návštěvníci muzea lidové architektury v Zubnicích nebo turisté použít k výletu pomalý, ale spolehlivý vlak. A vyloučit nelze ani opětovné protažení trati do Ústěka nebo Verneřic.

Zaměstnanci velkobřezenského nádraží v roce 1928

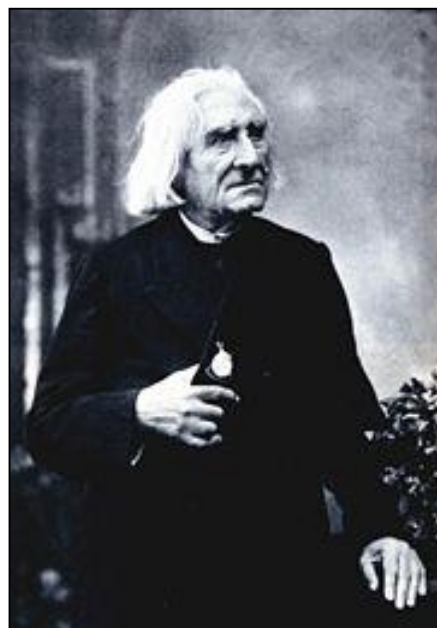
Náměty k činnostem a projektům

- Přineste do školy současné vlakové jízdenky. Dokážete porozumět všem údajům na jízdence?
- Vyhledejte vlakové spojení pomocí internetu a také pomocí klasického jízdního řádu.
- Kdo je to výpravčí a průvodčí?
- Na jaký pohon jezdila lokomotiva na obrázku?
- Co je k vidění v železničním muzeu v Zubnicích?
- Jaké filmy byly natáčeny v Zubnicích. O jaké době pojednávají?
- Jak cestovali lidé v první třetině 20. století lidé v našem regionu. Jak se přepravovalo zboží a jak se šířily informace?
- Který druh dopravy se ti jeví jako nejpříznivější pro životní prostředí?

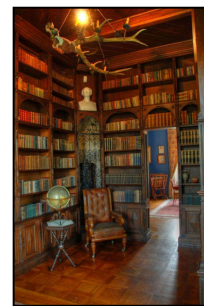
Vlastivědné zajímavosti z Velkého Března a okolí

Vlastivědný kaleidoskop

- podle dobových písemných pramenů navštívil minimálně dvakrát (poprvé 1. září 1853, podruhé 29. září 1856) velkobřezenský zámek slavný klavírní virtuos a geniální skladatel **Franz Liszt** (1811 – 1886), který věnoval Karlu Chotkovi v roce 1840 klavírní skladbu Husitská píseň. Dá se s velkou pravděpodobností předpokládat, že hrabě Chotek využil příležitosti a že jeho host byl požádán, aby předvedl něco ze svého klavírního umění. F. Liszt byl brilantní klavírista, který omračoval neuvěřitelnou technikou, do té doby nevídanými efekty a v neposlední řadě svým charisma. Jeho recitály, jak říká svým vystoupením, jsou předobrazem megashow současných rockových hvězd. Liszt vstupuje na pódium ověšen šperky, husté vlasy mu sahají po ramena. Uhrančivým pohledem přejíždí po svém publiku, pak si pomalu stahuje rukavičky a ledabyle je upouští na podlahu. V tom okamžiku se o ně strhne rvačka mezi přítomnými dámami. Povznesený Liszt si sedá ke klavíru, zvedne vysoko paže a udeří do kláves. Jeho hra je dokonalá novátorská a plná emocí. „*Elektrický magnetismus a smyslné kouzlo naplňují potměný sál, v němž citlivé dámy omdlévají,*“ napsal o Lisztových koncertech německý spisovatel Heinrich Heine (1797 – 1856). Pro zajímavost ještě uvedme, že tento fenomenální klavírista byl celoživotním vzorem Bedřicha Smetany. Slyšel někdy Smetana koncert F. Liszta? Odborníci jsou přesvědčeni, že ano. Jak by si jinak, bez osobního prožitku, mohl zapsat, že chce být v klavírní technice právě Lisztem? Opojení tímto čarodějem hudby bylo takové, že se ho mladý Bedřich Smetana odvážil písemně oslovit a v roce 1856 se s ním dokonce osobně setkal.
- v pondělí 28. 6. 1841 se několik desítek metrů od místa, kde stojí známá restaurace Tivoli, nacházel slavný dánský pohádkář **Hans Christian Andersen**. Plul na parníku Bohemia z Obříství do Drážďan. Cestou si Andersen vedl deník, do kterého si tento den zapsal: „*Pak na strmé skále Střekov, dříve pevnost. V oknech, v otvorech na zdech a všude kolem stáli lidé, do země byl vetknutý prapor, mávalo se kapesníky, ozvalo se několik ran z hmoždíře.*“

- vedle obecní knihovny se ve Velkém Březně nalézá další velký a hlavně historicky cenný soubor knih. Je to **zámecká knihovna** ve velkobřezenském zámku. Celkový počet svazků v knihovně přesahuje osm tisíc. Tři svazky pocházejí ze 16. století, nejstarší je Diodorus Siculus: Bibliothecae, Paris 1531. Ze 17. století pochází několik německých historických děl. Většina knih v knihovně pochází z 19. a počátku 20. století. Velká část knižního fondu je věnována historii, dějinám evropských států, dějinám starověkých kultur a dějinám literatury. Najdou se i vzácné české knihy jako například soubor divadelních her Jana Nepomuka Štěpánka z let 1820 – 1832 v 11 svazcích a Tháмова učebnice češtiny.

- na katastru obce rostou dva **památné stromy**: **buk lesní** (u betonového skeletu bývalé drtírny kamene, obvod 485 cm, výše 30 m, stáří 200 let), **javor babyka** (Olešnický potok – mezi Velkým Březnem a Valtířovem, 236, 14, 90, viz foto).

- kousek od vrcholu Magnetovce (521 m n. m.) vystupuje pásmo skal s dominujícím 6 – 8m vysokým **skalním hřibem**. Tato přírodní památka je pozůstatkem lávového příkrovu, tvořeného dvěma výlevy horniny. Spodní výlev je pórovitější a více zvětralý. Na tenké „noze“ sedí mohutný „klobouk“ z horniny odolnější vůči zvětrávání.

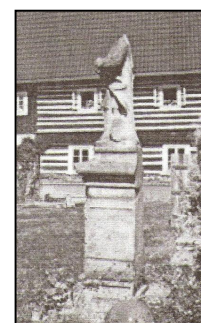

- velmi málo se ví, že na jednom z hřbetů sbíhajícím ze Sokolího hřebene jsou nepatrné **zbytky hradu**. Jeho pozůstatky se rozkládají ve vzdálenosti asi 1800 metrů jihovýchodně od centra vsi, při staré cestě, po níž je dnes vedena turistická značka (Velké Březno – Fráž). V roce 1970 byl proveden malý zjišťovací průzkum a byly nalezeny mince z doby Václava II. (1271 – 1305). Mince jsou uloženy v Muzeu města Ústí nad Labem.

- v obci a nebo v její blízkosti stálo v minulosti několik historicky **zajímavých soch a křížků**. Bohužel buď byly přeneseny mimo Velké Březno a nebo nenávratně zmizely. V horní části obce, ve Vítově, při komunikaci ve směru na Byňov stála socha sv. Prokopa. Původní středověká zástavba se nedochovala, a tak nejstarší památkou ve vsi byla tato socha z roku 1781.

V roce 1970 byla však převezena do Bláhova, kde je vedena u domu čp. 18 jako státem chráněná památka. Kamenná plastika sv. Petra (viz kresba) stála při cestě východně od vsi (nad osadou Varta).

Datace směřuje vznik sochy do roku 1799, sochař Kryštof Černý. Socha byla v roce 1999

restaurována a přemístěna do Velichova. V současné době se již ve Velichově nenachází. Její umístění se zatím nepodařilo objevit. Socha též stála uprostřed obce na mostě přes Homolský potok. Pouze podle datace na domě se dá usuzovat, že socha byla vyfotografována na začátku 20. století. Zatím nebyly objeveny žádné další informace o této soše. Pouze podle umístění na mostě se dá usuzovat, že se jedná o sv. Jana Nepomuckého (viz příloha strana 150).

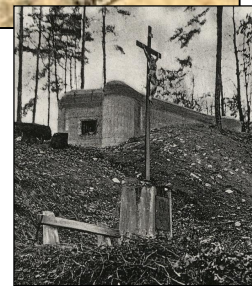
Ze starých německých map a z map, které vznikly krátce po 2. světové válce, a také ze vzpomínek žijících pamětníků vyplývají další fakta o drobných sakrálních památkách. Socha Jana Nepomuckého z roku 1705 stála u hlavní silnice vedle mostu přes potok (v blízkosti čerpací stanici směrem na Ústí nad Labem, místu se podle pamětníků říkalo U Jáníčka /U Jánika/). Na

pohlednici Velkého Března z roku 1898 byla rozeznána socha s nápisem Johannes. Podařilo se srovnáním zmíněné pohlednice s fotografií, kterou

pořídil Karel Maria Chotek zjistit, že tato socha sv. Jana Nepomuckého stála naproti domu pana Zajpta.

Místu na začátku cesty na Fráž se dodnes říká U Kapličky. Pamětníci potvrzují existenci kapličky, ale o jejích osudech více nevědí. Jako žalující memento o vztahu předešlých generací k církevním stavbám ležel u silnice do Olešnice (nad čerpací stanici) rozvalený zbytek křížku roku 1835. Na obrázcích můžete srovnat stav v roce 2010 se stavem, jak ho zachytil fotograf na konci třicátých let 20. století. Křížek byl v roce 2011 obnoven! Další drobná sakrální stavba – kříž s podstavcem stál vedle domu, kde v nedávné době sídlila Česká spořitelna (viz obrazová příloha na straně 148). O změně vztahu v poslední době k těmto historickým památkám také vypovídá u cyklostezky ve Valtířově rekonstruovaný velký kříž s ukřižovaným Ježíšem Kristem. 14. září 2005 byl renovovaný kříž slavnostně posvěcen farářem Pavlem Jančíkem. Drobné sakrální stavby (křížky) se nalézají ještě na Velichově a Vítově (viz obrazová příloha na straně 149).

- na zámku ve Velkém Březně se natáčelo několik českých filmů za přítomnosti známých českých herců (Michaela Kuklová, Veronika Žilková, Josef

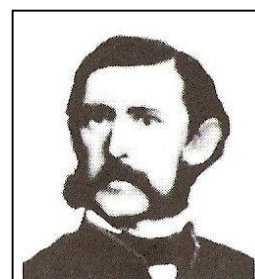
Vinklář atd.). Ale skutečné hvězdy světového filmu navštívili Velké Březno v roce 1995. Při natáčení filmu Prsten jste mohli potkat ve Velkém Březně herečku Nastassju Kinski a herce Michaela Yorka. Skupinová fotografie byla pořízena v době natáčení. Na fotografii najdeme vedle zmíněných filmových hvězd a části filmového štábu i paní učitelku a dvě žákyně z velkobřezenské školy.

- běžný návštěvník kroutí hlavou nad tím, proč ve Velkém Březně máme ulici Kostelní, když žádný kostel či kaple v současné době Velké Březno nemá. Vysvětlení je jednoduché:

v zámeckém parku stála **kaple** Nejsvětějšího srdce Ježíšova, která byla postavena v roce 1893. Jeptiškami ze starého zámku byla kaple používána ještě před zbořením v březnu 1966. Ještě v dnešní době najdeme několik obyvatel Velkého Března, kteří se v kapli ženili či vdávali.

- v roce 1892 ve Velkém Březně zemřel a byl pochován **Albin Benedikt Castelli**, který se zapsal do dějin naší geologie. Narodil se v roce 1822 v Drážďanech. Po absolvování gymnázia v Drážďanech započal studium na Hornické akademii ve Freibergu. Bez závěrečných zkoušek odešel rovnou do těžební praxe na území Čech. Jeho působištěm se staly Horní Zálezly, kde začal pracovat

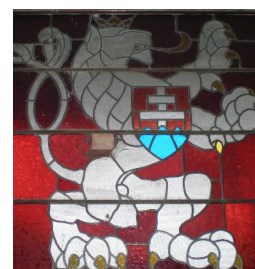

pro saskou hornickou společnost. Pod jeho vedením byla těžba uhlí dovedena k mimořádně úspěšným výsledkům. Zasloužil se o geologický, mineralogický a paleontologický výzkum Českého středohoří. Objevil ve znělci velkobřezenského údolí minerál, který byl po něm nazván Castelit. Jeho odborné vědomosti

využila za jeho života i později řada věhlasných vědců. Shromáždil bohatou unikátní mineralogickou i paleontologickou sbírku, kterou obdivovali odborníci z českých, evropských i světových uhelných revírů. Byl členem nebo korespondujícím členem mnoha zahraničních geologických společností a ústavů např. v Německu, Anglii, Rakousku, Rusku a USA. Do roku 1887 setrval ve funkci ředitele a pak odešel do penze do Velkého Března. Byl pohřben ve Valtířově a jeho hrob se zachoval dodnes.

- nad vchodem do horní budovy velkobřezenské základní školy se jako zázrakem zachoval československý státní znak z rubínového skla zalitého do olova, který vyrobili a české menšině darovali čeští

skláři z Nového Boru. Němci jej po obsazení obce překryli vlajkou s hákovým křížem, kterou stačilo v květnu 1945 odstranit. Ani vývoj po roce 1948 cenné památce neublížil.

- zámecký park ve Velkém Březně byl založen v polovině minulého století, kdy si hrabě Chotek, správce Českého království, zde nechal postavit rodinné sídlo a v bezprostřední blízkosti kolem něj dal upravit malý přírodně krajinářský park, který volně přecházel v les. Ovšem jeho dnešní podoba, tedy 5 hektarů anglického parku a maličký francouzský park s výhledem na rybník s lekníny, rákosím a také s kapry, pochází až ze začátku našeho století. Tehdy vnuk zakladatele zámku dokončoval rozsáhlou přestavbu budovy a součástí změn bylo i vybudování poměrně rozlehlého parku, v němž byla také místa pro různé kratochvíle: najdeme tu dvě fontánky, plavecký bazén, kuželník (nedávno rekonstruovaný do původní podoby), lavičky s pěknými výhledy nebo třeba odpočívadlo. A když si celý park projdeme, zjistíme, že sem byly také vysazeny různé druhy zajímavých a dendrologicky hodnotných dřevin.

- hrobka rodiny Chotků navazuje na hřbitov u kostela sv. Václava ve Valtířově a byla postavena v roce 1869 Františkem Schmoranzem st.. Novogotická čtvercová stavba z režného cihlového zdiva má hrotitý portál. Fasáda je členěna odstupňovanými pilíři. Nad

korunní římsou jsou na čtyřech stranách umístěné vysoké trojúhelníkovité štíty s kříži. Hrobku nechala postavit hraběnka Marie Chotková, roz. Berchtoldová. Chtěla důstojně uložit ostatky svého manžela Karla Chotka, který zemřel v prosinci 1868. Do neogotické stavby byly postupně pochováváni všichni členové Chotkovy rodiny. Hrobka měla mít původně jinou podobu, měla mít ještě věžičku. Zřejmě z finančních důvodů ale bylo od ní odstoupeno. V roce 1992

opatřil objekt mřížemi Josef Zajac ze Svádova. Objekt je v péči Památkového ústavu v Ústí nad Labem. Tělesné ostatky nejsou v současné době v hrobce uloženy. Rodina Chotků má svůj hrob na hřbitově v Litoměřicích (viz foto).

- naproti hrobce, uprostřed parku se nalézají Sloup 14 svatých pomocníků. Jedná se o svěťce, kteří jsou uctíváni jako přímluvci: sv. Jiří, Vít, Erasmus, Pantaleon, Jiljí, Kryštof, Dionýsus, Blažej, Cyriakus, Achátius, Eustach, Kateřina, Markéta a Barbora. Na toto místo byl sloup transferován ze zátopové oblasti Čachtic před vznikem Nechanické přehrady u Chomutova. V letech 1994–5 restauroval vandalsky poničené dílo akademický sochař Michael Bílek z Petrovic. Útoky vandalů bohužel pokračují stále. Objekt je státem chráněnou památkou.

- s největší pravděpodobností se setkali Victor Cibich a následník trůnu arcivévoda František Ferdinand d'Este! Victor Cibich patří k jedněm z nejportrétovanějších Čechů vůbec. Každý rok se objevuje jeho

portrét na několika miliónech lahví piva Březňák nejen v České republice, ale i v řadě dalších zemí světa. Ve Velkém Březně se Cibichovi trvale usadili 12. března 1891. Bydleli v prostorném bytě v budově velkobřezenského nádraží.

Dne 29. června 1900 si následník trůnu arcivévoda Ferdinand D'Este dojel do Drážďan pro svou snoubenku hraběnku Žofii Chotkovou a cestou do Zákup, kde se konal svatební obřad, nechal na přání Žofie ještě krátce zastavit vlak ve Velkém Březně a na nádraží pozdravil zde žijící příbuzné nevěsty. Umíte si představit, že by drážním kontrolor c. a k. soukromé rakouské severozápadní dráhy a pozdější přednosta stanice Victor Cibich, nechal ujít setkání s následníkem na „svém nádraží“!

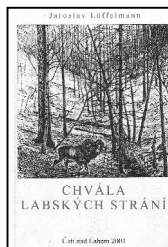
V úterý 25. ledna 1916 Cibich podlehl náhlému srdečnímu záchvatu ve svém bytě na nádraží ve Velkém Březně.

Svatební fotografii na zámku v Zákupích pořídil již zmíněný Karel Maria Chotek, bratranec Žofie Chotkové.

- v roce 1908 vznikla fotografie, ze které vidíte zvětšený výřez. Po podrobnějším prohlédnutí se dala zjistit zajímavá dobová fakta: tehdejší hlavní velkobřezenská ulice, vedoucí od školy směrem dolů k hlavní silnici, se jmenovala Kaiser Franz Josef-Straße, dále výřez potvrzuje existenci sochy na mostě přes Homolský potok a z hlediska dnešní doby jsou také zajímavé veliké ukazatele – Nach Aussig (do Ústí), Nach Tetschen (do Děčína).

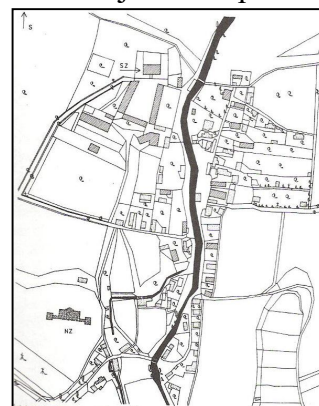

- Bylo někdy Velké Březno a jeho okolí zmíněno v nějakém díle české literatury? Vše nasvědčuje, že se tak stalo aspoň v jednom případě. V roce 2001 vyšla kniha mysliveckých povídek od Jaroslava Löffelmana, který řadu námětů pro své povídky čerpal z nejbližšího okolí Velkého Března. Jaroslav Löffelmann žil od roku 1945 v Olšinkách.

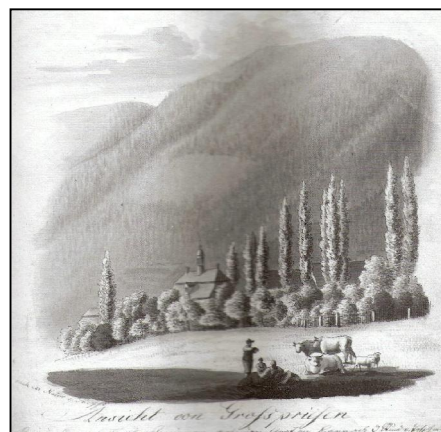

V letech 1958 – 2000 pracoval jako dělník a později jako směnový mistr ve firmě Setuza. Od dětství obdivoval myslivost a v roce 1958 se stal členem Českého mysliveckého svazu. Působil řadu let jako lektor a zkušební komisař. Sběrka mysliveckých povídek *Chvála labských strání* je autorovou literární prvotinou. Povídky vznikly během posledních deseti let jeho života. Některé z nich byly publikovány časopisecky. Autor umírá krátce po té, kdy se jeho kniha objevila na pultech knihkupectví ...

- Na obrázku vidíte jednu ze zajímavých map Velkého Března, jedná se o katastrální mapu z roku 1843. Při severním okraji vsi poblíž labského pravého břehu se rozkládá poplužní dvůr se starým zámekem. Zástavba tehdejší obce je soustředěna podél koryta Homolského potoka. Nový zámek v této době ještě neexistoval, jeho poloha je naznačena při jihozápadním okraji obce.

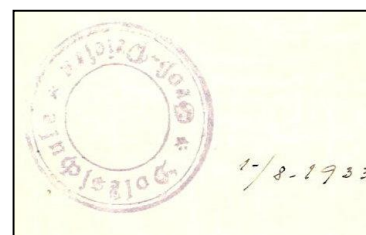

- Jedna z nejstarších kreseb Velkého Března přibližně z roku 1834 (pohled na starý zámek) pochází od pátera Joachima Preisse (1791 – 1869), který působil ve 30. letech 19. století jako farář ve Hřensku. Zaujaly ho skalní útvary Hřenska a labské údolí od Děčína přes Ústí nad Labem do Litoměřic. Umělecky ztvárnil krajinu pomocí lavírované

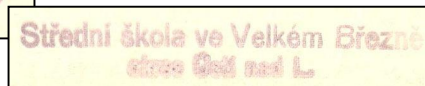

kresby tuší a tužkou, rudkou a křídou i akvarelem. Řada jeho kreseb byla zpracována na ocelority.

- Na obrázku vidíte zatím nejstarší objevené školní razítko z Velkého Března. Na svém vysvědčení ho mají lidé, kteří v roce 1933 navštěvovali školu

ve Velkém Březně. Další dvě razítka jsou neméně zajímavá a dokládají vlivy školských reforem na oficiální názvy školy ve Velkém Březně.

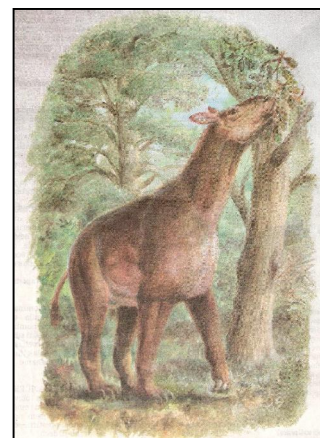
- Jistě poznáváte schodiště v horní budově naší základní školy. V současné době se pouze podle

kachliček na podlaze dá poznat, kde v minulosti stál podstavec, na kterém se podle historických období střídaly busty různých osobností. Fotografie byla asi pořízena krátce po 2. světové válce a jistě poznáte bustu dr. Edvarda Beneše. Brzy byla vystřídána jinou. Najdou se v soukromých archivech důkazy o tom, jaké busty se vystřídaly od otevření školy v roce 1937?

- Napadlo vás někdy, jak to vypadalo ve Velkém Březně a v jeho okolí před 20 miliony let a jaká zvířata zde žila v tomto období třetihor?

Od Ústí nad Labem až ke Klášterci nad Ohří se rozlévalo velké jezero. Velké Březno se nalézalo v bažinatém terénu a vyskytovala se tu zvířata většinou malého vzrůstu. Prasata, různé formy jelenů, hojně druhů šelem, želvy, tapíři, koníci, nosorožci velikosti dnešního nosorožika liberijského, ale také

chameleón, gekon, různé druhy papoušků. Žil tu také savec, který v tomto prostředí svou velikostí kraloval. Jeho latinské jméno je schizotherium, bylo veliké jako dnešní los a vážilo asi 1000 až 1200 kilogramů (viz obrázek). Šlo o lichokopytného býložravce s drápy na nohou. Schizotherium celosvětově vyhynulo před 15 miliony let, na území naší oblasti ještě o něco dříve. Kosterní zbytky tohoto zvířete byly v roce 2010 vystaveny v Národním muzeu.

- Tento portrét rodiny hraběte Chotka byl pořízený během Chotkovy státní návštěvy Bavorska metodou daguerrotypie. Snímek byl vytvořen v Mnichově, v neděli 4. listopadu 1839. Hrabě Chotek se na něm sklání ke své manželce Marii, po jeho pravici stojí jejich nejstarší syn Antonín, na levé straně vidíme Emanuela a před nimi, bokem k fotografovi, sedí nejmladší syn Bohuslav. Portrétování rodiny domluvil Emanuel Chotek, který se tehdy o tuto

technickou novinku velmi zajímal. Daguerrotypie je první v praxi používaná fotografická technika s obrazem vytvořeným amalgamem stříbra. Byla nazvána na počest svého tvůrce Louise Jacquese Daguerra, který svůj objev poprvé zveřejnil 19. srpna 1839 v Paříži. Zde vidíte reprodukci daguerrotypie, která se nachází ve fotografických sbírkách Státního zámku Velké Březno. Tento snímek patří mezi nejstarší dochované portrétní fotografie na světě. Jedná se tedy o naprostý unikát.

- V zahradě velkobřezenského zámku je umístěn pomník obětem 1. světové války. Slavnostně byl odhalen 5. září 1926. V běžné vlastivědné literatuře či turistických průvodcích není o něm zmínka. Z umístění pomníku se dá odvozovat, že za jeho vznikem stojí rodina Chotků. Do leštěné jihočeské žuly jsou vyryta jména několika desítek obětí světové války, jména obětí z tehdejší vesničky Vítova jsou uvedena samostatně. Na pomníku jsou poznat zásahy z minulých dob. Některé symboly vyryté na pomníku byly odstraněny, ale řada z nich je naopak zachována v původní podobě.

- Další válečné pomníky se také nacházejí v okolí Velkého Března. V **Homoli pod Pannou** najdeme pomník vojákům z 1. světové války. Nápis v němčině zní: Gewidmet von der Kirchengemeinde Hummel, den Opfern des Weltkrieges 1914-1918.

Homole

Malé Březno

Malé Březno

Svádov

Také v **Malé Březně** nalezneme dokonce dva válečné pomníky. Na křižovatce s nápisem: *Z vděčnosti Rudé armádě SČSP v M. Březně 2. 7. 1950.* A druhý na malobřezenském hřbitově. Zde je nápis: *Vám poděkování a lásku vám. Na paměť neznámým sovětským vojákům, našim osvoboditelům. 1945 občané Malého Března.*

Další pomník najdeme v blízkém **Svádově**. Na pomníku je nápis: *Na počest 25. výročí osvobození Rudou armádou 1945 – 1970.*

V obci **Rýdeč** se nalézá poškozený pomník z 1. světové války a text na pomníku je již špatně čitelný: *Und wer den Tot im heiligen Kampfe fand ruht auch in fremder Erde im Heimatland.*

Jsou zde uvedena jména padlých: *Heinrich Phillip 1894-21.12.1914 Serbien, Emil Kreische 1889-10.4.1915 Rusland, Wenzel Kreische 1887-10.7.1915 Rusland, Emil Stolle 1897-24.5.1915 Rusland, Franz Kaschle 1878-4.4.1916 Serbien, Franz Bittner 1874-20.?.1916 Italien, Wenzel Grummich ??, Franz R?? 1895-?? Gewidmet von der Bewohnerschaft der Gemeinde Ritschen im Juni 1924.*

Poblíž obce **Řetouň** na úpatí vrchu Panna je označeno místo, kde 18. 4. 1944 havaroval JU88 Heinkel A12 a zahynuli čtyři členové německé posádky.

Na kraji obce **Proboštov** stojí nepovšimnut další pomník obětem 1. sv. války. Výrazný německý kříž mohl ve své době vyvolávat emoce, přesto pomník vydržel v původní podobě až do dnešní doby.

Rýdeč

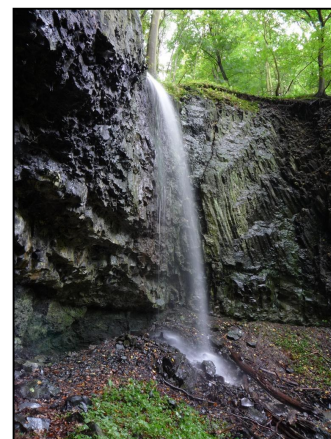
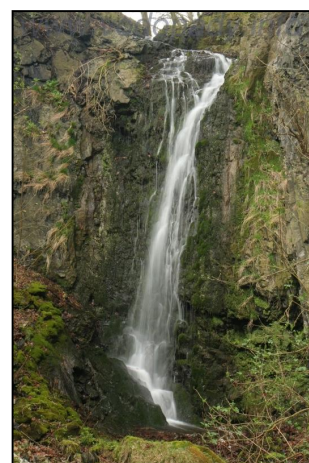

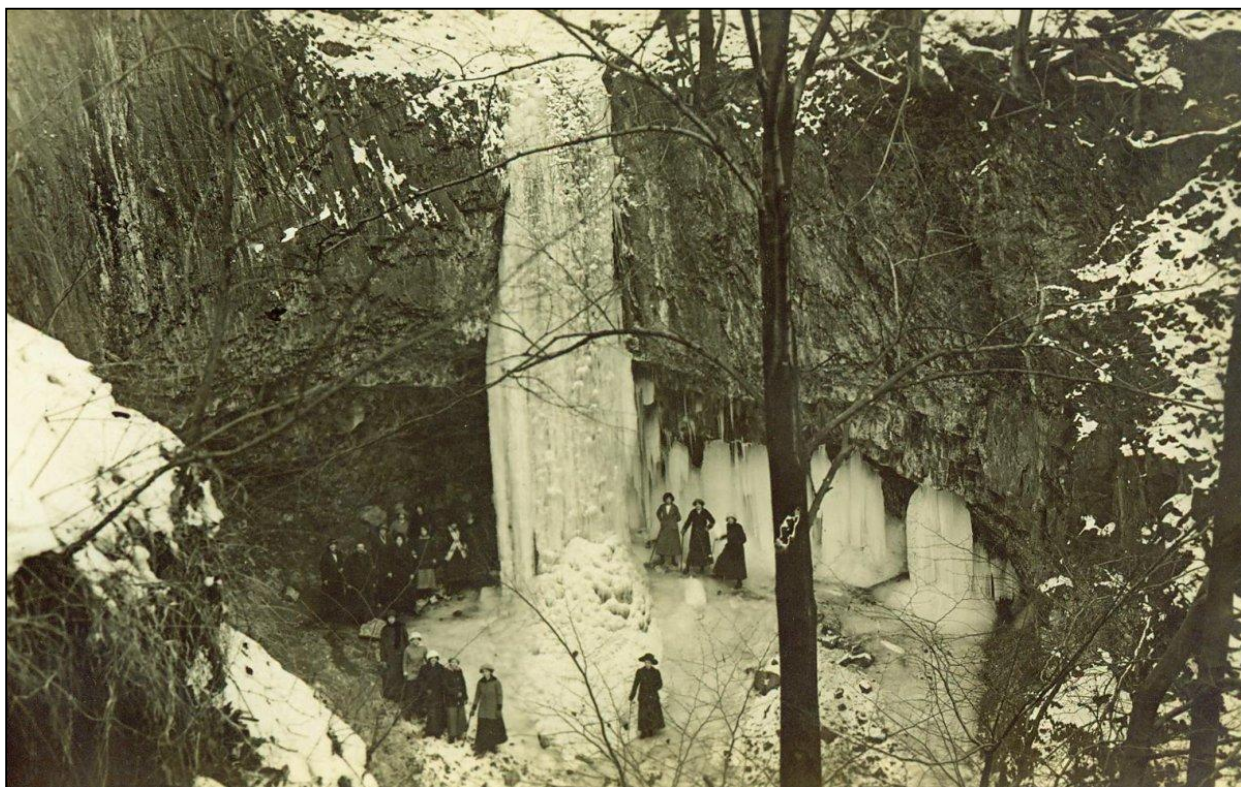
Řetouň

Proboštov

- Mezi zajímavá místa okolí Velkého Března také patří Olšinský a Budovský vodopád. Olšinský vodopád na Kojetickém potoce je hned za posledním domkem obce Olšinky, kde padá přes čedičový práh. Přímo k vodopádu se nedá dobře dostat, protože z jedné strany koryta potoka je soukromý pozemek, z druhé strany je skalní stěna. Výška vodopádu je uváděna 10 metrů, odhad však hovoří spíše pro 7 metrů. Budovský vodopád se nachází ve Vlčí rokli hned pod obcí Budov. Je 11 metrů vysoký a protéká jím pouhých několik málo litrů vody. Vytváří však překrásnou scenérii spolu s okolními čedičovými stěnami, které jsou nesený lehčím tufem. Tento tuf je vymílán dopadající vodou, a tak vzniká spodní výdut' a převis vodopádu. V zimě, po delších mrazech, vytváří vodopád nádherný sloup ledu. Traduje se, že Vlčí rokly s Budovským vodopádem posloužila v Burghardtově (Burghardt byl rodák z Trmic) vyobrazení jako kulisa k Weberově opeře Čarostřelec ve Vídeňské opeře. Zdá se však, že podobnost Vlčí rokly s tímto vyobrazením je značně nadsazená. Na historické fotografii je pěkně vidět, jak se dno rokly zanáší.

- Mezi obcemi Proboštov a Horními Zálezly můžete objevit velice zajímavý kříž. Je umístěn na vysokém, třikrát odstupňovaném, hranolovém soklu s reliéfy: Kladení do hrobu, Nanebevstoupení Krista,

Panny Marie Pomocné, Kristova křtu, Olivetské hory, Ecce homo a má nápis s vročením 1831. Opraven byl v roce 1968 a v roce 1996 jej restauroval architekt Jan Staněk z Prahy.

Náměty k činnostem a projektům

- Připrav pro svého kamaráda z ciziny celkový program jeho pobytu, jehož cílem bude ho seznámit s naší obcí.
- Zjistí kolik je v naší obci obyvatel.
- Jak je to správně? Obecní úřad Velké Březno nebo obecní úřad Velké Březno. Najdi v Pravidlech českého pravopisu.
- Navštivte aspoň jeden památný strom, který roste v okolí Velkého Března, a namalujte ho. Odhadněte stáří, výšku a změřte obvod kmene.
- Mohl se na velkobřezenském zámku potkat Ferenc Liszt a Hansem Christianem Andersenem. Seznam se aspoň s jedním hudebním dílem od F. Liszta.

- Znáš aspoň 3 pohádky od H. CH. Andersena. Který z významných českých malířů ilustroval Andersenovy pohádky.
- V obrazové příloze najdeš pláněk zámeckého parku i se seznamem vzácných dřevin. Navštivte park a pokuste se některé vzácné dřeviny identifikovat.
- Vydejte se na školní dopolední výlet: cestou na Fráží se pokuste odhadnout, kde stával velkobřezenský hrad, kousek za Fráží vyhledejte přírodní památku Skalní hřib a při zpáteční cestě přes Velichov si prohlédněte velice zajímavý křížek.
- Další námět na procházku (směr Valtířov – po cyklostezce): strom chráněný státem javor babyka, obnovený kříž s ukřižovaným Kristem, hrob Victora Cibicha, hrobka rodiny Chotků, pomník TGM a kostel svatého Václava (nezapomeňte na pověst o jeho založení). Při zpáteční cestě si připomeňte význam hraběte Karla Chotka a osudy Žofie Chotkové.

Znáš odpovědi?

- Jak se jmenuje kraj, ve kterém se nachází naše obec?
- S kterými kraji sousedí náš kraj?
- S kterými zeměmi sousedí naše republika?
- Jaké obce zahrnuje mikroregion Velkobřezensko.
- Uveď části obce Velké Březno:
- Jak se jmenuje starosta Velkého Března?
- Jak se jmenuje potok, který protéká Velkým Březnem?
- Jak se jmenuje potok, který protéká Malým Březnem?
- Vyjmenuj dvě vodní nádrže, které jsou v blízkosti naší školy.
- V jakém století a roce byl postaven ve Velkém Březně železný most přes potok? Na mostě visí tabulka, z které se dají údaje vyčíst.
- Vytvoř seznam velkobřezenských ulic a pokus se odhalit, co vedlo naše předky je pojmenovat právě tak. Jak vznikly názvy ulic: Klášterní –
Kostelní –
Litoměřická –
- Nakresli půdorys naší školy.
- Dokázal bys rozluštit nápis na hrobce hraběte Chotka?
- Spočítej na pomníku z 1. světové války počet obětí? Předpokládejme, že počet obyvatel Velkého Března v té době byl 1500. Vypočítej kolik procent obyvatel Velkého Března zahynulo na frontách 1. sv. války.
- Na mapě ukaž, kde se nacházejí ve Velkém Březně a okolí válečné pomníky. Které jsou věnované obětem první a které obětem druhé světové války?
- Pokus se přeložit aspoň některé německé nápisy na pomnících.
- Na mapě okolí Velkého Března si ukažte Olšinský a Budovský vodopád.

Škola ve Velkém Březně

Počátky školství ve Velkém Březně

Školy byly zcela pod vlivem církve a byly zakládány hlavně v obcích, kde se nacházely významné kostely a fary. Proto se první škola v okolí Velkého Března objevuje ve Svádově. Ten měl významný kostel sv. Jakuba a faru. Ve Svádově se setkáváme se školou v polovině 16. století. Její budova stála hned vedle kostela. Žáci i učitelé povinně účinkovali při církevních slavnostech, kantor býval zároveň regenschorim a varhaníkem, starší žáci stálými členy kůru. Učitel v 17. století například dostával plat 1 zl. 25 krejcarů týdně. Samozřejmě to na obživu nestačilo, a tak nezbývalo než hledat jiné cesty - vybírat školné od žáků, účinkovat při slavnostech a podobně. Když chtěl žák pokračovat ve studiích, nezbylo mu než přejít na jezuitské gymnasium do Litoměřic a pak na univerzitu do Prahy. Jiné možnosti neexistovaly.

K reformám ve školství došlo až za vlády Marie Terezie v letech 1740-1780. Školské reformy obsahovaly základní změnu, a to povinnou školní docházku a návaznost jednotlivých stupňů škol. Základní školy měly být trojího druhu: triviální, hlavní a normální. **Triviální** škola (učilo se zde kromě náboženství tzv. trivium - číst, psát a počítat) měla být všude tam, kde byla fara nebo alespoň filiální kostel. Trvala tři roky. V každém krajském městě a při větších kláštorech byla **hlavní** škola, také trojtřídní. Dále existovala škola **normální**, se čtyřmi třídami, jež připravovala žáky pro gymnasia, učitelství a občanská povolání. Povinná školní docházka byla šestiletá, od 6 do 12 let. V letním období se však dětem od 9 do 12 let mohly poskytovat úlevy. Na docházku se mělo přísně dohlížet, učebnice byly předepsány státem a dozorcem nad triviální školou byl místní farář, nad hlavní školou vikář nebo děkan.

Uvědomíme-li si, že Ústí nad Labem mělo v té době jen jedinou triviální školu a že zcela běžně docházela do triviálních škol jen polovina dětí, tak se ukazuje jako reálný údaj ze staré německé velkobřezenské školní matriky, že **triviální škola byla otevřená ve Velkém Březně v roce 1858 v domě č. 48**. Pro srovnání v Malém Březně byla školní budova postavena v roce 1867, v Suleticích založili školu v roce 1762. V Homoli byla škola otevřena krátce po roce 1787, protože v tomto roce byl vysvěcen nový kostel a podle nařízení Marie Terezie musela být současně otevřena i škola.

Děti často místo školy pracovaly a také neměly na školné, jakkoli toto bylo nízké a nepodléhalo inflaci. Bylo odstupňováno podle majetnosti rodičů na 1 nebo 2 krejčary týdně. Ve velkobřezenské škole se vzhledem k národnostnímu složení tohoto kraje vyučovalo německy. Například před první světovou válkou působila na území města Ústí nad Labem **jediná česká** soukromá škola v Krásném Březně. V roce 1919 byla v Ústí otevřena první česká obecná škola v nejstarší školní budově v Solní ulici, otevření české měšťanky následovalo o rok později. V roce 1919 byla rovněž založena česká obecná a měšťanská škola v Krásném Březně. Během první republiky byly české menšinové školy v Předlicích, Střekově a Trmicích. Podle vzpomínek

velkobřezenského pamětníka pana Pečivy byla první česká třída v rámci německé školy otevřena v roce 1921. O provoz českých škol dbal Inspektorát českých menšinových škol založený teprve v roce 1927. Existence českého menšinového školství v Ústí nad Labem vyvolávala značnou nelibost německých nacionalistů, kteří 6. září 1925 demonstrovali na Mírovém náměstí proti finančním podporám českých menšinových škol. **V těchto historických souvislostech o to více vynikne výjimečnost činu české menšiny ve Velkém Březně – otevření české školy v roce 1937 za přítomnosti ministra školství Dr. Emila Frankeho!**

Vývoj podoby školních budov

1. Nejstarší podoba školy zachycená na snímcích z konce 19. století. Tato budova byla postavena v roce 1880. Jednalo se o jednopatrovou budovu. Zajímavé je srovnání výšky budovy školy s restaurantem Dietz (Adonis). Škola není vůbec za restaurací Dietz - Adonis vidět. Též si všimněte, že budova tělocvičny zatím nestojí.

2. Další snímky zachycují školu zvýšenou o jedno patro, rozšířenou o dnešní sociální zařízení, současné schodiště a část budovy směrem k Dařinům. Již byla postavena tělocvična (1908), ale jako samostatně stojící budova! Významné stavební změny proběhly v letech 1899/1900, 1907/1908 a v roce 1932.

3. Tento obrázek zachycuje původní fasádu, která zmizela díky zateplovací vrstvě z konce 90. let 20. století. Vchod do budovy byl ze současné ulice Nová (viz snímek). Také pohled na samostatně stojící tělocvičnu může být pro současníka velice zajímavý.

4. V roce 1937 byla ve Velkém Březně otevřena druhá školní budova. V této budově se u vchodu nalézá velice zajímavý základní kámen s datací 1936. Dá se předpokládat, že společně se základním kamenem byly do zdi uloženy i nějaké dobové dokumenty. Dodnes je možné určit, v kterých místech byl původní název Státní obecní škola Dra. Emila Frankeho. Název byl někdy po 1. září 1948 nahrazen nápisem Národní škola. Ten společně s prvorepublikovým lvem (umístěný nad vchodovými dveřmi) překvapivě „přežil“ různé společenské změny.

5. Současná podoba Základní školy ve Velkém Březně. Základní změny této podoby proběhly v první polovině 60. let 20. století, kdy se součástí školní budovy stala i původně samostatně stojící tělocvična, která byla ještě zvýšena o aulu.

Učitel'ský sbor v padesátých letech 20. století

Učitel'ský sbor v roce 2009

Žáci v padesátých letech 20. století (umíte si představit, že by se dnes žáci fotografovali bosí?!)

Současní žáci

Objev na školní půdě

Na půdě vesnické školy ve Velkém Březně byly objeveny fotografické skleněné negativy s velice zajímavými motivy. Naprostá většina představovala neznámá cizí města a krajiny. Data uvedená na některých negativech vypovídala, že jejich vznik spadá do přelomu 19. a 20. století. Kastelán velkobřezenského zámku v nalezených skleněných negativech naprosto jednoznačně poznal fotografické práce Karla Marii Chotka, vnuka zakladatele zámku ve Velkém Březně. Zámek již vlastní řadu Chotkových fotografických prací, ale tyto nově nalezené byly zatím neznámé a celkovou sbírku doplňují. Negativy zachycují italské město Benátky a hlavně cesty Chotka po Holandsku.

Karel Maria Chotek se narodil 28. 9. 1853 ve Velkém Březně a byl synem hraběte Antonína Chotka.

Po absolvování gymnázia v Litoměřicích studoval mladý hrabě na vídeňské univerzitě a pak pět let působil v diplomatických službách. Po smrti otce Antonína v roce 1883 se na něj přenesla povinnost starat se o panství a zámek Velké Březno.

Fotografie z Chotkových cest po zemích západní Evropy, v tomto případě po Holandsku, se snaží zachytit hlavně atmosféru okamžiku.

Z této doby jsou jeho první fotografie. Vášeň pro fotografii se nevyhnula ani ostatním členům rodiny, zvláštní pozornost jí také věnovala Žofie Chotková, které byl předurčen osud životní družky následníka trůnu Františka Ferdinanda d'Este. Šťastné okamžiky svatby později na zámku v Zákupích 1. července 1900 zachytil i rodinný fotograf Karel M. Chotek.

V roce 1885 se oženil s princeznou Adheleide Hohenlohe-Langenburg (1864 - 1937). Jeho manželka se při jedné z cest do Monte Carla zapomněla v kasinu a prohrála značnou část rodinného jmění. Výrazně tím zkomplikovala rekonstrukci zámeckého areálu.

Z tohoto manželství se narodily tři děti. Karel - poslední majitel zámku, Antonietta a nejmladší Ada.

Hrabě Karel Chotek nebyl pouze výtečným a vášnivým fotografem, ale minimálně od roku 1891 byl členem vídeňského Camera-clubu, účastnil se řady jeho výstav ve Vídni, Londýně, Mnichově, Berlíně a Hamburku. Některé jeho snímky vyšly v tehdejších fotografických časopisech.

S oblibou cestoval po celé Evropě. Ze svých cest přivážel starou keramiku a porcelán, jehož byl dobrým znalcem a zkušeným sběratelem. O všech jeho zálibách a jeho vkusu svědčí i celé současné zařízení zámku, kde najdete podstatnou část sbírek a též fotografické práce hraběte Chotka. Fotografie byly pořízeny z deskových skleněných negativů, pocházejících z jeho pozůstalosti a nebyly nikde publikovány. Fotografické práce je možno rozdělit podle zobrazených námětů do několika okruhů. Prvním z nich jsou fotografie portrétní, zachycující převážně členy Chotkovy rodiny. Do druhé skupiny

spadají snímky z Karlem Chotkem milovaných a často navštěvovaných Benátek. Třetí okruh prezentuje část prací z cest po západní Evropě a poslední je věnován Praze.

Pohnutý osud měla šlechticova fotografická pozůstalost. To, že byl vášnivým fotografem, se dlouhé roky jen tušilo. Ve Velkém Březně se totiž dochovalo jen několik málo fotografií, z nichž navíc nebylo možné stoprocentně určit, zda je jejich autorem právě Karel Maria Chotek. Ze zámku, který po roce 1945 zkonfiskoval český stát, se postupně stala politická škola, poté dětský záchranný domov a nakonec ho využívala armáda. Později z něj byl odvezen jeho mobiliář, včetně několika kufrů, do kterých byly uloženy i fotografie. Kufry pak až do roku 2002 ležely na půdě osmdesát kilometrů vzdáleného zámku Líčkov na Žatecku. Druhá část byla již dříve převedena do sbírky fotografií Uměleckoprůmyslového muzea v Praze.

Nově objevené negativy v podstatě doplňují zmíněné tematické okruhy, několik jich však vybočuje z těchto témat. Jedná se hlavně o velice zajímavý pohled na průčelí velkobřezenského zámku, zachycující jeho podobu před sto lety a také valtířovský kostel sv. Václava zachycený objektivem Karla Chotka jistě obohacuje celkovou sbírku jeho fotografií.

Hrabě Karel Maria Chotek umírá v Praze 11. 8. 1926.

Základní škola Velké Březno - jedno z míst, kde byly objeveny fotografické práce Karla M. Chotka.

Náměty k činnostem a projektům

- Kdo je to kastelán? Co znamená slovo exponovat? Vyhledej ve slovníku cizích slov.
- Zjisti na jaké materiály se exponovaly fotografie před třiceti lety. A co dnes?
- Vyhledej na mapě Evropy místa, která navštívil hrabě Chotek.
- Zopakuj si, co to jsou synonyma a vytvoř synonymum ke slovu Holandsko.
- Jak se máme zachovat, když najdeme nějakou historickou památku?
- Jak byly přibližně staré skleněné negativy nalezené na školní půdě?
- Na obrázku od Karla Chotka vidíme typickou holandskou stavbu. Jakou? Co je dále pro Holandsko typické?
- Dokázal bys vyfotografovat krajinu tak jako hrabě Chotek? Můžete si vyhlásit třídní soutěž!
- Karel Chotek rád navštěvoval Benátky. Čím jsou Benátky přitažlivé i pro dnešní turisty?
- Kostel ve Valtířově je zasvěcen sv. Václavovi. Žáci z Velkého Března zjistí komu byla zasvěcena kaple ve Velkém Březně (zbořena v roce 1966), svádovští žáci to zjistí o kostele ve Svádově a žáci ze Zubrníc a okolí zjistí tuto informaci o kostele v Zubrnících.

Osudy pomníků T. G. Masaryka

V roce 2000 byla vydána publikace Pavla Koukala *Budu se na vás dívat* s podtitulem Osudy pomníků T. G. Masaryka na severu Čech. Publikace obsahuje na 50 stranách 124 často unikátních fotografií pomníků Tomáše Garrigua Masaryka v severočeských městech a obcích. Autor při svém pátrání zjistil, že na severu Čech bylo prvnímu československému prezidentovi postaveno 60 pomníků. Málokterý kraj měl tak velké množství pomníků prezidenta T. G. Masaryka, jako pohraniční oblasti českého severu. Bohužel jen malou část z nich se podařilo obyvatelům zachránit přes období totalitních režimů.

Pozornosti autora knihy však unikly dva pomníky TGM, které se nacházely na území obcí Velké Březno a Valtířov. Ten známější se nalézal ve Velkém Březně. Ten druhý, méně známý, stál v obci Valtířov.

Pomník TGM ve Velkém Březně

Na základě vyprávění pamětníků, obecní kroniky a studia historických dokumentů se podařilo zjistit, že základní kámen byl položen 9. května 1948 před budovou Místního národního výboru ve Velkém Březně. Toto datum dokazuje zachovaný plakát,

který zval občany na tuto slavnost. Pomník byl odhalen zásluhou Československé obce legionářské. Na slavnostním odhalení základního kamene promluvil ředitel měšťanské školy ve Velkém Březně Václav Brůha. Ještě před jeho projevem prošel obcí průvod občanů, který po vyslechnutí proslovu a zahrání hymny se odebral do zahradní restaurace Tivoli, kde následoval koncert hudby Svazu brannosti za osobního řízení štrp. Komorouse z Krásného Března.

K odhalení pomníku nakonec došlo 12. září 1948. Celkové náklady byly 60 000 Kčs. Na fotografii vidíte shromáždění velkobřezenských obyvatel. Zatím se nepodařilo určit, zda fotografie pochází ze slavnostního kladení základního kamene nebo z vlastního odhalení pomníku TGM.

V následujícím období byla busta odstraněna a ani po roce 1989 se nepodařilo přesně zjistit, kde busta skončila. Je ale možné, že budoucnost přinese o osudech pomníku další fakta.

Pomník TGM ve Valtířově

Datum založení tohoto pomníku není zatím přesně známo. Pamětníci jeho založení odhadují na konec 30. let minulého století. Pomník byl odstraněn v době německé okupace a k jeho znovuodhalení došlo 19. 5. 1946.

U příležitosti slavnostního znovuodhalení byl pořádán zahradní koncert spojený s lidovou slavností v hostinci U Ševčíků ve Valtířově. Podle pamětníků školní děti společně s paní učitelkou zpívaly píseň Čechy krásné, Čechy mé.

Před několika lety byl osloven pan Šimon z Velkého Března, který se osobně zúčastnil slavnostního znovuodhalení pomníku. Podle pamětníka kvádry k pomníku vytesal valtířovský kameník Zeman a kámen byl prý vylámán z lomu ve Valtířově. Z historického dokumentu - povánky na toto znovuodhalení pomníku TGM - se dále dovíme, že v předvečer oslav sehrál divadelní kroužek hru Přijede pan prezident.

Z tohoto pomníku byl po únoru 1948 odstraněn basreliéf TGM a pomník sloužil jinému účelu. Poškozený pomník se nalézal v blízkosti kostela sv. Václava vedle hrobky hraběte Karla Chotka.

27. října 2008 byl pomník TGM z iniciativy místních občanů (pan Navara a pan Mlejnek) již podruhé znovuobnoven!

Fotografie zachycuje znovuodhalení pomníku T.G. Masaryka dne 19. 5. 1946 ve Valtířově.

Stejný pomník vyfotografovaný v roce 2007.

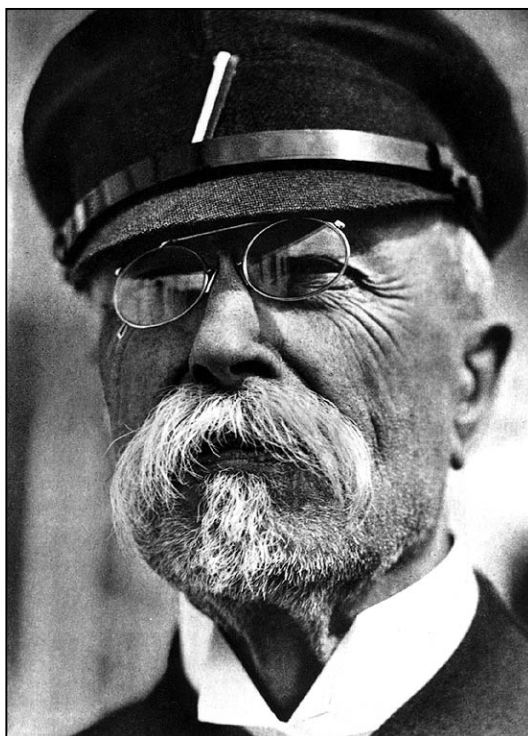
Současná podoba pomníku TGM ve Valtířově

Znáš odpovědi?

- Zjisti na internetu základní životopisná data o T. G. Masarykovi.

- Proč jsou některé státy označovány jako totalitní? Vysvětli podstatu totalitního režimu.
- Proč totalitním režimům vadily pomníky TGM?
- Koho sdružovala organizace Československá obec legionářská?
- Dokázal bys na mapě ukázat, kudy legie putovaly po skončení 1. světové války do vlasti?
- Zjisti ve slovníku cizích slov význam slova basreliéf.
- Zjisti, co je v Ústí nad Labem pojmenováno po prvním československém prezidentovi? Na pomoc si vezměte mapu Ústí nad Labem.
- Je v Ústí nad Labem také pomník TGM?
- Jak se jmenoval druhý československý prezident? Co je v Ústí po něm pojmenováno?
- Dokážeš vyhledat jména dalších našich prezidentů?
- U znovuobnoveného pomníku ve Valtířově je zasazen jeden druh stromu. Zjisti jaký? Proč?
- Zopakujte si základní symboly české republiky. Na kterém jsou použity listy z výše zmiňovaného druhu stromu?
- Jaká byla oblíbená píseň TGM?
- Kdy slavíme vznik Československé republiky?

Zajímavé mapy Velkého Března a okolí

Ve škole často při vyučování zjišťujeme, že k získání vztahu k obci a jejímu okolí je potřeba poznat historii místa, ve kterém žijeme. Možná pohled na dvě mapy Velkého Března a okolí překvapivě ukáže, jak je historie Velkého Března bohatá a zajímavá a též sahá hluboko do minulých století.

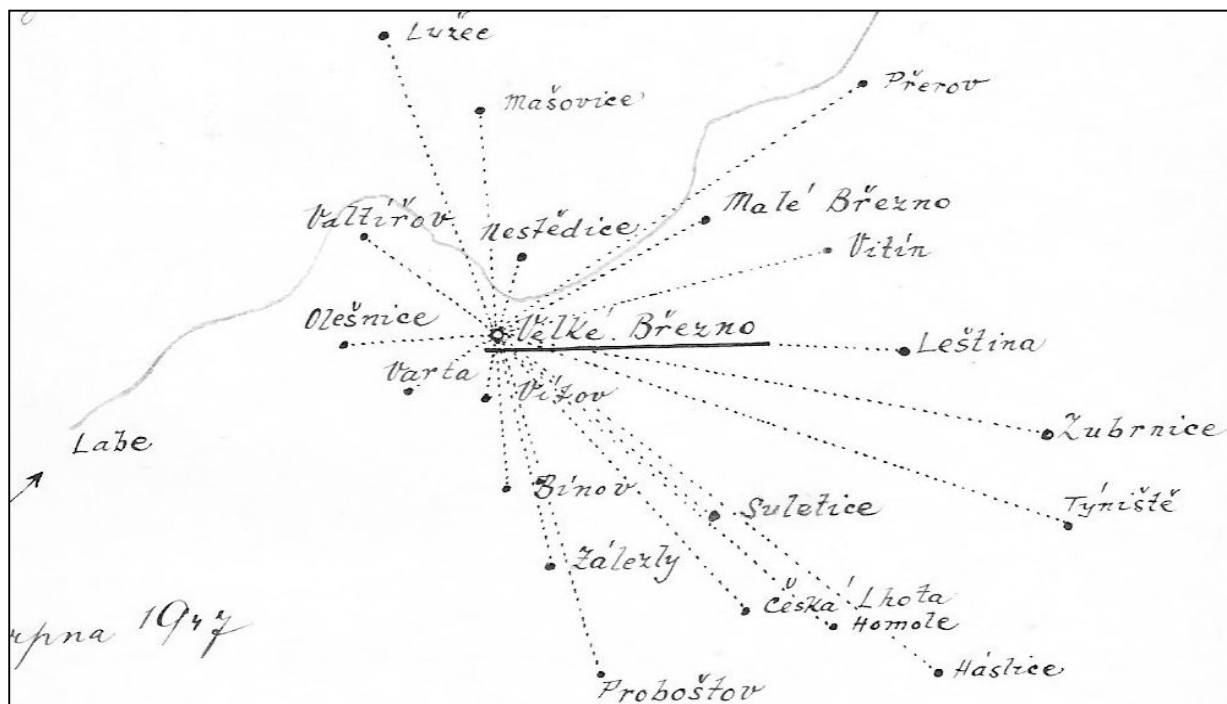
První mapa vznikla v roce 1716 a jejím autorem je Němec Jan Kryštof Müller. Než mohla být mapa vytištěna, musela být nejdříve vyryta do mědi. Mědirytina vznikala téměř tři roky. Na našem obrázku vidíte jenom výřez z této mapy. Protože mapa vznikla pro vojenské účely, byla po určitou dobu pokládána za vojenské tajemství.

Co je možno vyčíst z mapy? Tak například: na mapě je již označeno Velké Březno (Gros Prißen) a také Malé Březno (Klein Prissen). U Velkého Března je namalovaná značka, která označuje vesnici se zámekem a značky použité u Svádova (Schwaden), Valtířova (Waltirschen) a Zubrnice (Saubornitz) vyjadřují, že se jedná o vesnice s kostelem. V případě Svádova ještě i zámekem. Korunka u města Ústí nad Labem (Aussig) zase znamená označení královského hrazeného města. Při pozornějším zkoumání zjistíte, že u vesnice Svádov je použita značka přívozu a u Velkého Března tuto značku nenajdeme. Dnešní realita je přesně opačná. Mapa byla na svojí dobu velice podrobná a odborníci tvrdí, že může celkem úspěšně konkurovat současným turistickým mapám v měřítku 1 : 50 000. Jako důkaz poslouží to, že na mapě jsou zaznamenány i osady, které v době vzniku mapy měly pouze několik stavení (Varta-Wart, Velichov-Welchen, Babiny-Babihna). Za pozornost dále stojí značka označující pěstování vinné révy. Pro někoho může být překvapující zjištění, že v našem kraji v lokalitách pod Mariánskou skálou, pod hradem Střekov a pod Kozím vrchem se v minulosti pěstovala vinná réva. Ve Velkém Březně z celkového množství obdělávané půdy činily panské vinice 4,2 %. Víno vyrobené z vinné révy vypěstované v této oblasti dosáhlo takové proslulosti, až se to dnes nechce věřit. Citát z díla Bohuslava Balbína (1621 – 1688), učeného jezuity, potvrdí tuto historickou skutečnost: „S vínem zvaným Podskalské (roste totiž pod skalami za městem Ústím) nemůže v Čechách závodit ani

jediné, dokonce ani mělnické se mu nevyrovná. Dovází se do Rakous, kde úspěšně soupeří s prvořadými víny i exotickými a zámořskými.“ (Bohuslav Balbín: Krásy a bohatství české země, Praha 1987.)

Druhá mapa vznikla v roce 1947 a jejím autorem je první poválečný ředitel české školy ve Velkém Březně Václav Brůha. Mapa označuje z jakých obcí dojížděli žáci do tehdejší velkobřezenské měšťanské školy.

Z mapy – náčrtku vyplývá několik zajímavostí. Jistě si umíte představit, že cesta žáků z dnes již zaniklé vesničky Vitína, musela být v zimě opravdu velkým dobrodružstvím a jistě často připomínala film Krakonoš a lyžníci. Také cesta žáků z Lužce a Mašovic, kteří museli překonávat řeku Labe, také jistě nebyla vždy jednoduchá. Dá se také předpokládat, že autobusová doprava krátce po válce nebyla dokonalá, a tak cesty žáků za vzděláním z Proboštova, Žálezel, Háslic se leckdy změnily ve větší či menší turistické výlety. Určitou zajímavostí ve srovnání s dneškem je to, že v roce 1947 nedojížděl ze Svádova ani jediný žák.

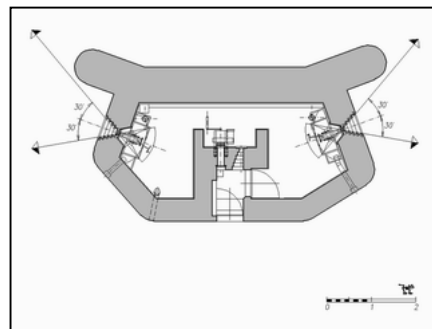
Náměty k činnostem a projektům

- Na turistické mapě Českého středohoří se seznam s nejdůležitějšími značkami a některé překresli do sešitu.
- Vyhledej na této mapě památné stromy v okolí Velkého Března.
- Vyhledej značku označující pěstování vinné révy. Kde jsou v blízkosti Velkého Března vinohrady?
- Co to znamená, když mapa je v měřítku 1 : 50 000?

- Jaká je nadmořská výška naší obce?
- Víš, co je to skanzen? Nachází se nějaký ve vašem okolí? Z jakého jazyka pochází toto slovo?
- Namaluj podobnou mapu jako první ředitel české školy ve Velkém Březně, aby mapka odpovídala situaci ve vaší třídě. Zjistěte, který žák dojíždí z největší vzdálenosti.
- Co je to mše? Zjisti podle mapy v jakých obcích v okolí Velkého Března se mohou konat mše.
- Všechny obce v okolí Velkého Března mají i německé názvy, které se používaly až do roku 1945. Pokus se je zjistit.
- Vytvořte plán Velkého Března. Ve skupině se poradte o postupu a rozdělte si úkoly. Co by měl plán obsahovat? Náves, hlavní silnice a železnici, vodní toky, rybník, zeleň, památné stromy, objekty: obchody, škola, knihovna, obecní úřad, firmy, zastávky autobusu, , železniční nádraží, kostel, křížek, hostinec, historicky cenné objekty, čistička, sportoviště, stavení vytvářející ulice, terén obce, místa s krásným výhledem. Plán opatřete vysvětlivkami, měřítkem, označte světové strany.
- Na adrese earth.google.com se seznam s programem Gogole Earth. Nauč se zacházet se satelitními snímky České republiky (Velkého Března a okolí).

Řopíky připomínají druhou světovou válku

Od počátku 30. let minulého století pracovali armádní a političtí představitelé tehdejšího Československa na koncepci obrany státu, která by zemi zajistila před nebezpečím náhlého vpádu nepřátelských vojsk. Byla to odpovídající reakce na stále se zhoršující mezinárodní situaci. V roce 1933 se dostal v Německu k moci Adolf Hitler. Následně se výrazně zhoršily do té doby dobré vztahy mezi ČSR a Německem a došlo k urychlení všech přípravných prací směřujících k výraznému posílení obranyschopnosti Československa. Připomeňme, že Československo mělo tehdy krajně nevýhodnou strategickou polohu. Hranice s Německem měla délku 1545 km, po anšlusu Rakouska v roce 1938 pak dokonce 2103 km.

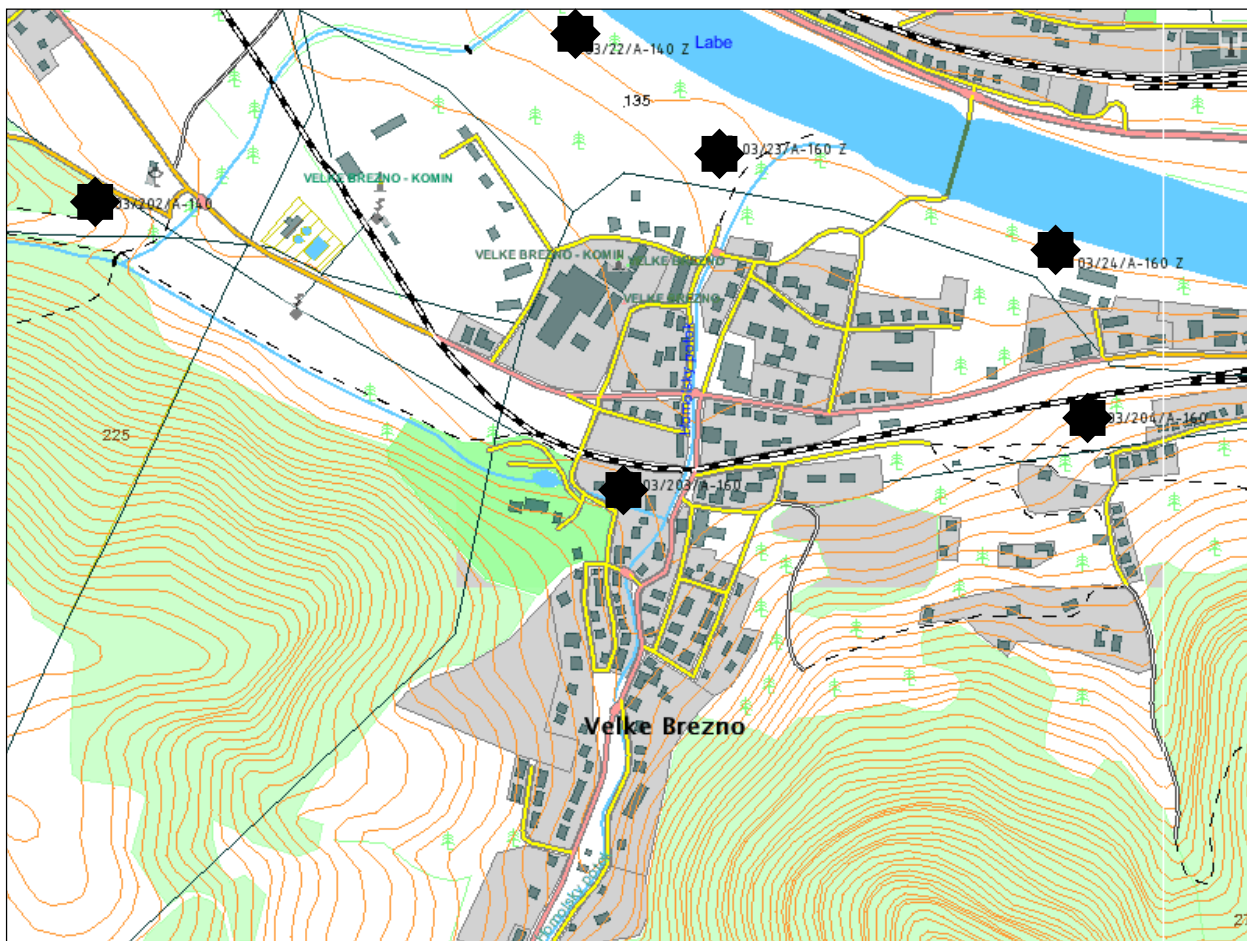
Přípravné práce k výstavbě opevnění probíhaly od roku 1934, vlastní budování pevnostních objektů započalo o rok později. V březnu 1935 vznikla Rada pro opevňování a Ředitelství opevňovacích prací (**ŘOP**) - zvláštní orgány se značnou pravomocí, které řídily výstavbu opevnění. Plánované náklady na stavbu a vybavení opevnění a celé související infrastruktury měly dosáhnout téměř 11 miliard Kč. Výstavba byla rozdělena podle stupně ohrožení jednotlivých úseků hranic do čtyř etap s předpokládaným ukončením prací v roce 1951.

Vzhledem k velké délce hranice, kterou bylo třeba bránit, nebylo možné po celé její délce budovat souvislé linie těžkého opevnění. Nejpočetnějším typem pevnostních objektů byly proto lehké objekty vz. 36 a především lehké objekty vz. 37. Pevňůstky vz. 37, často nazývané "řopíky", byly velice moderně řešeny a představovaly ve své kategorii světovou špičku. Podle typu a provedení měly osádku 2 - 7 mužů, jednu nebo dvě střílny a odolnost proti dělostřeleckým granátům ráže 7,5 - 15 cm. Výzbroj tvořily lehké, popřípadě těžké kulomety a osobní zbraně osádky. Do září roku 1938 se podařilo stavebně dokončit více než 10 000 lehkých objektů obou vzorů.

Úsek vojenského opevnění O3 – Ústí nad Labem byl postaven stavební firmou Šulc a Jiroušek z Mnichova Hradiště. Datum zadání výstavby je ze dne 7. 7. 1938. Vybudováno bylo 28 objektů z 36. Do dnešní doby se dochovalo 27 objektů, z nichž je 20 prvosledových a 7 druhosledových. Až na dva jsou všechny řopíky typu A, dále je pak postaven jeden objekt E a D. Nepostavený bunkr č. 3 měl být atypický a umístěný u mostu přes Labe. Prvosledové bunkry byly vybudovány za přirozenou přírodní překážkou řekou Labem a chrání trať Střekov – Děčín a rovněž silnici propojující obě města. Druhosledové objekty pak zpozďalí doplňují první sled, popř. chrání dnes muzejní trať Velké Březno – Zubrnice.

Prvním dochovaným bunkrem v okolí Velkého Března ve směru od Ústí nad Labem je řopík na hřišti ve Svádově. Další pak navazují v asi 400m rozestupech až do Malého Března, kde měla navazovat linie O2 Děčín.

Všechny prvosledové objekty jsou v blízkosti Labe a mají postavené inundační šachty. Proti vnikání vody při povodních bylo u některých řopíků umístěných v zátopových oblastech nutné vybudovat zvláštní úpravu vchodu, která se nazývá inundační šachta. Jak již je z názvu patrné,

Na mapě jsou černě označené řopíky v nejbližším okolí Velkého Března

šlo v podstatě o šachtu, přistavěnou před vchod do pevnůstky, v jejíž čelní stěně bylo vybrání, které se dalo v případě nutnosti hradítky a jílovou ucpávkou vodotěsně uzavřít.

Povodeň v roce 2002 zatopila skoro všechny prvosledové řopíky a výrazně je poškodila. Největší škody vznikly na bunkru v Malém Březně, jež byl rekonstruován. Opravené vnější části byly poškozeny neukotvenou lodí. Značné škody a omezený volný čas vedl k ukončení rekonstrukcí. Druhosledové bunkry zůstaly velké vody ušetřeny. Podle některých odborníků nejhezčí objekt linie O3 (č. 203) se nachází v zahradě domu sousedícího těsně se zámekem ve Velkém Březně. Je obrůstán popínavými rostlinami a na první pohled je dokonale maskován.

Z vybavení řopíků na katastru obce Velké Březno se nedochovalo takřka nic. Některé řopíky jsou kupodivu však stále ještě osazeny mřížemi a jsou dokonce i uzamčeny. Ventilací mřížky z větší části chybí. Po dveřích či ventilátorech není ani památky. Evidenční čísla smazal čas a

povodeň 2002. Zanesení bahnem a nepořádkem je úměrné vzdálenosti od vody a lidských obydlí.

Řada řopíků je na nově vybudované cyklostezce, a proto jsou velmi snadno přístupné. Při pěkném počasí si tak můžete udělat hezkou projížďku podél Labe a navíc obdivovat vojenské stavby z první republiky.

Náměty k činnostem a projektům

- Navštivte aspoň jeden řopík na katastru obce Velké Březno. Změřte - odhadněte tloušťku stěn a základní rozměry (délku, šířku a výšku).
- Byly řopíky použity v době 2. světové války?
- Viděl jsi nějaký film z 2. světové války.
- Znamý režisér akčních filmů Steven Spielberg (např.: Čelisti, Indiana Jones a ..., Jurský park atd.) natočil také slavné filmy z druhé světové války. Dokážeš zjistit jaké?
- Jaké území zahrnovaly tzv. Sudety? Jaké zde bylo složení obyvatel podle národnosti?
- Proč byly ve Velkém Březně německé nebo dvojjazyčné nápisy (české a německé)?
- Zjisti v německém jazyce jméno Velkého Března a okolních obcí. Použij staré mapy.
- V roce 1940 žilo ve Velkém Březně více jak 90% německého obyvatelstva. V roce 1950 (po deseti letech) nežil v podstatě ve Velkém Březně ani jeden. Jak si to vysvětluješ?

Na fotografii vidíte řopík, který nalézá nedaleko čerpací stanice ve Velkém Březně. Výše je uveden jeho náčrtek.

Osobnosti

Muž, který večeřel s francouzským prezidentem

Válečný stíhač prožil mládí ve Velkém Březně

26. 10. 1999 proběhlo v Litoměřicích poslední rozloučení s jedním ze slavných československých letců. Pietní akt doprovodila také čestná letka vzdušných sil České armády, jejíž dvě letadla proletěla nad shromážděním hostů pohřbu právě ve chvíli, kdy zněla státní hymna na počest generálmajora Františka Chábery. Čest památce svému spolubojovníkovi přišel vzdát i legendární pilot a hrdina generálmajor František Fajtl, nositel řady československých, francouzských a anglických vyznamenání (na

skupinovém snímku je druhý zleva František Chábera a čtvrtý zleva František Fajtl).

Odešel člověk, který nasazoval za 2. světové války svůj život a který se v nejtěžších chvílích našeho národa choval jako opravdový vlastenec. Sám k tomu řekl: „*Rodiče, učitelé, všichni byli vlastenci. Že musíme za svoji vlast bojovat, že ji musíme osvobodit od Němců, bylo úplně samozřejmé.*“

Narodil se v roce 1912 v německém Lansbergu a už jako kluk pošilhával po letadlech. **Po vchození měšťanské školy se František Chábera v letech 1926 až 1929 vyučil ve Velkém Březně u firmy J. Setner** elektrikářem a pak si podal žádost na vojenskou správu, chtěl se stát

pilotem. 1. října 1930 narukoval a po té v letech 1934 – 39 už byl zalétávajícím pilotem v Praze – Letňanech. V březnu 1939 obsadili Němci zbytek našeho území a Františka Cháberu oslovil zpravodajský důstojník z ministerstva národní obrany. Cháberův otec byl ruský legionář, a možná i proto okamžitě reagoval na tuto

výzvu vlasti. Přes Ostravu a Kamennou Lhotu se dostal do Polska. Po dalších peripetiích nakonec bojoval ve francouzském letectvu a jeho letadlo bojovalo proti fašismu na nebi v Anglii, Sovětském svazu a na Slovensku. Sám k tomu dodává: „*Nikdo nebyl za hrdinu. Nevíte, co bude. Sedíte v kabině upnutí, připjatý padák, spustí motor – ale jak začne letadlo rolovat, jde strach*

dolů. Všechno se klepe a už se musíte točit, protože nevíte, z které strany začne útok. Jako stíhač jsem za války nalétal 1000 hodin. Nejhorší to bylo ve Francii – na jedno naše letadlo sedm i devět nepřátelských. Jistě jsem sestřelil pět letounů, další tři pravděpodobně.“

Po druhé světové válce se vrátil do Letňan, kde byl v té době zřízen Vědecký letecký ústav.

V prosinci byl na stejném letišti zatčen v hodnosti majora státní bezpečností za údajně připravovaný přelet za hranice. Byl eskortován do věznice na Borech a tam v potupné atmosféře draní peří s důstojníky čsl. západní armády mu byl po půl roce sdělen soudní rozsudek 5 let vězení za připravovaný přelet hranice na západ. Byl převezzen do koncentračního tábora Vojna v Příbrami, kde se dopracoval až na řidiče důlního lokotraktoru. Spoluvězni věděli, že mají mezi sebou čsl. válečného letce a zejména mladí vězni byli dychtiví po vyprávění jeho zážitků. Proto ve volných chvílích ho poslouchali, ale strážní to posoudili jako přípravu spiknutí. František Chábera byl za trest převelen na důl Eva v Jáchymově, aby tam prožil

všechna možná příkoří. Zažil i samotku v betonovém bunkru o hladu a žízni. Když mu byly dveře otevřeny, vítal ho strážný se sklenicí vody. Tu mu ale vylil k nohám. Po 5 letech otrocké práce byl propuštěn s tím, že musí být zaměstnán jen jako dělník. V kádrových materiálech měl poznámku, že nemá kladný vztah k socialistickému zřízení. Po roce 1989 byl v rámci rehabilitace povýšen nejdříve na podplukovníka a potom nakonec v roce 1995 na Pražském hradě na generálmajora. V této hodnosti mu předal prezident Václav Havel vysoké státní vyznamenání. V roce 2002 byl jmenován čestným občanem města Litoměřice. Na jeho náhrobní desce se siluetou Spitfira přibyl v roce 2002 nápis zasloužilý občan města Litoměřic. Na letecké základně v Čáslavi byla 41. stíhací letka pojmenována na Cháberova

a v roce 2009 byl v Litoměřicích po něm pojmenován nový most. Během války obdržel Chábera mnoho vyznamenání:

československá - 4x Čs. válečný kříž 1939, 3x Čs. medaile Za chrabrost, Čs. medaile Za zásluhy 1. a 2. stupně, Pamětní medaile čs. zahraniční armády se

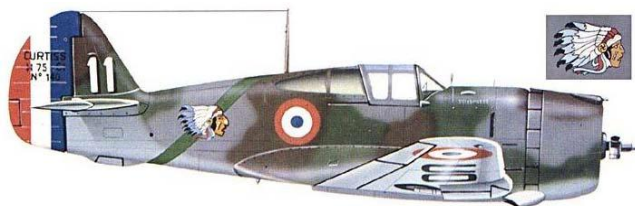

štítkem F, VB a SSSR, Řád MRS 3. stupně, Řád SNP 1. stupně, **francouzská** - Croix de Guerre se čtyřmi palmami a zlatou hvězdou, Medaile Militaire, Medaile Commemorativa des Services Volontaires dous la France, **britská** - The 1939-1945 Star (with Battle of Britain Claps), Air Crew Europe Star, **sovětská** - medaile Za vítězství.

Když byl František Chábera pozván na slavnostní večeři s francouzským prezidentem a on uviděl jedno z jeho vyznamenání – francouzskou medaili Militaire – byl velice překvapen. Zvláště když se dověděl, jak mladý a v jak nízké hodnosti ji získal.

Během 2. světové války létal František Fábera na těchto typech letadel:

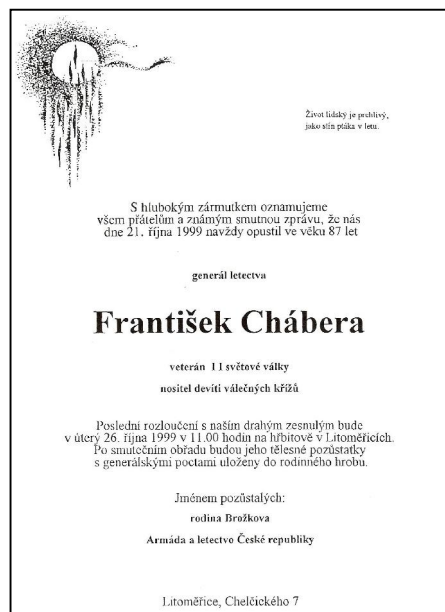
Curtis Hawk H.75C.1
Hawker Hurricane Mk.I
Hawker Defiant Mk.I
Beaufighter Mk.IF
Supermarine Spitfire Mk.VB
Supermarine Spitfire Mk.VC
Lavočkin La-5FN UTI,
Lavočkin La-5FN
Lavočkin La-7

Curtis Hawk H. 75C. 1

P. S.

Když jsem se dověděl, jaký významný člověk měl v minulosti společný život s naší obcí, ihned jsem s nejstaršími žáky naší školy sestavil dopis pro Františka Cháberu a s pomocí pražské novinářky zjistil jeho adresu. V dopise jsme se ptali na řadu podrobností z jeho velkobřezenského pobytu, chtěli jsme například zjistit, jestli ještě stojí dům, ve kterém se vyučil (už jsme si s žáky představovali, jak starostovi obce navrhneme, aby byla po Františku Cháberovi pojmenována ulice). Několik měsíců jsme marně čekali. Pak přišla obálka a v ní parte, které oznamovalo, že František Chábera zemřel ... A tak asi zůstanou podrobnosti jeho pobytu ve Velkém Březně navždy neznámy.

Znáš odpověď?

- Kde všude bojovali v době 2. světové války čeští a slovenští vojáci.
- Když létal František Chábera v Anglii měl na svých letadlech zkratku RAF. Zjisti, co znamená.

PhDr. Franke byl ozdobou každé vlády

(napsal ve svých pamětech zakladatel a ředitel Melantrichu Jaroslav Šalda)

V rodině železničáře ve Velkém Březně u Ústí nad Labem se dne 3. dubna 1880 narodil Emil Franke – výrazný představitel české meziválečné koaliční politiky. Studoval na gymnáziu v Hradci Králové a filozofii na univerzitách v Praze, ve Vídni a v Berlíně. Vedle povolání knihovníka Univerzitní knihovny v Praze se zabýval též srovnávací filologií a překladatelstvím. Byl také vědecky a publicisticky činný a jeho koníčkem byla zejména indická filozofie.

Aktivní politice se začal věnovat v průběhu první světové války. Působil ve sdružení politiků a publicistů okolo časopisu Česká demokracie, který začal vycházet koncem června 1917.

V roce 1918 vstoupil do České socialistické strany spolu s celou skupinou České státoprávní demokracie. V září 1918 se podílel na vytvoření Socialistické rady a byl spoluvůdcem nového programu českých socialistů. Za svou stranu byl již členem Revolučního Národního shromáždění. Až do roku 1939 byl poslancem Národního shromáždění a předsedou poslaneckého klubu národních socialistů.

V roce 1936 se konal sjezd národních socialistů a hlavní referát o vnitropolitických poměrech, ale také o postavení Československa v evropské politice podal Franke, tehdy místopředseda strany. Poučné jsou i jeho rozhlasové projevy, v nichž tvrdil, že za demokracie se má kulturní politika starat

především o účinnou soustavu školství a pečovat též o další zdroje vzdělání, měl hlavně na mysli rozšiřování lidových knihoven. Doporučoval zavést do školství vyučování národního hospodářství, rozšířit výuku občanské výchovy, aby žák přišel do života připraven mohl vystupovat jako uvědomělý občan. Kladl důraz na vyučování cizím jazykům. Šlo mu o to, aby byl na školách dostatek dobrých učitelů, a bojoval za jejich dobré odměňování.

Velkobřezenští občané se v průběhu 30 let obrátili na svého rodáka s žádostí o podporu výstavby nové školní budovy, kde by probíhala výuka v českém jazyce. Dr. Franke jejich žádost vyslyšel, z moci svého úřadu se zasadil o její výstavbu a dne 13. 6. 1937 se osobně zúčastnil jejího otevření. Někteří žijící pamětníci se mohou pochlubit s knihou pro děti, kterou dostaly i s vlastnoručním podpisem od tehdejšího ministra školství.

Ministr školství Dr. Emil Franke při slavnostním otevření první české školy ve Velkém Březně 13. 6. 1937.

Škola nesla název Státní obecná škola dr. Emila Frankeho. Po zabrání pohraničního území Německem byly do této nové školy umístěny německé úřady a původního účelu se dočkala až v roce 1945.

Státní obecná škola dr. Emila Frankeho ve Velkém Březně (foto z roku 1937)

Dr. Emil Franke zastával řadu ministerských funkcí v šesti československých vládách: byl ministrem železnic (1919 – 1920), zásobování (1922 – 25), pošt (1924 – 25 a 1929 – 36) a nakonec ministrem školství a národní osvěty (1936 – 38). V době mnichovské politické krize i po Mnichovu se Franke jako pověřený zástupce účastnil zákulisních i oficiálních politických představitelů stran bývalé koalice. Zemřel dne 1. 12. 1939 v Praze.

Trochu zůstává opomenuto, že se zřejmě Emil Franke zároveň podílel na tom, že do Velkého Března bylo přivedeno i dílo významného českého architekta Milana Babušky. Jeho realizovaný projekt Státní obecné školy dr. Emila Frankeho je dodnes ozdobou Velkého Března.

Milan Babuška

Prof. Ing. arch. Dr. techn. Milan Babuška (*28. 11. 1884, Dubí u Kladna, +17. 10. 1953, Praha) Dětství prožil v Unhošti, po studiích na reálce v Rakovníku odešel studovat architekturu na pražskou techniku. Byl výjimečně hudebně nadaný a současně s architekturou studoval hru na housle. Babuška se specializoval zejména na projekty škol a průmyslových

staveb a během svého života uskutečnil přes dvě stovky projektů. Poměrně málo projektoval rodinné domy. Podílel se na velkých stavebních projektech důlních, lázeňských a nemocničních budov (budovy uranových dolů v Jáchymově, slatinný pavilon pro Lázně Velichovky, lázeňské budovy v Bohdanči, nemocnice v Prešově atd.). Postavil průmyslové budovy železáren v Podbrezové a soubor budov pro Masarykův hlubinný

důl v Břešřanech u Mostu. V r. 1937, v době ohrožení republiky, vyprojektoval se svým týmem během tří měsíců 28 budov pro vojenské letiště u Trenčína. Jeho nejznámějšími uskutečněnými stavbami zůstávají budovy Národního technického muzea, Národního zemědělského muzea a paláce Perla v Praze (společně s Františkem Řehákem).

Palác Perla

Náměty k činnostem a projektům

- Jak se jmenuje současný ministr školství?
- Vytvoř půdorys horní budovy naší školy.
- Co by mohlo být ukryto v základním kameni ?
- V hodinách Vv budovu namalujte.
- O jaké exponáty pečuje Národní technické muzeum?
- Jak zní současný oficiální název naší školy?
- Spočítej, jak dlouho existuje horní škola.

Vynálezce novoročenky je z Velkého Března

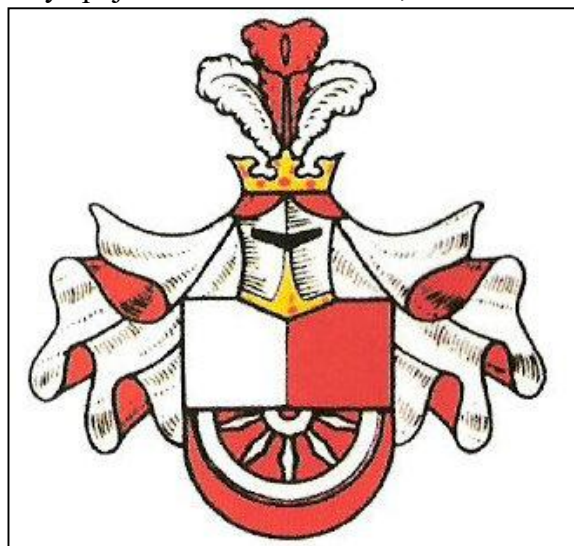
Vzdělaný a energický **hrabě Karel Chotek** (1783 – 1868), který začal svoji kariéru ve státní službě v roce 1802, se stal v říjnu 1826 nejvyšším purkrabím v Čechách, tedy jakýmsi správcem či místodržitelem Českých zemí, zástupcem rakouského císaře, do jehož říše tehdy země Koruny české patřily.

Měl vynikající vzdělání, po studiích projel Francii a Itálii a pak začal působit na mnoha místech tehdejší rakouské monarchie - nejprve jako místodržitel v Terstu, pak v Benátkách, v Neapoli, byl jmenován do vysokých funkcí v Tyrolsku a Vorarlbergu, a konečně dostal příležitost pracovat i u císařského dvora v centru monarchie, ve Vídni. Není tedy divu, že tento světa znalý, inteligentní člověk po

svém jmenování nejvyšším purkrabím Království českého přinesl do Prahy, tehdy ospalého provinčního města, novou energii a s ohromnou vůlí a promyšleně přeměňoval celý stát v moderní průmyslovou zemi. Začal tím, že opravil, zdokonalil a nově vystavěl dopravní síť. Silnice Praha-Karlovy Vary (v Karlových Varech mimochodem pomohl zmodernizovat lázeňský provoz a kolonády), koňská železnice z Českých Budějovic do Lince, první paroplavební linky po Vltavě a Labi – to je malá část z výčtu děl, která podstatně usnadnila a zkrátila cestování a dopravu v království. Pokračoval zavedením pravidelného poštovního styku; začal pořádat první průmyslové výstavy, kterými v zemi značně podpořil rozmach průmyslové výroby a hospodářství. V hlavním městě nechal předlážit ulice a náměstí, zavedl plynové osvětlení ulic, pod povrch nově budovaných chodníků položil novou kanalizaci, do níž nechal svést dešťovou vodu z vynálezu do té doby v Praze nevídaného - ze střešních okapů. Když začalo v tehdejší Praze poprvé docházet k dopravním zácpám, neboť všechny povozy a kočáry musely při přejíždění Vltavy používat do té doby jediný most - Karlův, zasadil se o vybudování mostu druhého - dostal název Řetězový a stával naproti Národní třídě, tam, kde nyní sousedí Národní divadlo. A když už se tam pracovalo, nechal oba mosty spojit novou nábrežní zdí, čímž vzniklo

půvabné nábreží, které dnes známe jako nábreží Smetanovo. Je od těch dob nejoblíbenější promenádou Pražanů a je z něho překrásná vyhlídka na panorama Hradčan. Ani těmito výbornými a veřejnosti prospěšnými podniky Chotkova aktivita nekončí, zakládal sirotčince, organizoval pomoc chudým. Chotek byl horlivým a přesvědčeným zastáncem českého národního obrození, hnutí, které si kladlo za cíl povzbudit a povznést v té době potlačené sebevědomí Čechů

jako historického národa, což bylo mezi jinými rakouskými, pouze německy mluvícími vysokými úředníky, něco naprosto neobvyklého.

Takový byl tedy zakladatel nového velkobřezenského zámku. Schopný organizátor, vysoce vzdělaný, čestný politik, vynikající úředník a zástupce státní správy, jehož prvořadým cílem byl prospěch věcí veřejných, člověk vysokých mravních zásad.

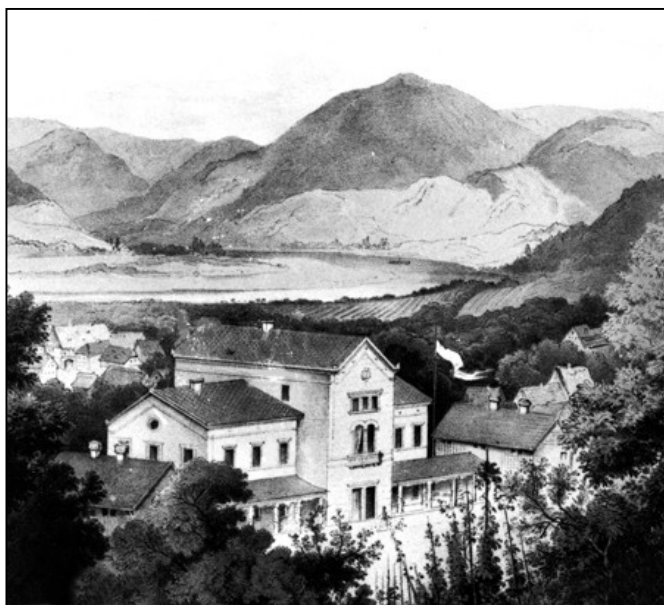
V letech 1842 – 45 si dal postavit ve **Velkém Březně** zámek, ve kterém trávil většinu svého času, a k veřejné činnosti se už nevrátil. Autor architektonického návrhu: Ludwig Förster. Nový zámek měl být pro šlechtickou rodinu Chotkových náhradním sídlem za již nevyhovující starý zámek, který je blíže k Labi. Potomci Karla Chotka nechali objekt v letech 1884 až 1910 přestavět do novorenezanční podoby podle návrhu drážďanského architekta Ernsta Fleischera.

Přestavba měla být ještě rozsáhlejší. Adhelaide Chotková, choť Karla Chotka (vnuk nejvyššího purkrabího), však prohrála značnou část rodinného jmění v Monte Carlu, a proto k plánované přestavbě v původním rozsahu nedošlo.

Asi málokoho napadlo, že za vynálezem novoročenek stojí český šlechtic, který část svého života prožil na zámku ve **Velkém Březně**. V naší vlasti bylo odnepaměti zvykem přijímat na Nový rok osobní blahopřání. Nejčastěji se navštěvovali příbuzní, přátelé a známí. Český národ nevědomky oživil jeden se starobylých starořímských obyčejů, podle něhož lidé vzdávali hold svým dobrodincům a sobě rovní zase využívali společné chvíle k výměně novinek. Pro neustále zvyšující počet gratulantů se však stávala situace pro příjemce blahopřání často obtížnou.

Tento český šlechtic poprvé v roce 1827 začal rozesílat blahopřejné lístky.

Říkalo se jim omluvenky a zdobil je obrázek. Šlechtic se tak nejen zasloužil o hospodářský rozkvět českých zemí, ale i o první českou, i když německy psanou novoročenku. V Čechách novoroční tisky zdobila nejčastěji ocelorytina navržená prvním ředitelem pražské umělecké akademie, profesorem Josefem Berglerem. Výtěžek z prodeje omluvenek býval věnován dobročinným ústavům pečujícím o

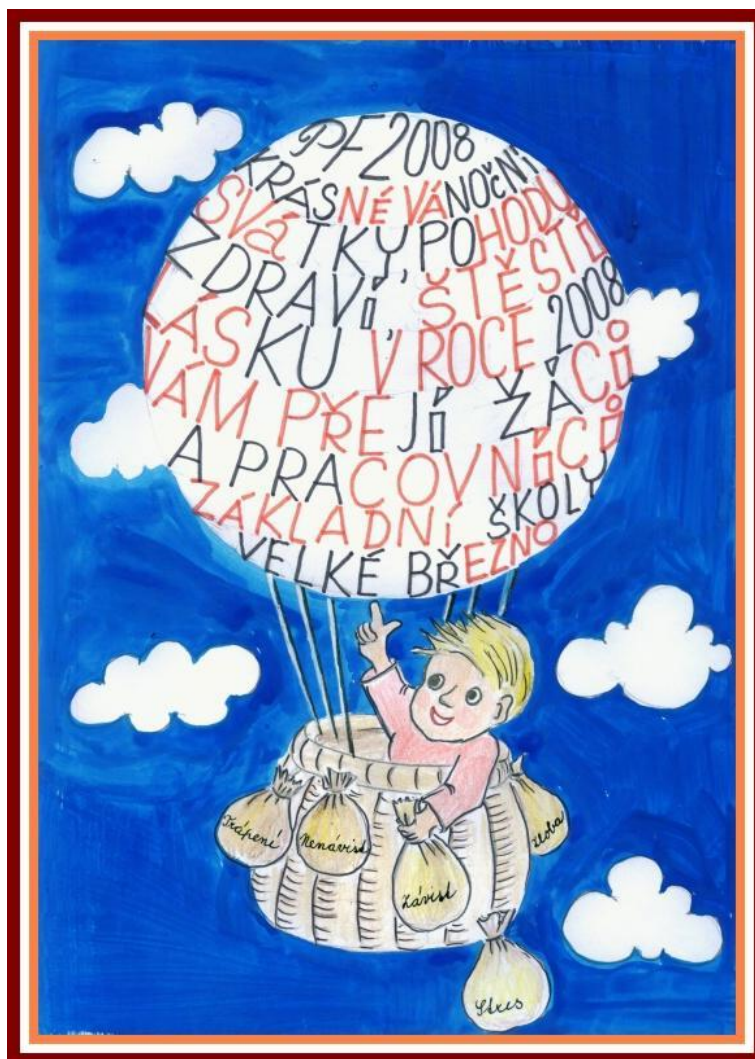

sírotky, chudé a nemocné. Nejoblíbenější byly obrázky bohyně Fortuny zdobené nápisem Pour féliciter – Pro štěstí. Dnes se na novoročenkách objevuje zkratka P. F. a příslušný letopočet. Zajímavá je ta skutečnost, že tato dvě písmenka jsou pouze naší specialitou, **na novoročenkách z jiných zemí se tato zkratka neobjevuje!!!** V naší republice roznesou část novoročenek poštáři a hlavně v současné době odešlou lidé každý rok několik miliónů SMS jako vánoční a

novoroční blahopřání. Na zakladatele a průkopníka novoročenky ani na původní účel si však už nikdo nevzpomene.

Náměty k činnostem a projektům

- Vyhledej znak (erb) rodiny Chotků
- Má obec Velké Březno, Malé Březno, Zubrnice a Homole svůj znak? Navrhni znak pro obec, která ho nemá.
- Vytvoř vlastní „péefku“ a zašli ji svým známým. Inspiruj se na internetu a vyhledej ukázky novoročenek.

Autorka obrázku: Jana Márová

Vyhnanství spisovatele Slacha

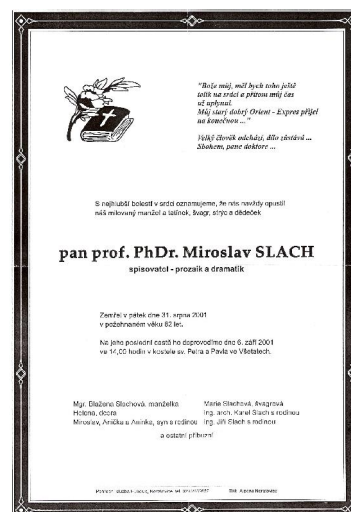
Jméno českého spisovatele Miroslava Slacha je v každém slovníku českých spisovatelů. Nacházejí se však v našem regionu knihy, ve kterých byste jeho jméno sotva hledali: jsou to třídní knihy Základní školy ve Velkém Březně a zalistujeme-li v nich, zjistíme, ve školním roce 1948/49 se tam objevuje jako vyučující českého jazyka, zeměpisu a dějepisu. Také ve školní kronice najdeme několik zmínek o Slachově působení. Dočteme se např., že 5. 10. 1948 připomněl výročí dobytí Kyjeva, 17. 11. přednesl žactvu procitěný proslov ke Dni studentstva.

Miroslav Slach se narodil 16. 3. 1919 v Tlustici u Hořovic. Jeho otec působil jako profesor a ředitel na rolnických školách na Slovensku. Do obecné školy chodil v Orkucanech u Sabinova, studoval reálné gymnázium v Prešově a v Bánské Bystrici, kde maturoval v roce 1938. Do uzavření českých vysokých škol studoval v Praze na lékařské fakultě. Pak pracoval jako zemědělský dělník, od roku 1940 navštěvoval Amerlingův učitelský ústav v Praze a po jeho absolvování působil jako učitelský praktikant a výpomocný učitel. V roce 1944 byl totálně nasazen jako stavební dělník v Hradci Králové, ke konci války přešel do ilegality.

Od května 1945 začal učit na měšťance ve Všetatech a při zaměstnání studoval na filozofické fakultě v Praze, dějepis, filozofii, slovanskou filologii a literární historii. Doktorskou práci na téma Drama a Karel Čapek obhájil v roce 1948. Učil na středních školách ve Velkém Březně, na SPŠ v Mladé Boleslavi a ve Všetatech, kde byl později zástupcem ředitelem školy a kde se **jeho nejznámějším žákem stal Jan Palach**. Poději na něj Miroslav Slach vzpomínal jako na vášnivého šachistu a milovníka románů Aloise Jiráska. Necelý měsíc před svým sebeupálením navštívil Jan Palach svého bývalého učitele a vyjádřil se o tehdejší situaci takto: „Někdo by měl národu promluvit do svědomí. Probudit lidi z beznaděje. Zastat se národa proti tomu bezbřehému bezpráví.“

Jeho literární prvotinou byla divadelní hra Heslo Santa Maria (1947), kterou napsal na přání svých žáků. Knížky Dostavník do Výmaru (1967) a Sbohem letní láska (1982) jsou o osobnosti velkého básníka J. W. Goetha, jeho vztahu k Ulrice von Levetzow a pobytech v Mariánských lázních. Poslední dny okupace zachytil Slach v románu Mariáš s ďáblem (1975), lásku k antice zrcadlí jeho román o Ovidiovi: Já, básník Naso (1986, 1990).

Ve vzpomínkách se Miroslav Slach vrací do našeho kraje, s kterým ho spojuje „*například půlroční vojenská služba od 1. 5. do 30. 9. 1947 v Litoměřicích nebo vyučování na měšťance ve Velkém Březně, kam mě poslaly školské úřady za trest, že jsem promluvil po smrti prezidenta Beneše na tryzně na jeho počest ve Všetatech. Dva dny po projevu mě přeložili do pohraničí. Co to dalo práce a úsilí, dostat se zpátky do Všetat, abych mohl dostudovat. A přitom*

se mi ve Velkém Březně moc líbilo. Děti byly vynikající. Dodnes se s nimi scházím, naposledy koncem 80. let v ústeckém hotelu Bohemia.“ Ve Velkém Březně dodnes žije několik pamětníků působení dr. Miroslava Slacha na zdejší škole. Připomínají jeho klidné a soustředěné vystupování: „Vždy si dal židli na stupínek, sedl si na ni, přehodil nohu přes nohu a začal výklad svým tichým a klidným hlasem.“ Zapomenut nebyl ani žákovský cyklistický výlet, který měl svůj cíl ve vřetatské sokolovně, kde Slachovi bývalí žáci předvedli hostům z Velkého Března divadelní hru svého učitele.

V červnu 1999 u příležitosti setkání absolventů z roku 1949 navštívil naposledy velkobřezenskou školu. Umírá 31. 8. 2001.

Fotografie byla pořízena ve škole ve Velkém Březně ve školním roce 1948-49, sedící PhDr. Miroslav Slach je první zleva.

Český spisovatel PhDr. Miroslav Slach naposledy uprostřed svých žáků v roce 1999 na zahradě v Tivoli.

Náměty k činnostem a projektům

- Zjistí informace o Janu Palachovi.

Hraběnka ze zámku – Žofie Chotková

Žofie Chotková se narodila 1. března 1868 ve Stuttgartu a byla dcerou hraběte Bohuslava Chotka a jeho manželky Vilemíny hraběnky Kinské z Vchynice a Tetova a byla dvorní dámou arcivévodkyně Isabely z Croy, manželky rakouského arcivévody a těšínského vévody Fridricha Rakouského. Asi roku 1896 se v Praze seznámila s rakouským arcivévodou Františkem Ferdinandem. Oba mladí lidé se do sebe zamilovali a začali si dopisovat. Návštěvy Františka Ferdinanda u strýce Fridricha Rakouského byly také častější než dříve a tudíž se jeho

teta se strýcem mohli domnívat, že se jednou stanou blízkými příbuznými příštího rakouského císaře, neboť byli přesvědčeni, že důvodem návštěv jsou jejich dcery.

Když roku 1898 arcivévodkyně Isabela zjistila, že se následník trůnu neuchází o její dceru, ale pouze o její dvorní dámu, vyvolala skandál. Žofie i František Ferdinand věděli, že přesvědčit císaře, aby svolil k sňatku, nebude snadné, ale po mnoha rozmluvách s císařem si František Ferdinand prosadil svou. Císař František Josef však, v zájmu monarchie, dal svolení pouze k morganatickému sňatku, což znemožňovalo, aby jejich budoucí děti měly nárok na trůn. František Ferdinand souhlasil. Svatba se uskutečnila 1. července 1900 v Zákupích a nezúčastnil se jí nikdo z císařské rodiny, ani Františkovi sourozenci. Z ženichovy strany dorazily pouze nevlastní matka Marie Tereza a obě její dcery. Téhož dne byla Žofie povýšena na kněžnu z Hohenbergu.

Manželé žili na zámku Konopiště, který František Ferdinand zakoupil v roce 1887 jako lovecký zámeček, a nechal přestavět. Žofie porodila na zámku dvě ze tří dětí a vedla zde klidný rodinný život. Svého manžela nesměla oficiálně doprovázet a jejím prvním vystoupením na veřejnosti byla cesta do Sarajeva. Celou rodinu několikrát navštívila arcivévodova nevlastní matka Marie Tereza a jejich hostem byl i německý císař a pruský král Vilém II., který hostitelce daroval drahocenný servis.

V říjnu 1909 byla Žofie povýšena do vévodského stavu ad personam.

Drobnou zajímavostí, která přiblíží osobnost Žofie

Chotkové je její zájem o fotografování, který začal asi kolem roku 1888 a mohl ho ovlivnit bratranec Karel Chotek a starší rodinná fotografická tradice. Nejstarším důkazem záliby jsou

snímky z roku 1891, na nichž je Žofie zachycena s třemi sestrami při činnosti v domácí temné komoře a album nadepsané Eigene Aufnahmen z let 1891-92, kdy pobývala v dnešní Bratislavě jako dvorní dáma arcivévodkyně Isabely. Album uložené na zámku Konopiště přináší několik pozoruhodných záběrů, které svědčí o nekonformním přístupu k fotografování. Fotografovala i po svém sňatku s Ferdinandem d'Este i po narození tří dětí. Na zámku Konopiště jsou další alba, obsahující pravděpodobně její snímky, i když to není výslovně uvedeno. Několikrát je zachycena s malým fotoaparátem při různých příležitostech, včetně rekreace s rodinou v cizině. Jedná se o řadu momentek, které často okouzlují svou bezprostředností a nenuceností. Zaujme spontánnost jejich zachycování, přičemž si autorka vůbec nedělala problém s technickou kvalitou a uznávanými kompozičními kánony. Ve fotografování navazovala na svou dávnou dívčí zálibu a je zjevné, že lehký malý fotopřístroj jí byl prostředkem k vytváření jakéhosi vizuálního deníku v němž neusilovala o žádné mety kromě obrazové fixace společných rodinných zážitků, podobně jako fotografuje v současnosti většina lidí. Tehdy však byl tento přístup ještě ojedinělý. Kouzlo jejích snímků pramení samozřejmě i z jejího postavení a role manžela, ale je i ve způsobu, jakým spontánně, citlivě a chytře fotografovala.

Žofie se svým manželem zúčastnila vojenských manévřů v Sarajevu, kde byla zasažena smrtící kulkou do břišní tepny a na místě vykrvácela. Zemřela po boku svého manžela 28. června 1914. Spěšný pohřeb se konal ve Vídni bez přítomnosti dětí. Žofiina rakev, na níž byly položeny vějíř a rukavice (odznaky dvorní dámy, nikoli vévodkyně), stála o stupeň níž než manželova, aby bylo zvýrazněno její méněcenné postavení. Je pohřbena v rodinné hrobce na zámku Artstetten.

Velkobřezenský zámek byl rodinným sídlem rodiny Chotků

Zapomenutý hrdina

V Ústí nad Labem nedávno vyšla publikace *Ústečané nejen v datech*. Autoři se snaží seznámit širší veřejnost s významnými osobnostmi, které svůj život nějakým způsobem spojili s Ústím nad Labem.

Místní osvětová komise ve Velkém Březně
pořádá k
oslavě 28. října 1935
večer
s proslovem, vztýčením státní vlajky, hymnou
a divadelním představením:
Zemský ráj to na pohled.
od B. Rajske-Smolíkové.
Režie: F. Pečiva. Napovídá: B. Petrák.
Osoby:
A. Diabač, starosta p. J. Kubrt
Rězl, jeho žena B. Smetanová
Fanda, jejich děti sl. Bradová
Papok M. Záková
Dědeček Diabačů, výměnkář K. Nedvěd
Frank Diabač, amer. Čech V. Ševčík
Václav Bortovcův L. Betka
Jan Hroudá, chlapník F. Pečiva
Hamalová, sousedka M. Peková
Nána, děvečka J. Pečivová
Lojza, čeledín V. Hanzl
Hudebníci, hasiči, lid.
V sále hostince „Tivoli“ ve Velkém Březně
v neděli dne 27. října 1935 v 8 hodin večer.
Vstupné dobrovolné. Vstupné dobrovolné.
SEVEROČESKÁ TISKÁRNA v Ústí nad Labem.

Ladislav Betka se aktivně zapojoval do společenského a kulturního života v obci, o čemž svědčí jeho aktivní účast na oslavách vzniku samostatného československého státu. V divadelním představení si zahrál jednu z rolí.

Velké Březno zatím takovou knihu nemá, ale můžeme si představovat, kdo by si zasloužil v takové knize mít svůj životopisný medailon. Velké Březno má dlouhou a bohatou historii, a proto není problém při procházce časem narazit na opravdu významné osobnosti, jejichž věhlas přesahuje hranice naší obce. Dokonce se dají najít takové osobnosti, o nichž informují významné encyklopedie (např.: Žofie Chotková, Karel Chotek, František Chábera, Miroslav Slach, Anna Kobrlová, Svatopluk Košvanec, Victor Cibich, Albin Benedikt Castelli atd.). Tato jména však většinou lidé znají a nebo si mohou informace o nich bez větších problémů zjistit, ale rád bych připomněl zapomenutou osobnost, o jejímž životě se podařilo nedávno získat aspoň několik faktů, ze

kterých jasně vyplývá, že do zmiňovaného seznamu významných osobností Velkého Března bezpochyby patří!

Jedná se o **Ladislava Betku** narozeného v roce 1915. Žil ve Velkém Březně a aktivně se zapojoval do společenského a kulturního života a cvičil v místním Sokole. Nesmíme také zapomínat, že v době před 2. světovou

válkou žila ve Velkém Březně většina Němců a že např. první česká škola byla otevřena až v

roce 1937. Proto také oslava 28. října měla v pohraničí mnohem větší a širší význam.

Další životní kroky Ladislava Betky směřovaly do Prahy do služeb Pražské státní policie. V době Květnového povstání českého lidu v roce 1945 se tento velkobřezenský vlastenec objevuje na

Hrob Ladislava Betky je umístěn na hřbitově v Praze 9 – Hrdlořezy.

barikádách na pražském Žižkově a umírá v boji s německými okupanty jeden den před osvobozením 7. 5. 1945. Jeho hrob najdeme v Praze 9 – Hrdlořezích.

Jméno Ladislava Betky najdeme i na pamětní desce, která se nalézá v Muzeu Policie ČR. Nápis na desce: Věrní své přísaze, padli ve službách národa tito příslušníci bývalé Pražské státní policie 1938 – 1945.

Existuje historický dokument, který vypovídá, že 3. května 1947 byla ve školní budově velkobřezenské školy odhalena pamětní deska s nápisem:

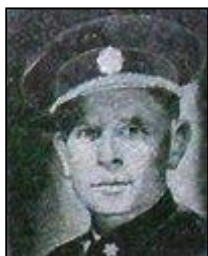
Těm padlým čest!

Ladislav Betka, roz. 15. 2. 1915, padl 7. 5. 1945 na barikádách v Praze

Antonín Honák, roz. 15. 3. 1900, zemřel 13. 4.

v Briegu

Žalujeme – vzpomínáme – nezapomeneme

Na pamětní desce bylo ještě vedle Ladislava Betky uvedeno jméno Antonína Honáka, o jehož životních osudech se mi zatím nepodařilo nic zjistit. Pamětní deska ve školní budově už dávno není a na bývalé velkobřezenské občany se také už pozapomnělo.

Náměty k činnostem a projektům

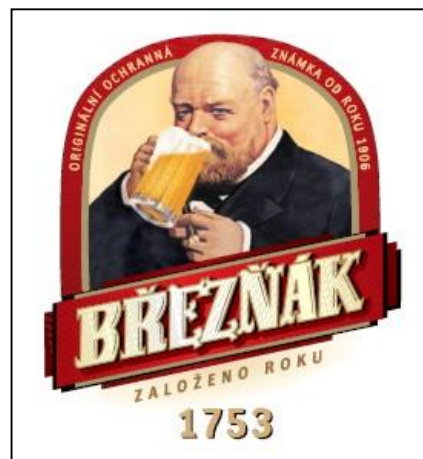
- Zjisti, čím se zabývala organizace Sokol? Kdy vznikla? Kdo ji založil? Existuje i dnes?
- Připrav si krátkou informaci o Květnovém povstání pražského lidu.
- Jsou ve Velkém Březně nebo v jeho okolí (včetně Ústí nad Labem) nějaké pamětní desky? Opiš nebo vyfotografuj text. Jaké informace potřebuješ, abys mu plně porozuměl?
- Kde v okolí Velkého Března se dají najít pomníky připomínající 1. a 2. světovou válku?

Květnové povstání českého lidu

Kdo to byl Victor Cibich?

Victor Cibich se narodil 11. prosince 1856 v Hustopečích u Brna v domě čp. 92 v rodině finančního inspektora Johanna Cibicha z Hustopečí a Kláry, rozené Galinové z Lipníku nad Bečvou. Zda měl Victor Cibich ještě nějaké sourozence není zatím známo ani okolnosti jeho školního vzdělání. Je pravděpodobné, že prodělal kariéru drážního úředníka, který se v jejích počátcích podle potřeb svého zaměstnavatele stěhoval z místa na místo. Nasvědčují tomu další rodinná data.

26. června 1884 se Victor Cibich oženil v Praze s Auguste Bunzelovou. Jeho choť pocházela z Prahy a byla o několik měsíců starší, narodila se 8. srpna 1856.

Manželům Cibichovým se narodil 26. října 1886 v Hošťce syn Bruno. Další syn Paul přišel na svět na Štědrý den roku 1889 v další Cibichově železniční stanici v Lukách nad Jihlavou.

12. března 1891 Cibichova rodina trvale zakotvila ve Velkém Březně. Cibichovi byl přidělen prostorný byt v budově zdejšího nádraží. O průběhu Cibichovy železničářské kariéry máme jen kusé zmínky. V roce 1901 byl drážním kontrolorem C. a k. soukromé rakouské severozápadní dráhy. Mimoto provozoval v pronajatých nádražních objektech drobný obchod s uhlím.

V roce 1907 požádal Victor Cibich obec Velké Březno o udělení domovského práva, on sám a jeho synové byli domovskými příslušnými do Brna, manželka Auguste měla domovskou příslušnost pražskou. 12. března 1907 projednal Cibichovu žádost na veřejném zasedání obecního výboru vedený představeným obce Wilhelmem Nitschem a udělil Cibichům domovské právo v obci Velké Březno. V protokolu jednání obecního výboru je poprvé poznamenána i Cibichova funkce – přednosta stanice ve Velkém Březně, Cibich jako přednosta stanice je uváděn i na sčítacím operátu ze sčítání lidu v roce 1910.

Po roce 1910 Cibich ještě jednou povýšil a stal se drážním inspektorem, asi nedlouho před smrtí byl penzionován, rodina však směla i po odchodu Cibicha do penze bydlet v drážním bytě. Victor Cibich ve Velkém Březně ani jinde nevlastnil žádné nemovitosti.

Úterý 25. ledna roku 1916 bylo pro Victora Cibicha kritické, navečer dvacet minut před sedmou podlehl ve svém bytě náhlému srdečnímu záchvatu ve svých 59 letech. V pátek 28. ledna pozdě odpoledne Cibicha pochoval na valčířovském hřbitově farář Adolf Bělík, pozdější děkan ve Svádově. Victor Cibich patřil mezi oblíbené postavy velkobřezenké společnosti, na poslední cestě ho vyprovodili členové hraběcí rodiny Chotků, úředníci a zřizenci státních drah, představitelé a členové místních spolků a korporací. Nad rakví se rozloučil se zesnulým rodinným přítelem velkobřezenským vrchním poštmistrem Bruno Richterem. Cibichův hrob ozdobily četné věnce,

účastníci pohřbu přispěli i na sbírku ve prospěch obětí války. Při Cibichově pohřbu panovalo na leden nezvykle teplé počasí, beze srážek s teplotou kolem 6° C.

Po smrti Victora Cibicha se musela jeho rodina vystěhovat z nádražního služebního bytu, bydleli dále ve Velkém Březně v čp. 117 a později 104. Cibichova manželka Auguste zemřela 9. března 1938 a byla pohřbena do rodinného hrobu.

Starší syn Bruno vystudoval techniku a stal se inženýrem, ve volebních seznamech Velkého Března bývá uváděn též jako obchodník a obchodní zástupce Československé pojišťovací akciové společnosti Praha, Mannheimské pojišťovací akciové společnosti se sídlem v Brně a velkobřezenské firmy TERPIA, Weidmann & Co.

Současná náhrobní deska na hrobě Victora Cibicha na hřbitově ve Valtířově.

Mladšího syna Paula zaměstnal rodinný přítel vrchní poštovní Bruno Richter jako poštovního zřízence ve Velkém Březně. Na poště však pracoval s přestávkami, ve volebních seznamech první republiky je někdy uváděn jako obchodník a soukromník. Koncem 30. let 20. stol. pracoval Paul Cibich znovu jako poštovní úředník u přepážky, z místa u říšských pošt byl však propuštěn z rasových důvodů a vykonával pomocné práce.

Bratři Cibichové byli 13. dubna 1944 nuceně povoláni na práce ve Francii Todtovou pracovní organizací. Bruno Cibich se po válce již do Velkého Března nevrátil, Paul byl z rasových důvodů vězněn gestapem v internačním táboře Derenburg v Sasku-Anhaltsku, odkud byl 13. května 1945 propuštěn americkou armádou. Vrátil se do Velkého Března do domu čp. 104, odkud však odsunut byl 14. června 1946.

Oba Cibichovi synové zůstali svobodní. Jako staří mládenci žili společně v Norimberku v Preislerstrasse 3. Naposledy bydleli ve Wirthstrasse 36, kde krátce po sobě v roce 1967 zemřeli, starší Bruno 16. května, Paul 4. června. O popularitě Victora Cibicha svědčí mimo jiné i tvorba novodobých mýtů spojených s jeho osobností. První poválečné použití Cibichova portrétu jako loga nastalo koncem 60. let 20. stol. Tehdy však nikdo neznal jeho jméno a říkalo se mu jednoduše „velkobřezenský pivní dědek“. V roce 1990 velkobřezenský pivovar Cibichovo logo úspěšně obnovil.

Unikátní fotografie velkobřezenského nádraží z přelomu 19. a 20. století. Podle některých historiků je v kolejišti čtvrtý muž zleva Victor Cibich!

Náměty k činnostem a projektům

- Vyhledejte na hřbitově ve Valtířově hrob Victora Cibicha. Cestu využijte k návštěvě kostela sv. Václava a pomníku T.G. Masaryka.

Svatopluk Košvanec - vynikající muzikant z Velkého Března

(Ze zahrady v Tivoli až na Pražský hrad)

Narodil se 2. ledna 1936 ve Velkém Březně do základní školy začal chodit v Praze v roce 1942, od roku 1948 navštěvuje Základní školu ve Velkém Březně. Často se stává, že osobnosti, které později vyniknou, dostávají ve škole ve svém budoucím oboru průměrné až podprůměrné známky. Budoucí vynikající hudebník Svatoopluk Košvanec měl na konci deváté třídy z hudební výchovy trojku (!) a vyučil se jako malíř pokojů. V sedmi letech začal hrát na housle, o 10 let později přešel na trombón. Základy hry na nástroj si osvojil během půlročního studia na LŠU. Když se jeho učitel odstěhoval, pokračoval v učení samostatně. Po absolvování vojenské prezenční služby účinkoval s různými amatérskými tanečními a swingovými soubory. V r. 1959 navázal spolupráci s klavíristou a vedoucím ústeckého souboru *Jazz Combo P. Štolbou*. Noví spoluhráči jej seznámili s moderním jazzem a s jejich pomocí se - stále jako samouk - snažil proniknout dále a hlouběji do znalosti hudební teorie a harmonie a současně zdokonalit technické ovládnání nástroje. Pravidelná hra Jazz Comba k tanci v ústeckém hotelu, ale především jazzové koncerty a zájezdy do zahraničí

výrazně rozšířily jeho umělecké obzory; jeho idolem byl tehdy J. J. Johnson. V roce 1962 hrál s Combem na karlovarské Jazzové přehlídce s mezinárodní účastí. Roku 1965 absolvoval turné po klubech v Dánsku a Norsku a zúčastnil se amatérského jazzového festivalu v Düsseldorfu, kde byl

vyhlášen nejlepším sólistou. Stejnou poctu získal při ČAJF 1967 v Přerově. Stále jako amatérský hudebník navštívil s *Jazz Combem Ústí* 5x mezinárodní jazzový festival v Curychu, a především díky jeho příspěvku získal soubor při svém premiérovém vystoupení v roce 1966 *Velkou cenu města Curychu*. Následovala další vystoupení na festivalech ve Vídni, Viersenu (SRN), Helsinkách a časté hostování se zájezdovým pořadem *Violy Komu patří jazz*. Jazz Combo Ústí s Košvancem hrálo také na řadě domácích soutěžních a přehlídkových festivalech. Poslední zahraniční zájezd s tímto kolektivem absolvoval r. 1971 do španělského San Sebastianu. V té době už občas hostoval s předními profesionálními soubory, například s Jazz Cellulou, jejímž byl v letech 1970 - 81 stálým členem. R. 1972 se definitivně stal profesionálním hudebníkem a nastoupil do pražského orchestru činohry *Národního divadla*, vedeného L. Simonem. Současně pohostinsky spoluúčinkoval s dalšími jazzovými kolektivy. Roku 1974 přešel do Tanečního a Jazzového orchestru československého rozhlasu), kde působí až dosud (dnešní název je Orchestr

Rádio Praha). Na gramofonových deskách je zastoupen jednotlivými zahraničními nahrávkami Jazz Comba Ústí na živých záznamech z festivalů ve Vídni a Curychu, sporadicky na LP *Československý jazz* (Supraphon), významně pak na LP *Jazz Celluly*, Jazzového orchestru československého rozhlasu a studiového orchestru P. Vitocha či Pulec oktetu, v němž rozhodující roli hraje 8 vynikajících pozounistů. **Ač samouk tak se díky svému talentu i neumdlévající pílí stal předním reprezentantem československého jazzu a od konce 60. let představuje evropskou pozounovou špičku.** V červnu 1987 byl členem *Mezinárodního orchestru míru* (Orchestra della Pace) Gerryho Mulligana na festivalu v San Remu. V současné době, kromě svých

koncertních aktivit, též vyučuje trombon na *Jazzové konzervatoři Jaroslava Ježka v Praze*. Například vydal CD *Košvanec and Friends*. CD vydaly společně firmy Metier Sound & Vision Ltd. z Velké Británie a Cube Cz, s. r. o. Tito dva vydavatelé se ještě podílejí na dalším CD *Košvanec Quartet - Just*

Čtvrtý zleva Svatopluk Košvanec na zahradě v Tivoli

Squeeze Me. V r. 1997 vydal Český rozhlas CD s kvintetem Petra Kořínka - *Porta Coeli*, kde hraje ještě s Jaromírem Hniličkou na trubku a Danielem Guggenheimem na saxofon. Za zmínku stojí též spolupráce s Euroradio Big Bandem za řízení Jože Privšeka na 38. Jazzovém festivalu ve Slovinské Ljublaně v r. 1997.

10. října 2008 se objevila v MF Dnes recenze od jednoho z nejvýznamnějších současných jazzových hudebních kritiků Lubomíra Dorůžky. Ten při hodnocení CD Pražského big bandu napsal: „Trombonista Svatopluk Košvanec a tenorsaxofonista Milan Krajíc potvrzují svou pověst spolehlivých opor, **v Košvancově případě už prověřených klasiků.**“

15. 3. 2009 vyšel v novinách následující článek:

Ústí nad Labem přispěje na koncert světoznámého velkobřezenského rodáka

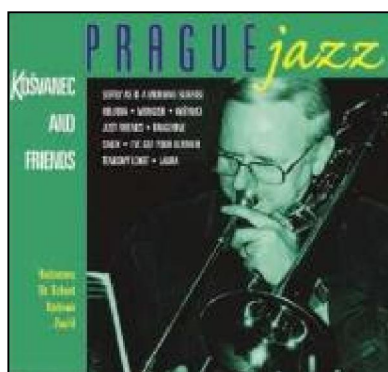
Ústí nad Labem/ Město Ústí nad Labem se bude prezentovat na prestižní kulturní akci v Praze. Městská rada se proto rozhodla 300 tisícovou dotací financovat prestižní koncert slavného velkobřezenského rodáka Svatopluka Košvance. Koncert bude uspořádán na Pražském hradě. Koncertu, spojeného s prezentací nového Košvancova alba, se s největší pravděpodobností zúčastní i prezident České republiky Václav Klaus.

Náměty k činnostem a projektům

- Vyhledej informace a pokus se charakterizovat – co je to jazz.
- Které hudební nástroje jsou typické pro jazzovou hudbu.
- Na mapě Evropy ukaž, v jakých zemích velkobřezenský rodák Svatopluk Košvanec vystupoval.
- Kdo je to amatér a kdo profesionál?
- Co je to hudební kritika.

Prezident republiky Václav Klaus zahájil v úterý 21. dubna 2009 ve 20.00 hodin ve Španělském sále Pražského hradu 51. koncert z cyklu „*Jazz na Hradě*“, který založil a pravidelně jej moderuje. Fanoušci jazzu, kteří koncert navštívili, mohli tentokrát sledovat vystoupení "*Big Bandu Košvanec Jazz Orchestra*". Soubor je sestavený ze špičkových hudebníků, jako je kontrabasista Jiří Mráz, bubeník Martin Šulc, anglický tenorsaxofonista Osian Roberts či americký klavírista Howard O'Brian. **Svatopluka Košvance tak uslyšeli přítomní v čele souboru zkušených hudebníků různých generací přicházejících z různých prostředí – snad jako malé svědectví o přetrvávající schopnosti jazzu spojovat rozdílné.**

Od vesnické katedry za akademický stolec

Doc. PaedDr. Anna Kobřlová, CSc. (roz. Brůnová) se narodila 17. 7. 1945 v Košticích. Po maturitě na Střední všeobecně vzdělávací škole v Lovosicích vystudovala ruský jazyk a hudební výchovu na Pedagogické fakultě v Ústí nad Labem (1966), kde pokračovala v postgraduálním studiu (1973) a získala titul PaedDr. (1982). Na Pedagogické fakultě UK v Praze získala roku 1987 titul CSc. v oboru teorie vyučování hudební výchovy, roku 1989 se stala docentkou v oboru didaktiky hudební výchovy. V letech 1965–74 vyučovala na základních školách v Žalanech (okres Teplice) a **Velkém Březně** (okres Ústí nad Labem). Na naší základní škole též vedla pěvecký sbor a sklízela s ním i řadu úspěchů na soutěžích. Od roku 1974 působí na katedře hudební výchovy Pedagogické fakulty v Ústí nad Labem.

Od roku 1966 je společně se svým manželem Vlastimilem Kobřlem sbormistryní Ústeckého dětského sboru.

Ústecký dětský sbor

Ústí nad Labem, Česká republika

Sbormistři: Anna a Vlastimil Kobřlovi

Ústecký dětský sbor působí od svého vzniku v roce 1966 jako těleso města Ústí nad Labem. Od počátku jej vede manželský pár pedagogů katedry hudební výchovy Pedagogické fakulty Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem doc. PaedDr. Anna Kobřlová CSc a prof. PhDr. Vlastimil Kobřle

Docentka Anna Kobřlová (vlevo s kloboukem) s Ústeckým dětským sborem na jednom ze zahraničních zájezdů

CSc. Sbor podniká pravidelné koncerty nejen v Ústí nad Labem, ale během svých četných zájezdů se často představuje obecnostem na dalších místech doma i v zahraničí (Belgie, Bulharsko, Finsko, Holandsko, Itálie, Izrael, Maďarsko, Malta, Německo, Polsko, Rakousko, Řecko, Slovensko, USA. atd.). Těžiště bohatého repertoáru spočívá v současné české tvorbě. Právě ta se nejvíce uplatňuje v programech koncertů, v nahrávkách pro rozhlasová studia (Praha, Ústí nad Labem, Hilversum, Stuttgart, Vídeň, Varna aj.), ale i na dosud třech dlouhohrajících deskách a jednom kompaktním disku. Řadu let také spolupracuje i s operou městského divadla v četných inscenacích (Jakobín, Tosca, České jesličky, Carmen, Příhody lišky Bystroušky a v současné době i v dětské opeře P. Blatného Pohádky z lesa). V červnu 1995 uvedl ve spolupráci se Severočeskou filharmonií cyklus Rok na vsi J. Sternwalda. Sbor se opakovaně zúčastňuje řady domácích i mezinárodních soutěží a festivalů, v nichž důstojně a s úspěchem reprezentuje české

sborové umění. V roce 2011 ukončili manželé Kobrlovi řízení Ústeckého dětského sboru a jeho vedení předali manželům Zemanovým. U této příležitosti se v tisku objevil bilancující rozhovor, z kterého vyplynulo, že ze zahraničních cest sboru považuje docentka Kobrlová za nejprestižnější dvě turné po USA.

“Porevoluční cesta do Atlanty byla velmi zajímavá. Dostat se tam byla pro mnohé děti celoživotní meta. Dodnes, když je potkávám (už jsou ženatí, vdané) vzpomínají: „Jó, to bylo něco!“ Druhý velký zájezd byl v roce 2006 v Idahu a v Montaně (USA) na dvou festivalech za sebou. Za tři neděle jsme viděli Las Vegas a další atraktivní místa... Štreku mezi Idahem a Montanou jsme jeli autobusem a měli přestávku ve městě Dillon. Ubytovali nás v rodinách, vážili si nás, všude byla reklama sbor z Czech Republic... To bylo pěkný. Pokračovali jsme na další festival, ten byl – oproti první Americe, Atlantě – náročnější a bohatší.“

Náměty k činnostem a projektům

- Před jménem i za jménem sbormistryně Anny Kobrlové se objevují zkratky (Doc., PaedDr., CSc.). Vylušti jejich význam nejlépe s použitím slovníku zkratk.
- Poslechnete si některé písně Ústeckého dětského sboru.

Neposlušný kněz

V letech 1820 - 30 v Zubrnících byl "ve vyhnanství" farář **Vincenc Zahradník**, představitel českého národního obrození. Narodil se 29. 12. 1790 v Mladé Boleslavi jako syn soukeníka. Po studiu na piaristickém gymnáziu odešel studovat do litoměřického semináře. V roce 1813 byl vysvěcen na kněze. Roku 1816 ho litoměřický biskup Hurdálek povolal do úřadu ceremoniáře a biskupského sekretáře. V roce 1820 byl

jmenován profesorem litoměřického semináře. Vytvořil se zde kroužek přívrženců pražského filozofa Bernarda Bolzana. Katolická církev ho považovala za nebezpečného a sledovala i jeho přívržence. Na základě udání přijela v březnu 1820 do Litoměřic komise z Vídně. Nechala zatknout řadu profesorů a církevních činitelů. Zahradník byl zbaven všech svých funkcí a jmenován farářem v zapadlých Zubrnících. Velmi postrádal kontakty s kulturním světem. Byl stále pod dohledem a jeho spisy byly cenzurovány. Vincent Zahradník začal ještě za svého zubrnického pobytu psát bajky. Pokračoval v práci "do šuplíku" i v Křešicích u Litoměřic, kam byl přeložen. Zemřel zde 31. 8. 1836, když se při ošetřování nakazil tyfem. V roce 1990 mu byla na zubrnickém kostele

odhalena pamětní deska s bustou (viz fotografie).

Ukázky z literárního díla

Bajky

Had a pocestný

Pocestný, uzřev velikého hada, dal se outěk. I volá za ním had: „Proč se mne bojíš? Nejsem-li hezky hladký a pěkně barevný?“ „Právě to mne velice straší“, odpověděl pocestný, „že tak pěkně vyhlížíš.“

Zlý člověk, čím vlídnější jest a přívětivější, tím jest nebezpečnější. Lahodná tvář jeho jest larva dobrého anjela, z kterého ďábel vykukuje.

Krokodýl a papoušek

„Nejsem zajisté tak zlý, jak se o mně mluví“, dí papouškovi krokodýl, „vždyť můžeš vidět, že střížika, to roztomilé ptáčátko, nechám v tlamové píci hledati.“ Odpověděl papoušek: „Dopouštíš mu to ovšem, ale pro vlastní zisk svůj. Vyčišťuje tobě ten dobrý ptáček hrozné požeradlo tvé.“ Nestojí zásluha člověka v tom, což činí, nýbrž v tom, s jakým to činí oumyslem

Poezie

Nejsi Čechem

Nemáš ducha,
nemáš v hlavě umu,
nejsi Čechem.

Nemáš statné mysli,
hrdinského srdce,
nejsi Čechem.

Nemáš k Bohu, k lidem
čisté, horké lásky,
nejsi Čechem.

Nejsi pánem sebe,
nehněváš se na hřích,
nejsi Čechem.

Nemiluješ hudby,
nejsi stále vesel,
nejsi Čechem.

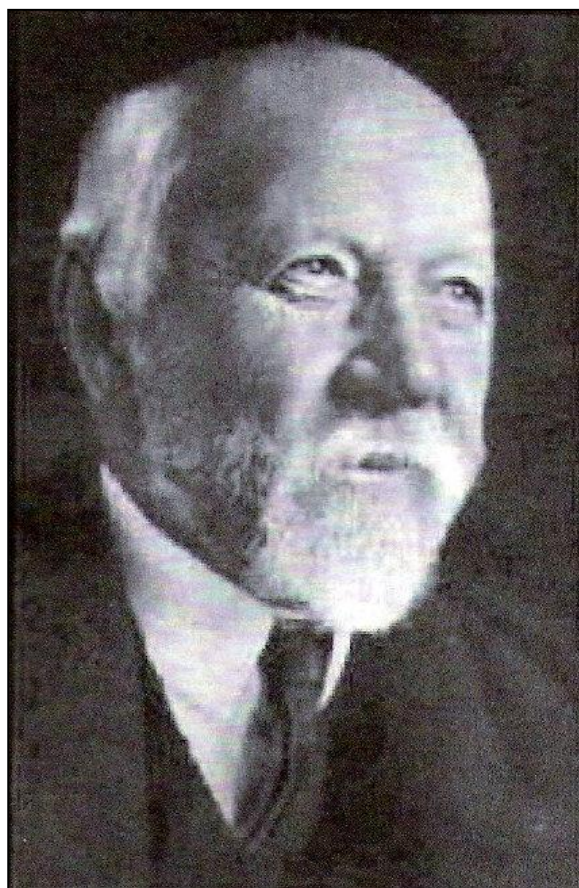
Neznáš řeči české,
poněmčile mluvíš,
Nejsi Čechem.

Náměty k činnosti a projektům

- Co jsou to bajky, vyjmenuj jejich základní znaky.
- Bajky jsou napsány češtinou první poloviny 19. století, pokus se je převést do současné podoby českého jazyka.
- Odhal poučení, které vyplývá z uvedených bajek.
- Jaké vlastnosti požaduje od českého národa Zahradník v básni Nejsi Čechem.

Slavný rodák z Homole

Jak napovídá pamětní deska na balvanu na návrší před kostelem, mají homolští i svého slavného rodáka. Je jím **Josef Emanuel Hibsč**. Málokdo znal z geologického i petrografického hlediska České středohoří tak jako on. Upozornil na zajímavé lokality, také jeho zásluhou nezničila těžba kamene například známou čedičovou Panskou skálu a Vrkoč ve Vaňově. V Homoli se Hibsč narodil v roce 26. 3. 1852. Maturitu získal na reálce v Litoměřicích a posléze odešel na techniku do Vídně, kde složil zkoušky opravňující k výuce chemie a přírodních věd na středních školách v mocnářství. V roce 1880 se vrátil do rodného kraje jako profesor Vyššího zemědělského ústavu v Děčíně-Libverdě, později Zemědělské akademie se statutem vysoké školy. Od roku 1887 se věnoval soustavným výzkumům sopečných hornin Českého středohoří. Za základ svých výzkumů Českého středohoří považoval geologické mapování. Na neobvyklých horninových typech obhájil J. E. Hibsč na univerzitě v Lipsku r.

1887 doktorát. České středohoří se díky Hibsčovi stalo zcela jednoznačně nejpropracovanější vulkanickou oblastí na světě. Hibsčovy zásluhy byly celosvětově uznány na proslulých univerzitách a v učených společnostech. V letech 1888 až vydal soubor 19 geologických map

v měřítku 1 : 25 000 a souhrnnou mapu oblasti v měřítku 1: 100 000, vše včetně vysvětlujících textů. Z dalších děl: Geologický průvodce oblastí (1930), Minerály Českého středohoří (1936) Dožil se bezmála devadesátky, zemřel 4. 11. v roce 1940 a pohřben je ve Vídni. Hibsčův život a dílo připomíná v Homoli kromě pamětní desky také muzeum. Otevřeno bylo 26. 2. v roce 2002 přesně v den 150. výročí jeho narození. Jádrem expozice jsou jednak panely zachycující život a dílo slavného homolského rodáka, jednak sbírka hornin a minerálů Českého středohoří. Původní Hibschovy sbírky se ztratily, a tak je fandové i odborníci tři roky znovu sestavovali.

Náměty k činnostem a projektům

- V rámci školního výletu navštivte muzeum J. E. Hibsche.
- Při návštěvě Babin nezapomeňte zajít k tisu, pod kterým leží kámen s nápisem W. Hieke.

Panská skála

Významný historik z Babin II

1. července 1852 se v obci Babiny II narodil významný historik a knihovník **Wenzel Hieke**. Studoval litoměřické gymnázium. Pracoval ve Spolku pro dějiny Němců a Čechů a též jako konzervátor českého Zemského úřadu pro ochranu památek. Od roku 1890 začal pracovat na edici listin, týkajících se nejstarších dějin Ústí nad Labem. Později se stal externím archivářem města. Na mapě (Karte des Kreises Aussig od profesora Blumtritta z roku 1939) je v osadě Babiny II dokonce zmiňován jeho tis (Hieke Eibe). Z jeho regionálních vědecké práce jsou zajímavé Dějiny církevní obce Homole, které sepsal z pověření slavnostního výboru u příležitosti 100. výročí založení kostela v Homoli. Na fotografiích vidíte Hiekův tis vyfotografovaný v roce 2009 a detailu kámen se jménem, který je umístěn pod tisem.

Hudebník z Bláhova

Muzikant Antoni Langer se narodil se v roce 1855 v obci Bláhov. Jeho počátky jeho muzicírování se odehrávaly v homolském kostele. Jeho hudební nadání se rozvinulo během 3 let ve vojenském orchestru a poté studiem na pražské konzervatoři.

Po skončení studia odjel do Polska do Bochnie (poblíž Krakova), kde se stal dirigentem orchestru solných dolů a profesorem hudby v městském gymnáziu. Podle polského časopisu byl významným kulturním činitelem, organizátorem hudebních akcí, velkým vlastencem a člověkem šlechetného charakteru. Dokonce byl i hudebním skladatelem, skládal písně např.: Věvec písní polských, některé jeho koledy dokonce zlidověly. Také

skládal církevní písně. Antoni Langer zemřel ve věku 55 let a je pohřben v Bochnii v Polsku. Je tam s ním pohřbena i jeho žena Josefína.

Malíř z Velkého Března

Jaroslav Vlček se narodil 7. 8. 1946 ve Velkém Březně. Navštěvoval místní základní školu. „ *Začal jsem malovat už jako kluk, okolí Velkého Března, zámek, blízký les.*“ V současné době žije a pracuje v Chlumci u Chabařovic, okres Ústí nad Labem.

Je profesionálním výtvarníkem, členem Unie výtvarných umělců ČR a výtvarného sdružení SPOLU.

Studia: ateliér akademického malíře L. Lapáčka
lidová konzervatoř výtvarného umění
pod vedením akademického malíře Pavla Bergera
ateliér akademického malíře Pavla Bergera, („*Hodně mi dali mí učitelé Ladislav Lapáček a Pavel Berger*“).
studijní pobyt v USA (studio Schulz), („*Pozval mě tamní sběratel, San Francisco jsem si prošel křížem krážem. I proto maluji obrazy inspirované hudbou, jazzem*“).

Tvorba:

Na počátku své kariéry se Jaroslav Vlček věnoval především malbě olejem a keramice. Právě v této technice dosáhl několika významných ocenění. V době, kdy se stává členem výtvarného sdružení SPOLU, rozšiřuje svoji výtvarnou činnost o sochařství. *“Díky malování poznávám pěkné věci, učím se na svět dívat jinak. I díky tomu jsem si začal uvědomovat to krásné okolo nás.”* „*Jsem spíš optimista, snažím se vidět svět lepší než je*“.

Malíř Jaroslav Vlček (v první řadě šestý zleva) na fotografii, která byla pořízena před horní budovou základní školy.

Významnou roli v jeho současné tvorbě představují také kresby. Některé tvoří samostatná umělecká díla, jiné byly dále zpracovány v olejomalbách. Další posun v kariéře znamenal rok 2001, kdy využil vzácné nabídky projektu ročního studijního pobytu v USA v ateliéru SCHULZ, autora známé postavičky SNOOPY. Neopakovatelná atmosféra San Franciska, jazzových klubů,

kontakt s jinou kulturou i samotná krajina kalifornského pobřeží se výrazně projeví v jeho tvorbě. „Vystavoval jsem tam v prestižních galeriích vedle známých autorů.“

Výstavy:

Pravidelně se účastní mezinárodních malířských i sochařských sympózií, pořádá společné i samostatné výstavy v ČR i v zahraničí. Jeho obrazy jsou zastoupeny v soukromých sbírkách v USA, Austrálii, Německu, Spojeném království, Rakousku nebo na Slovensku.

Buky

První lekce

Samostatné výstavy:

- galerie Na Terasě, Ústí nad Labem (1982)
- galerie Na Terasě, Ústí nad Labem (1985)
- galerie Na Terasě, Ústí nad Labem (1988)
- hrad Rábí (1997)
- galerie Denis Rae Fine Art, San Francisco, USA (1998)
- Barborka, Ústí nad Labem (1999)
- salon krásy Poliklinika, Ústí nad Labem (2000)
- galerie Tapia Art Gallery, Inc.Sausalito, San Francisco, USA (2001)
- galerie Bentley Fine Art, Santa Rosa, USA (2001)
- galerie Globus, Ústí nad Labem (2004)
- umělecká galerie K.H.Borovského, Kadaň (2004)
- Barborka, Ústí nad Labem (2005)
- galerie Ve Dvoře, Chabařovice (2005)

Kopretiny

Eva Vágnerová – výtvarnice z Valtířova

Narodila se 28. 5. 1948 v Ústí n. L. Velmi zajímavé práce vystavuje ve Valtířově od roku 1999. Můžeme zde zhlédnout několik desítek pastelových obrazů, kouzelné krajiny, portréty, akty, textilní modely šatů, halenek, svetrů s nejrůznějšími módními doplňky - jemné bavlněné klobouky, originální korále, náramky, šátky batikované voskovou technikou, šperky z kůže a drátků, z barevného moduritu, kamínků atd. Dále to jsou kabelky a hadrové panny, které i zapadají do různých historických období. Mají pečlivě vypracované kostýmy, doplněné klobouky a různými ozdobami. Jsou to originální ruční práce, které určitě každého

okouzlí. Vystavuje tu v podstatě všechno, co dosud vytvořila. Z každého předmětu je vidět, jak ji to baví a čím vlastně žije. Eva Vágnerová (roz. Mirvaldová) vyrůstala jako jedináček, tatínek byl malířem pokojů, maminka úřednicí. Když otec nesehnal práci, jezdil dokonce po světě s cirkusem Sarasani. V době války byl zavřený v koncentračním táboře a před koncem se ocitl v Drážďanech - právě v době bombardování. Rodiče se poznali v Ústí nad Labem. Tatínek koupil dcerce panny, na které později začala šít. Maminka byla vždy klidná, rozuměly si spolu. Ráda malovala, četla a na přání rodičů se věnovala krasobruslení. Ke kreslení ji přivedla paní učitelka Marie Zástěrová. Působila na II. stupni - v oborech výtvarná výchova a dějepis. Ve volném čase hodiny seděla a kreslila. Jak sama říká, vždy obdivovala malíře na Karlově mostě, jejich soustředění, neúnavnost a zaujetí při vytváření portrétu. Absolvovala sklářskou školu v Železném Brodě - obor malování a leptání skla. Působila 2 roky jako učitelka v Chlumu u Třeboně - kreslení a modelování. Poznala tu svého muže, na poč. 70 let se provdala a vychovávala 3 děti a následující léta se věnovala rodině. Eva Vágnerová pracovala jako aranžérka a propagační výtvarnice v novém divadle v Mostě (5 let). Stále měla touhu otevřít si galerii a své práce - kterých se za ta léta nashromáždilo značné množství . Přání se jí splnilo právě ve Valtířově, kde si rodina zakoupila dům a v něm výtvarnice vystavuje. Má za sebou řadu samostatných výstav. Pestrostí a nápaditostí musí galerie každého potěšit. Techniky si vymýšlí, má ráda experimenty. Před námi se objeví jedinečné věci, vytvořené osobitým způsobem. Každý obrázek přináší něco nového a má vnitřní myšlenku.

Výstavy a prezentace :

- 1999 Státní zámek Velké Březno – hadrové panny
- 2003 březen – duben, Galerie Grunt Lukov u Úštěka – obrazy a šaty
- 2003 září , zámecká kaple v Děčíně – obrazy a šaty
- 2003 prosinec, prezentace na velké módní přehlídce v Ústí n.L.
- 2003 prosinec, účast na výstavě v Galerii T+K v Dubí u Teplíc
- 2003 prosinec, Muzeum Teplice - obrazy a šaty
- 2004 březen – duben, Muzeum v Děčíně – hadrové panny, šaty, kresby
- 2004 červen, zámecká růžová zahrada v Děčíně, módní přehlídka
- 2004 říjen, Galerie Grunt Lukov u Úštěka – obrazy, oděvy
- 2004 říjen – listopad, Galerie U sv.Huberta Benešov n.Pl. – koláže,šaty
- 2004 prosinec, Studio "S" Ústí n.L. - netradiční šperk
- 2005 duben - květen, Galerie Valtířov - tapiserie
- 2005 květen, Galerie "S" Ústí n.L. - obrazy, šaty
- 2005 prosinec, Galerie Salva Guarda Litoměřice, Kouzlení s textilem, šaty, hadrové panny
- 2006 duben - květen, Státní zámek Duchcov, Galerie Giacomo, „Hadříky“, Obrazy, tapiserie, šaty, hadrové panny
- 2007 květen - červen, Kaple sv. Ducha v Mostě, Hadrové panny, oděvní modely, módní přehlídka, obrazy
- 2007 červen - červenec, Městská galerie Radniční sklípek Litvínov, Tapiserie, krajiny, hadrové panny, oděvní modely, módní přehlídka
- 2007 listopad - prosinec, Dílna ručního papíru Litoměřice, "Krajinky", pastely a oděvy
- 2008 srpen - září, Dílna ručního papíru Litoměřice, "Workshop LABYRINTY"
- 2008 listopad - prosinec, Senát PČR Praha, společná výstava "Hledání"
- 2008 prosinec, Dílna ručního papíru Litoměřice, "KRESBY"
- 2009 duben, Divadlo K.H.Máchy Litoměřice, společná výstava "hledání"
- 2009 duben - říjen, Státní zámek Velké Březno, kresby uhlím "Zámecký park"

Náměty k činnostem a projektům

- Navštivte společně se třídou galerii ve Valtířově

Sběr místních pověstí jako metoda výchovy a vzdělávání žáků

V osnovách pro základní školy najdeme regionální prvky v podstatě ve všech předmětech. To vede učitele k tomu, aby ve svých hodinách zařadili učivo ovlivněné místní realitou. Je samozřejmé, že většinu regionálních poznatků nezískají při studiu na pedagogických fakultách, ale musí se sami s nimi seznámit a prostudovat řadu regionálních publikací.

Při studiu regionální literatury a při zvažování metod pro konkrétní vyučování se nabízí myšlenka, že nejlepší jsou takové postupy, při nichž dojde k využití možnosti integrace různých vyučovacích předmětů. Pak už není daleko k myšlence dlouhodobého projektu sběru místních pověstí. Ukazuje se jako zajímavá metoda pro zařazení regionálních prvků do výchovně vzdělávacího procesu.

Pověsti mají jednu důležitou vlastnost, kterou si učitelé ne vždy uvědomují. Vychází totiž z konkrétního prostředí, žákovi velice dobře známému a právě ono smyslově konkrétní je tou velkou předností. Vliv konkrétního prostředí, se kterým je pověst spojena, a konkrétní fakta (potok, skála, hrad, kostel ...), provázející děj pověsti, jsou vždy výborným motivačním faktorem k vzbuzení zájmu žáků, k jejich zaujetí a vtažení do aktivní činnosti. Mnohem snadněji pak žáka přivedeme k vlastnímu hledání, tvoření, nacházení souvislostí a ke snaze o vyvozování závěrů. Mám ověřeno, že i mimo školou organizované výlety řada žáků se vydává na pověstmi označená místa a srovnávají pozorovanou realitu s jejím odrazem v pověstech, často dětsky hloubají nad příběhy z dob minulých, ale v každém případě se takto ponořují do konkrétních historických faktů, učí se chápat, že dějiny a tedy společenský vývoj je něco, co nás každodenně obklopuje a co se nás intenzivně dotýká. Při abstraktním a hlavně výkladovém pojetí hodiny málokdy dochází k onomu skutečnému uchopení, zvnitřnění. Oč je žákův prožitek při poznávání silnější, o to trvalejší a hlubší je jeho kvalita.

Když od první poloviny 19. století začali J. Malý, B. Němcová, A. Sedláček, J. Svátek a další sbírat lidové pověsti a když A. Jirásek v roce 1894 vydal *Staré pověsti české*, měli na mysli myšlenku nejen zaznamenat lidové vyprávění, ale určitě chtěli posílit národní hrdost a vztah k naší zemi. Víra v mravní řád obsažená v pověstech a časté vyústění v moralitu v sobě též nese nezanedbatelné hodnoty pro výchovu a může vyústit v naplnění výchovných cílů jako je pozitivní vztah k obci, k jejím tradicím, posilování zdravého patriotismu a pocitu sounáležitosti.

Podle našich získaných zkušeností je možno se společně se žáky při vlastním sběru místních pověstí zaměřit hlavně na několik následujících zdrojů. Některé pověsti byly již vydány knižně, a proto je činnost žáků směřována na schopnost orientace v knihovnách, na vyhledávání v rejstřících. Žák se tak učí nalézat v knihovně potřebné informace.

Druhý pramen se dá nalézt v regionálním tisku. Vzdělávací prvek spočívá v návštěvě příslušného oddělení knihovny a po jistém nasměrování může dojít při samostatné činnosti k zajímavým žakovským objevům.

Nejcennější nalezené pověsti pocházejí z obecních kronik, z vyprávění kronikářů a místních občanů. Ty v naprosté většině nebyly ještě nikdy publikovány. Kontakt s kronikáři a místními obyvateli nabízí velké množství situací, které je možno využít ve výchově a vzdělávání žáků a záleží jen na osobnosti učitele, jaké metody a postupy zvolí. Projekt sběru místních pověstí může vyústit ve shrnutí nasbíraných pověstí do určitého celku, který dostane podobu malého sborníčku.

Vedle pověstí může obsahovat i vlastivědného průvodce po místech, ke kterým mají uvedené pověsti vztah. Žák vyhledává v regionální literatuře, ve vlastivědných částech turistických map a dalších pramenech informace k vybraným lokalitám. Často žáci, mnohdy díky rodičům či prarodičům, přinášejí některé místní zajímavosti, v běžných průvodcích neuváděné. Ve vlastivědné části se neobjevují pouze základní informace o přírodních zajímavostech, ale jsou uvedeny významné historické památky a historické události. Žáci tak mnohem lépe posílí svůj zájem o dějiny, kulturu a památky svého kraje.

Regionální dějiny je možno chápat jako východisko k poznání a pochopení národních i světových dějin a naopak řada událostí celonárodního významu má svůj odraz a projev v jednotlivých regionech. A pak už stačí pouze využít žákovské schopnosti získané v předmětu Informatika a přepsat pověsti v textovém editoru a dále ve spolupráci s učitelem výtvarné výchovy (opět prostor pro nápady) pověsti ilustrovat a žák si odnáší ze školy hmatatelný výsledek své dlouhodobé práce v podobě vytištěného sborníčku.

Napsali o vydání *Ilustrovaných pověstí z okolí velkobřezenského*:

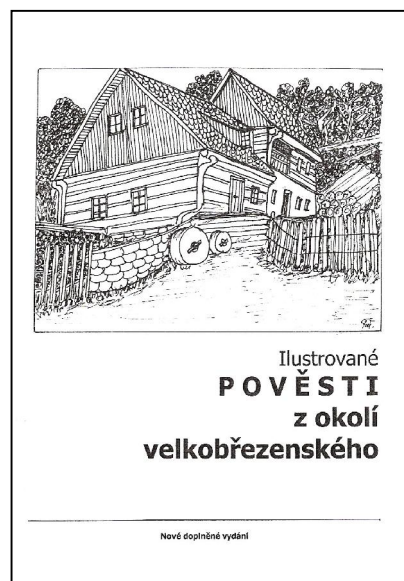
Rodina a škola 12/98: „V Základní škole ve Velkém Březně se zrodil skvělý nápad. Učitelé – nadšenci využili možnosti integrace různých vyučovacích předmětů a spolu se svými žáky se pustili do dvouletého projektu – sběru místních pověstí. Jeho výsledkem je malý, ale hezký sborníček s názvem *Ilustrované pověsti z okolí velkobřezenského*. Domníváme se, že podobné nápady jsou mezi kantory i lidmi, kteří pracují s dětmi, vítanou inspirací.“

Doc. PhDr. Ctírad Kučera, CSc., ředitel Ústavu slovansko – germánských studií Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem: „V Ústí je třeba také jmenovat velice aktivní Základní školu ve Velkém Březně. Učitelé zde mají pro rozsáhlé využití regionálních prvků v šesti předmětech zpracován soubor *Pověsti z Českého středohoří, zahrnující oblast od Loun až po Kamenický Šenov*. Ten byl dokončen v roce 1997. V následujícím roce byly tiskem vydány *Ilustrované pověsti z okolí velkobřezenského, kde ilustrace jsou dílem samotných dětí*. Publikovali též metodický materiál o sběru místních pověstí.“ (Výchova literaturou - výchova k literatuře - Příspěvek ke grantovému úkolu Proměny ve výuce v souvislosti se společenskými změnami, který byly otištěny ve 4. čísle časopisu Ergo z roku 2001)

Ústecký deník, 11.1. 2003: „*Ilustrované pověsti z okolí velkobřezenského* jsou k dispozici také v místní knihovně a slouží tak k pobavení i poučení všech obyvatel obce.“

Pavel Koukal, historik: „Alois Jirásek podnítl spoustu zapálených vlastivědných pracovníků (většinou učitelů), kteří snad ve všech regionech bez výjimky vykonali koncem 19. století a na počátku 20. století neobyčejně záslužnou práci. Jejich následovníci ve Velkém Březně se rozhodli navázat na dobrý nápad z roku 1998 a do bohatství naší lidové slovesnosti zasvětit další generace svých žáků ... takže nové doplněné vydání mohlo vyjít pod titulem „*Ilustrované pověsti z okolí velkobřezenského*“.

(SD magazín, 25. 10. 2003)

Pověsti

Poklad pod starou vrbou

Ve **Velkém Březně – Vítově** stál starý mlýn na spadnutí. Mlynář ve dne v noci přemýšlel, jak by peníze na stavbu nového mlýna sehnal, ale nic kloudného ho nenapadlo. Tu se mu ve spaní zjevil šedivý mužík, který na něj promluvil: „Na drážďanský dojdi most, nalezněš tam štěstí dost!“

Sen se mlynáři třikrát opakoval. Mlynář se tedy vydal do Drážďan a na most se tam postavil. Nezdálo se však, že by se štěstí po něm shánělo.

Teprve k večeru ho oslovil voják ze strážní budky, zdali někoho očekává. Mlynář vyprávěl svůj sen.

Voják se zasmál a pravil, že i on uplynulé noci měl podobný sen. I k němu přišel šedivý trpaslík a rozkázal, aby šel do Velkého Března. Na mlynářově louce leží

tam v zemi poklad na místě, kde dva potůčky splývají a stará, dutá vrba stojí. Pod vrbou je poklad zakopán.

Mlynář pospíchal domů a pod vrbou skutečně poklad vykopal. Postavil si za něj nový mlýn a žil v hojnosti až do své smrti.

Smíření bratři

Žili kdysi ve Svádově dva bratři. První z nich se jmenoval Fridrich. O jedno léto mladší byl Heinrich. Vyrůstali spolu málem jako dvojčata a uměli stát jeden při druhém.

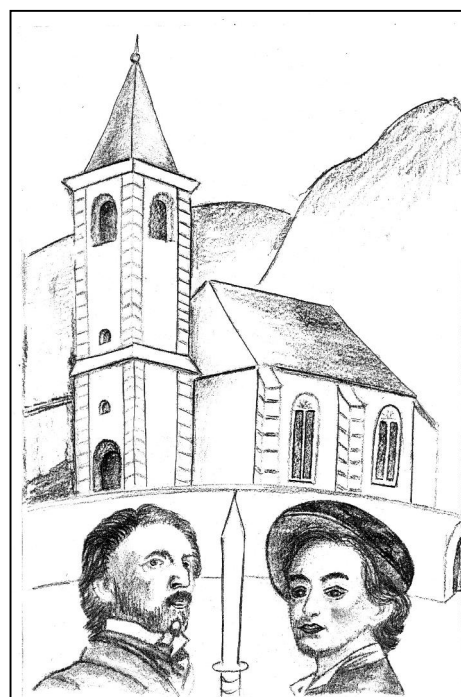
Jejich otec onemocněl a brzy zemřel. Ještě než se tak stalo, požádal staršího syna, aby dobře spravoval celý jeho majetek do té doby, než Heinrich dovrší plnoletosti.

Heinrichovi se otcovo přání nezamlouvalo. Cítil se ošizený a ponížený. Jeho mladou mysl mu zatemnila zlost, zmocnil se ho hněv. Z bratří se stali sokové.

Minula dlouhá léta. Oba bratři se již oženili. Fridrich žil se svou chotí Alžbětou na panství v Tašově a Heinrich zase s milovanou Annou ve Svádově.

Jednoho dne poslal Heinrich svému bratrovi list a v něm

stálo: „Bratře, vyzývám tě na souboj. Přijed' nazítří v poledne k Valtířovu. Zde zkřížíme zbraně.“

Fridrich se velmi zdráhal. Bratrovražedný souboj byl proti jeho mysli. Trvalo dlouho, než se rozloučil s Alžbětou a vyšvihl se do sedla. Když přijel na smluvené místo, seskočil z koně a klidným hlasem řekl Heinrichovi: „Tu jsem, bratříčku, přijel jsem beze zbraně. Jestli chceš, ukonči můj život a ponech si otcovo dědictví.“ Jak toto Heinrich uslyšel, zahodil svůj meč, objal bratra řekl: „Chyboval jsem, odpusť. Pojd'me už navždy žít v přátelství a lásce.“ Oběma dojetím vyhrkly slzy. To bylo shledání.

V malebné krajině, na břehu řeky Labe ve **Valtířově**, kde místo řinčení zbraní zavládl smír a klid, nechali postavit kostelík, který tam stojí dodnes.

Na stěně nad oknem valtířovského kostela bylo kdysi upevněno dlouhé kopí, které upomínalo na dlouhý zápas a spor bratří Salhausenů a zde bylo symbolem jejich konečného usmíření.

Nepравý ranhojič

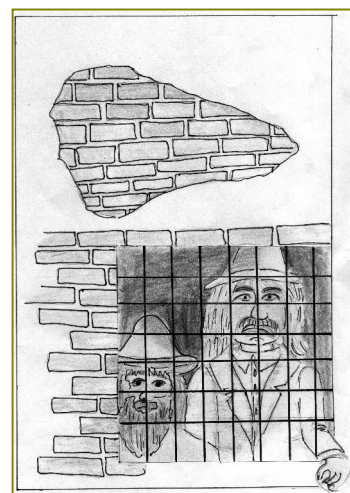
V říjnu 1830 došlo za tmavé noci u hospody U Zinkhauera ve **Velkém Březně** k prudké přestřelce mezi lupičskou tlupou a panskými hajnými. Lupiči se vraceli s lupem ukořistěným v Děčíně a panští hajní si s nimi chtěli vyrovnat staré účty z dřívější doby. Hajní nakonec museli ustoupit přesile, ale několik lupičů bylo přesto zraněno. Uchýlili se do hospody.

Té noci se tudy vracel jistý krejčík z Ústí nad Labem, který byl velmi podoben svádovskému ranhojiči. Viděl v hospodě světlo, nic netuše vstoupil do síně, aby si u piva trochu odpočinul. Když uviděl lupiče, ihned mu došlo, co mu jako nepohodlnému svědkovi hrozí. Lupiči ho opravdu hned obklopili, ale žádali ho, aby ošetřil kamarády. Krejčík se vzpíral, ale banda mu nevěřila, že není ranhojič a přinutila jej, aby se dal do práce. Dal si tedy přinést vodu a obvazy, raněné šikovně ošetřil, takže lupiči ani nepostřehli svůj omyl. Ustrašenému krejčíkovi nakonec nic neudělali, ale k jeho velkému překvapení se mu naopak bohatě odměnili.

Potrestání lupiči

Před dávnými lety byl ve **Velkém Březně** proveden pokus vyloupit pokladnu pivovaru. Lupiči však byli vyplašeni nočním hlídačem a dali se na útěk. Byla to známá Nieklova tlupa, která v té době ohrožovala celé okolí Velkého Března. Skrývali se v lesích kolem Březí, Malečova, Budova a Němčí. Neštíteli se žádného násilí, vždy chtěli dosáhnout svého. Na jejich účet připadlo i několik vražd. K výpravě do vzdálenějších míst používali i koní, kterým dávali přibíjet obrácené podkovy, aby mátlí své pronásledovatele. Velitel bandy často vystupoval velice štědře, a tak si získával chudší obyvatelstvo, což mu zabezpečovalo mezi ním i určitou bezpečnost.

Tlupa působila několik let, až nakonec proti ní byla uspořádána trestná výprava, při níž byli téměř všichni její členové postříleni. Vůdce tlupy byl u Střekova zajat a odvezen neznámo kam.

Zachráněná mlynářka

Léta Páně 1729 postihla **Zubrnice** a obce níže položené velká živelná pohroma. Dochované záznamy uvádějí, že 23. června se přehnala nad tímto krajem nebývale silná průtrž mračen. Jejím následkem došlo k nečekaně rychlému rozvodnění Lučního potoka. Příval vody v Zubrnících byl tak mohutný, že pobořil domy, stojící na břehu potoka, tenkrát ještě většinou dřevěné. Uváděny jsou i velké ztráty na životech.

Valící se proud nesl sebou vše, co mu stálo v cestě, klády, trámy, ploty i utonulé domácí zvířectvo. Nebylo divu, že v místě mezi obcemi **Leština** a **Malé Březno**, v úzkém údolíčku, kterým Luční potok protéká, došlo k ucpání prostoru mezi dvěma kopci vším, co voda nesla, a tím k vytvoření „jezera“. Leštinští se bránili vodnímu živlu, jak mohli. Ti, co to stihli, utíkali na stráně nad vesnicí, ti, co utéci nestačili, snažili se zachránit holé životy na střeších svých domků. Voda si ale svou daň přeci vybrala, dochované údaje mluví o 16 obětech.

Ani k Malému Březnu nebyl rozpoutaný živel milosrdnější. Na břehu Lučního potoka stál mlýn, ve kterém žila ovdovělá mlynářka s malým děckem, které se narodilo až po mlynářově smrti. Mlynářka s děckem v náručí, obklopena svou čeládkou, stála na břehu potoka. Dívali se na rozvodněný potok netušíce blížící se katastrofu. Hráz mezi kopci se v jednom místě pravděpodobně protrhla a obrovská vlna i s trámy se valila na mlýn. Smetla mlýn i s lidmi stojícími na břehu potoka. V prudké kalné vodě našla smrt čeládka i malé mlynářčino děcko. Jediný, kdo jako zázrakem přežil, byla mlynářka. Byla vylovena u obce Roztoky. Až tam na levý břeh řeky Labe jí trám, kterého se jí podařilo zachytit, donesl.

Z peněžní sbírky byla vystavěna v Leštině kaplička, na věčnou památku všech obětí, které si vodní živel vybral v tomto krásném koutu přírody.

V Leštině pobýval tehdy malíř a ten pod vlivem tragedie namaloval obraz. Obraz v chmurných barvách zachycující vodní hladinu, ze které vystupovaly střechy domků s postavičkami vesničanů, visel v leštinské kapličce do doby, kdy musela ustoupit silnici, kterou bylo potřeba rozšířit.

(Ilustrace k pověstem vytvořili žáci Základní školy ve Velkém Březně v hodinách výtvarné výchovy – Vladislav Kolman, Michaela Vitáková, Pavlína Katrinczaková)

Náměty k činnostem a projektům

- Některé pověsti jsou ilustrovány bývalými žáky naší školy. Zkuste to také.
- Pověsti mívají reálný (skutečný) základ. Přečti si první pověst a seznam se s jakou mapovou značkou býval označován vodní mlýn. Pak si prohlédni starou německou mapu na straně 96. Co jsi objevil?
- V obecní knihovně ve Velkém Březně si můžeš vypůjčit knížečku Ilustrované pověsti z okolí velkobřezenského. Pověsti si přečti a některé vyprávěj spolužákům.
- Čím se liší pověsti od pohádek?

Okolí Velkého Března

Babiny II (*Babina B*) - 465 m n. m. - Podhorská víska bez zřetelně vytvořené návsi, se zástavbou rozptýlenou na svazích mělkého údolí drobného vodního toku pod kopcem *Pláň* (*Planer Koppe, Lischkenkuppe*) (596 m n. m.), byla dříve samostatnou obcí. Dnes (od r. 1961) je administrativní součástí Homole u Panny (*Hummel*). Do katastru Babin II patří ještě osada Nová Ves u Pláně (*Neudörfel*) a vysoko položené seskupení několika stavení (540 - 570 m n. m.) zvané *Pláň* (*Plan*). První písemná zmínka pochází z r. 1532 a je obsažena v obnoveném deskovém vkladu z r. 1543, lze však důvodně předpokládat, že ves existovala již mnohem dříve. Kolem r. 1200 byl majitelem oblasti český šlechtic, řeholník a mučedník Hroznata Tepelský (* cca 1170 - † 1217) a spravoval ji ze svého dvorce, který se nacházel v Litoměřicích (*Leitmeritz*). V r. 1180 ji z větší části přidělil rytířskému řádu johanitů (nyní maltézskému). Od r. 1787 byla obec vedena pod Velkým Březnem (*Gross Priesen*). Zpočátku patřila pravděpodobně řádu německých rytířů, později Valdštejnům a Vartemberkům. Od 16. stol. připadla k velkobřezenskému panství (majiteli byli postupně Salhausenové, Dietrichsteinové a Harrachové). Pak se stala císařským majetkem. Za všeobecného rozvratu, panujícího po ukončení 30tileté války, tu žilo jen několik obyvatel. Později se jejich počet sice velmi pozvolna, ale trvale zvyšoval. V r. 1820 tu v deseti domech žilo 50 obyvatel, v r. 1880 ve 12 domech o 8 obyvatel více. Lidé si zajišťovali živobytí především dobytkařením a polařením. Rodiče posílali své děti do školy v Homoli. Po obou stranách cesty ze Suletic (*Sulloitz*) přes Pláň a Liškov (*Lischken*) do Zubnic (*Saubernitz*) stály v Babinách II ovocné sady (jabloně, hrušně, švestky, třešně, ořechy). Ovoce se koňskými a kravskými potahy dováželo do přístavu ve Velkém Březně, odkud se po Labi převáželo do Ústí n. L. (*Aussig an der Elbe*), ale i do Německa. Sady se tu nacházely přibližně od r. 1800 do r. 1979, kdy byly zdejší JZD vykáceny za účelem zřízení pastvin pro skot. Krátce po ukončení 2. světové války mělo zdejší dění "standardní" průběh. Začátkem 50. let dospívá stav k rychlému kolapsu. V 80. letech 20. stol. je sídlo bez stálých obyvatel. Stavební fond se pak daří udržovat formou rekreačního využívání jen se střídavými úspěchy; zhroucením řady objektů s dochovanými prvky lidové architektury dochází k nenahraditelným ztrátám. Kaple z 19. stol. byla od r. 1960 rozebírána na stavební materiál. V r. 1991 zde vzniklo zařízení *Ekofarma Babiny II*, hlavním zaměřením je chov skotu, koz a koní, z ekologických důvodů je dávana přednost méně intenzivním formám produkce. Původní česká podoba *Babina* (1337) dává možnost dvojího výkladu vzniku tohoto místního jména. Jde o vytvoření přípony *-ina* od mužského osobního jména Baba, Babova ves. Nebo jako je "dubina" dubový les, může "babina" být les, kde rostou "báby", babyky. Tvar množného čísla je až pozdější. Označení II je používáno pro odlišení od Babin I (*Babina A*). Dříve a běžně u německých ekvivalentů Babina se žádoucího odlišení dosahovalo pomocí dvojic písmen a - b,

resp. A - B. Rodiště německého historika Wenzela Hieke. Pamětní kámen při silnici. Wenzel Hieke (* 1. 7. 1852 - † 3. 4. 1895) byl knihovníkem *Spolku pro dějiny Němců v Čechách* (*Vereins für Geschichte der Deutschen in Böhmen*) a konzervátorem českého Zemského úřadu pro ochranu památek. Od r. 1890 začal pracovat na edici listin, týkajících se nejstarších dějin Ústí. Od odchodu Friedricha Sonnewenda - nejvýznamnější osobností počátku historické vlastivědy na Ústecku, prvního archiváře a kronikáře města a autora prvních německy psaných dějin města Ústí n. L. "*Geschichte der Königlichen Freistadt Aussig*" (dočkaly se celkem 3 vydání - v l. 1844, 1855 a 1918) - se správou archivu v Ústí n. L. nikdo nezabýval, a tak musel Hieke mnoho věcí vyhledat a uspořádat. Ve skutečnosti se tak stal externím archivářem města. Na mapě "*Karte des Kreises Aussig*" (Prof. Blumtritt, 1939) je dokonce zmiňován *Tis W. Hieke* (*Hieke Eibe*).

Berand - Samota rozkládající se v ohbí serpentiny na cestě z Byňova (Binowe) přes Panský Mlýn (Herrenmühle) Suletice (Sulldowitz), Pláň (Plan) a Liškov (Lischken) do Zubrnice (Saubernitz). Poštovní úřad, jenž byl v nedaleké Homoli u Panny (Hummel) otevřen v r. 1877, byl od 1. 1. 1925 rozdělen na doručovací okresy vztahující se kromě Berandu na tyto další osady a samoty: Nová Ves (Neudörfel), Pláň, Babiny (Babina B), Suletice, Mückenhübel (Komárov), Basstreichermühle, Selský Mlýn (Haber Mühle, Bauermühle), Röhrhütte, Kachlermühle, Filipův Mlýn (Filipp Mühle), Rottrova Chalupa (Rotterhäusel), Německá Lhota (Lhota pod Pannou - Deutsch Welhota) a Řetouň (Rzettaun). V Turistickém atlasu Česko (SHOCart, spol. s r. o.) je lokalita zmiňována jako naleziště zkamenělin. Při výzkumu v terciérních intravulkanických sedimentech (2004) byl zjištěn výskyt terciérní flóry a fauny, je vázán na pravděpodobný pozůstatek jednoho z průzkumných hornických děl (šurfů) východně od obce Byňov. Nejbližší z bývalých důlních měr v tomto prostoru patřily dolu Marie Pomocná. V lokalitě Berand, ale i dalších, byly nalezeny malé kusy tvrdé šedočerné bituminózní břidlice, kterou lze jen stěží destičkovitě štípat. Na odlučných vrstevních plochách byly zjištěny otisky listů poměrně pestré škály zástupců flóry. Velmi vzácně byly zjištěny také kosterní pozůstatky několika drobných rybek, a tedy zástupců ichtyofauny v Českém středohoří dosud nezaznamenané.

Buková hora (683m n. m.): Dominuje na rozhraní děčínského a ústeckého okresu Verneřickému středohoří. Na její nezalesněnou vrcholovou planinu vede několik přístupových cest a záleží na zdatnosti návštěvníka jakou zvolí. Svahy porostlé listnáči nabízejí za slunného počasí příjemný stín, zatímco otevřené pláně hýří na jaře pestrou květenou. Hluboká čedičová rozsedlina na jihovýchodní straně skrývá v sobě za horkého léta firn a led. Z vyhlídkového stanoviště je daleký rozhled do okolí. Okouzlujícím pohledem byl nadšen i budoucí císař Josef II., jehož kočár zde zastavil dne 14. října 1778.

Možná, že ho zde napadla myšlenka zrušit nevolnictví. Omšelý nápis na pamětní desce hlásal, že tento jedinečný vrchol Českého středohoří navštívil i významný německý cestovatel Alexander von Humboldt. Buková hora vešla do povědomí televizních diváků jako místo, odkud je šířen signál televizního vysílače Severní Čechy. Dominantní štíhlá věž na vrcholu hory má pohnutou historii. Původní věž byla značně poškozena požárem a zbytek byl v září 1966 odstřelen a začala se stavět věž nová, která byla zprovozněna až 5. prosince 1975.

Bukovina (*Buchbusch*) - 300 m n. m. Osada ležící 1 km severně od obce Horní Zálezly dostala jméno podle svahových bučin, sestupujících až do blízkosti některých stavení. Zůstaly zde ve více či méně pozměněné podobě jen dvě - tři původní usedlosti (jedno stavení má roubené patro), které jsou doplněné větším počtem drobnějších objektů individuální rekreace.

Byňov (*Binowe*) - je ves v údolí *Homolského potoka* ve výšce 282 m n. m. Původní půdorys byl změněn výstavbou. V roce 1404 se uvádí "de Bynowa", v roce 1545 Byniov, německy *Binowe*. Odvozuje se od majitele a jeho osobního jména Zbyň, Zbyňův dvůr. Vypuštěním předložky "z" vznikl dnešní Byňov.

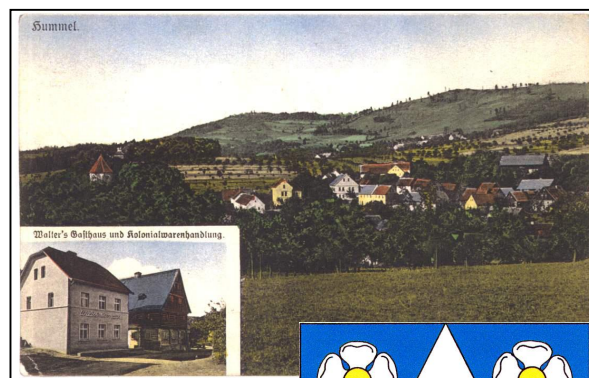
Doubravice (*Tauberwitz*) 375 m n. m. - horská ves zmiňovaná 1057 v zakládací listině litoměřické kapituly; 1218 byla majetkem německých rytířů. Během husitských válek ji císař Zikmund zastavil Hynkovi z Valdštejna. Postupně se stala zbožím Jana z Vartenberka a Jaroslava z Vřesovic. Po třicetileté válce jsou v obci uváděni jeden sedlák a tři chalupníci. Tehdy byla součástí majetku litoměřických dominikánů. V obci se dochoval srubový dům čp. 12. Kaple sv. Jakuba na návsi je pseudogotická stavba z poloviny 19. století, byla opravena 1994. Okolo roku 1057 se ves psala *Dubrauiz* - z obecného podstatného jména *dúbrava*. K někdejší obci, nevelkému podhorskému sídlu, rozloženému na vysokém větrném zaobleném hřebenu nad hlubokým údolím *Lučního potoka*, patřivaly Haslice (445 m n. m) a Homole (375 m n. m) Od roku 1960 se situace obrátila; dnes jsou Doubravice i Haslice místními částmi Homole u Panny v okrese Ústí nad Labem. Se jménem Doubravice se prvně setkáváme v darovací listině Spytihněva II. litoměřické svatoštěpánské kapitule v roce 1057. Na počátku 18. století tu žilo v 16 domech 78 obyvatel. Ti se živili většinou polařením a chovem dobytka. Děti docházely do školy v Homoli. Po 2. světové válce byl vyhnáním německého obyvatelstva sídlu zasazen téměř smrtící úder. Množství zchátralých a neudržovaných stavení a hospodářských objektů se zhroutilo nebo podlehl demolicím. Jméno obce je odvozeno od podstatného jména *dúbrava* (dubový les).

Haslice (*Hasslitz*) - 443 m n. m. V roce 1626 byla ves v soupisu majetku tvrze Velký Újezd u Litoměřic, od roku 1632 byla v držení litoměřických dominikánů. Kaple stojí u domu čp. 11. Pochází z 19. století. V padesátých letech byla přestavěna na hasičskou zbrojnicí. Je v havarijním stavu. Osada se původně jmenovala Hvozdice, byla postavena ve hvozdu. Vlivem německých obyvatel se jméno změnilo až na Haslice. Jako malá osada byly vysazeny kolem roku 1570 v mělké kotlině, otevřené k severozápadu. Mají společnou historii s Doubravicí a s Homolí.

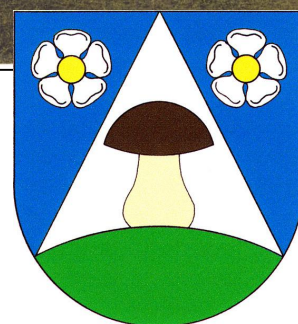
Byly Majetkem Oldřicha Dubanského z Duban, od roku 1574 Jaroslava Kostomlatského z Vřesovic. Po třicetileté válce tu žilo 10 chalupníků. K roku 1820 se počet domů rozrostl na 23 a později se téměř neměnil. V době největšího rozkvětu tu žilo na 140 obyvatel. V současnosti plní drobné sídlo především rekreační funkci. Několik stavení je ještě obydleno.

Homole: podhorská obec prvně zmiňovaná r. 1407, na skalnatém návrší klasicistní kostel sv. Pia V. z r.1787 postavený na místě starší kaple z roku 1724, v Homoli se narodil a do obecné školy chodil Josef Emanuel Hibsč (1852-1940), který jako první prozkoumal geologii Českého středohoří, proti kostelu je jeho pomník, vesnice

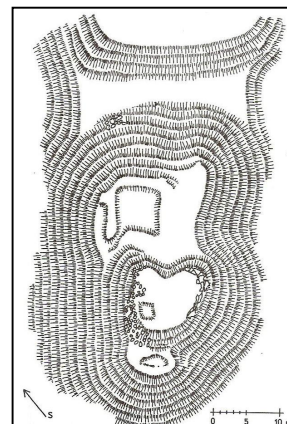
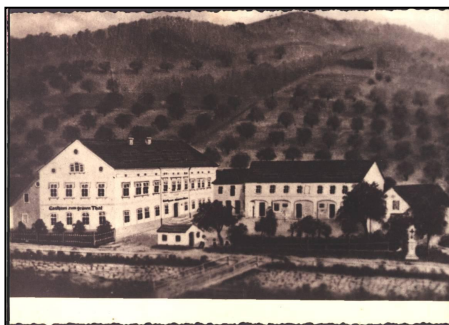
se původně jmenovala Hříbojedy, ves hříbojedů - lidí, kteří jedí hříby, obyvatelé byli velmi chudí (jen chudí jedli hříby). Homolský potok poháněl v minulosti řadu mlýnů. Na německé mapě z roku 1929 je zaznamenáno celkem 10 mlýnů: 1. ve Velkém Březně, 2. nad Vítovem (podle mapy J. E. Hibsche z roku 1904 se mlýn jmenuje Guntbermhühle), 3. u odbočky na Velichov (podle Hibsche Grafenmühle), 4. Byňov – Jankův mlýn, 5. Byňov - Bassstreicher Mühle, 6. odbočka na Proboštov – Panský mlýn, 7. mezi Byňovem a Dolní Lhotou – Selský mlýn, 8. mezi Byňovem a Dolní Lhotou – Filipův Mlýn, 9. Dolní Lhota – Kachlerův mlýn, 10. u Nové Vsi – Harschemühle.

Kalich : (538m n. m.), zčásti zalesněný skalnatý vrch s nepatrnými zbytky Žižkova hradu, zv. podle husitského symbolu Kalich. Byl stavěn v letech 1421-22 na místě původní tvrže řádu německých rytířů. Kalich a po dobytí v r. 1423 i sousední Pannu měli husité v držení do roku 1437 a odtud Žižkův přídomek „z Kalicha“. Stavebně historický průzkum prokázal, že základním rysem hradu bylo důmyslné opevnění, optimálně využívající okolního terénu. Jan Žižka se na hradě naposledy zdržoval na konci července 1423. Po jeho smrti byl Kalich v držení jeho bratra Jaroslava (padl v září 1428) a sestry Anežky. Na hradě žila i Žižkova dcera se svými dětmi. Vlastenecká společnost vyhledávala hrad Kalich v 19. století a dokonce zde nechala v roce 1868 vylomit jeden ze základních kamenů pro Národní divadlo v Praze. Litoměřický okresní hejtman však odvoz kamene zakázal. Z jižního skaliska Kalicha je výhled na Třebušín a na okolní vrchy Českého středohoří i do České tabule k Roudnici a k Řípu.

Knínice: toto místní jméno je odvozeno od staročeského podstatného jména *knieni* , příponou -ice = ves lidí kněžniných, osada zřejmě patřila choti knížete, kněžně.

Leština: barokní kaple sv. Jan Křtitele z roku 1731, v kapli obraz ukazující část domů v době, kdy byly strženy potopou v roce 1729, kaple byla zbořena v roce 1970 při úpravě průjezdní komunikace ve vsi, hospodářská budova (kdysi

pila) zděná bez omítky, z boku zazděné arkády, jméno obce (r. 1437) je od pod. jm. leština (lískoví, lískový háj). V závěru 14. století byl postaven nad Leštinou hrad, o kterém toho odborníci moc nevědí. Jelikož od výzkumu písemných pramenů a literatury se již nedají očekávat nová zjištění, rozhodující bude další podrobný terénní a archeologický průzkum.

Levín: hrnčířská výroba od 15. století, výrobky proslulé ještě ve 20. století. Zbytky zvonice z r. 1699 na místě starší tvrze. Kostel Povýšení sv. Kříže, okrouhlí, barokní z let 1790-98 s obloukem z doby 1260 a reliéfem lva, známý jako Levínský kocour. Kolem jsou nejasná písmena, o jejichž smyslu se vedou spory (cyrilice, runy ?), lidové roubené stavby z 18. a 19. století. Jméno Levín je odvozeno příponou -ín od mužského osobního jména Leva (z latinského leo = lev).

Liškov (Lischken) - 515 m n. m. Osada ležící necelé dva kilometry severně od Bláhova (k němuž patřila 1850 až 1950), vznikla však mnohem později. Jméno dostala po majiteli Liškovi. V tvrdých klimatických, terénních a komunikačních podmínkách tu koncem 1. čtvrtiny 20. století v 7 domech bydlelo 37 Němců. Docházku do školy v Suleticích a později v Homoli by zdejšími dětmi dnes asi jen málokdo záviděl. Po polovině 20. století Liškov jako sídelní jednotka zaniká a definitivně se mění na rekreační osadu. Několik původních rozměrných stavení je postupně doplňováno menšími rekreačními domky. Krásná, ale odlehlá a v zimě těžko dostupná poloha vísky (stále sem vede jen prašná komunikace) je zářímována svěžími svahovými loukami a pastvinami s výhledy k Bukové hoře. Po turisticky značené cestě z Bláhova k rozcestí nad Liškovem přijdeme po chvíli k rozložitému buku lesnímu, prohlášenému za památný strom.

Lhota pod Pannou (*Deutsch Welhota*) - 337 m n. m. Bývalá samostatná obec v pravém svahu údolí Homolského potoka je od roku 1990 místní částí Homole u Panny. Patřily k ní osady Jivina, Dolní Lhota a Filipův Mlýn. První zmínka o Lhotě je k roku 1321. Původ jména je zakotven v osvobození osadníků od poplatků na

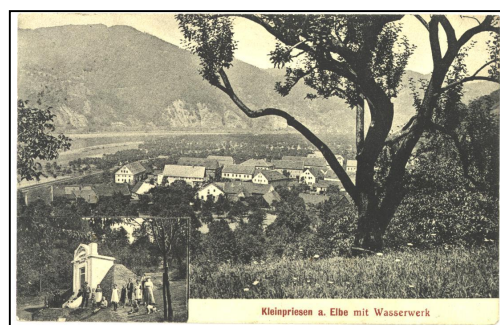
jistou dobu, lhůtu - *lhótu* (byli na lhotě). K rozlišení od jiných Lhot se v názvu objevuje nejprve *Německá Lhota*, přívlastek *Německá* dostala ve 2. polovině 19. století. Po roce 1945 byla přejmenována na *Lhotu pod Pannou* podle výrazného čedičového vrchu s nepatrnými zbytky hradu na vrcholu (2 km jihovýchodně). Koncem 18. století bylo ve Lhotě 25 domů a 4 domy v *Jivině*. Zdá se, že počet obyvatel ve Lhotě kulminoval již v 70. - 80. letech 19. století (kolem 180), dál se již jen snižoval. Ve 30. letech 20. století tu nastalo bydlelo asi 150 lidí

(výhradně německé národnosti), zatímco v 50. letech už jen 70. Později se počet přece jen zvýšil (bylo zde středisko zemědělské výroby) a dosáhl téměř stovky.

Malečov (Malschen) 515 - 520 m n. m. Ves se zmiňuje v roce 1057 v zakládací listině litoměřické kapituly jako Malešův dvůr (6 usedlostí a 1 zahrada). Roku 1410 král Václav IV. ves zastavil spolu se vsí Kojetice a dalšími osadami Haškovi z Robeč. Od roku 1548 byla v držení Salhausenů, od roku 1676 patřila se zbožím svádovským k alodnímu panství Ploskovic. V roce 1850 po vzniku okresních hejtmanství připadl Malečov k ústeckému okresu. Posledním feudálním majitelem byl císař Ferdinand I. Státem chráněné památky jsou domy čp. 8 a 30 z 19. století. Kaple Panny Marie na návsi byla barokní. Později byla přestavěna na hasičskou zbrojnici a kolem roku 1950 zbořena. Kaple ze začátku 19. století na pokraji lesa kopce *Trpasličí kameny* (659 m) je výklenková. Podle důlní dokumentace, kterou obec získala z Kutné Hory, vznikly zde počátkem 19. století doly *Boží požehnání III.*, *Bombelles*, *Jan Křtitel* a štola *Františka*. Těžba kvalitního uhlí zde skončila většinou ještě před rokem 1900. Některé štoly jsou propadlé, jinými se údajně dá procházet i několik stovek metrů. Z jedné štoly čerpá osada Horní Zálezly pitnou vodu. Některé štoly musela obec zabezpečit proti vniknutí. Přesto se někdy propadnou vzrostlé stromy nebo zemina.

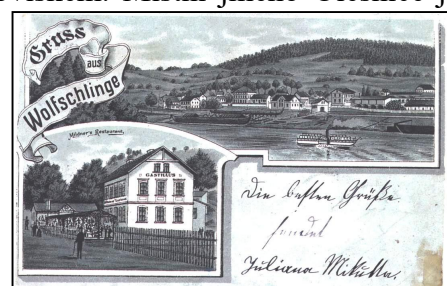
Malé Březno: pozoruhodný statek č. 29 při silnici z roku 1811 a č.1. Za drahou kaple s nápisem stavebníka Joannese Keckerta z roku 1704. Dne 2. 7. 1891 obec a blízké okolí zničila bouře a rozlité Luční a Homolský potok. Jméno odvozeno od slova břiza, přívlastek Malé má osadu odlišit od nedalekého Velkého Března, ves doložená r.1188.

Mariánská skála: (265m), znělcový masiv nad kolejištěm v Ústí nad Labem. Na vrcholu stávala barokní kaple na paměť odvrácení moru v r. 1688. Ve východní stěně je velký kamenolom, který kromě výroby drceného kameniva je i známou mineralogickou lokalitou (natrolit, apofilit, kalcit, fluorit a další).

Olešnice: kolem vsi podél potoka Černiště se objevily nálezy z doby bronzové, obec vznikla v polovině 16. století a bývala ještě za první republiky letoviskem. Místní jméno Olešnice je odvozeno od jména potoka, které bylo druhotně přeneseno na osadu, potok byl pojmenován podle toho, že protékal mezi olšemi.

Olšinky: Od roku 1591 součást svádovského panství. Zdejší mlýn stál již r. 1598. Váže se k němu historicky doložená pověst. Původně se Olšinka jmenoval potok. Když u něho byla založena osada, bylo

toto jméno přeneseno na ni. Od podstatného jména olše (potok protékal totiž olšemi) bylo příponou -inka odvozeno jméno potoka. Podoba množného čísla vznikla později.

Panna: Kuželovitý čedičový zalesněný vrch na jehož rozeklaném skalnatém vrcholu jsou nepatrné zbytky hradu z husitského období. Hrad vznikl roku 1421, kdy jej nechal vystavět Zikmund Děčínský z Vartenberka a pojmenoval jej symbolicky Panna - podle Panny Marie (stejně jako Žižka svůj hrad Kalich - dle symbolu husitství). Hrad byl hned následujícího roku neúspěšně dobýván husity, kterým se podařilo jej dobýt až o rok později a měli jej v držení i po bitvě u Lipan. Roku 1437 byl hrad obléhán vojsky Zikmunda z Vartenberka a hotovostí litoměřického kraje. Nakonec se však jeho posádka vzdala a hrad byl po pouhých 16-ti letech své existence rozbořen. Na západním svahu je z tmavých smrků vysázen letopočet 1930, označující místo zřícení letadla.

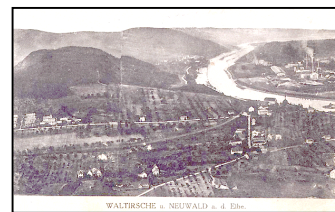
Nová Ves u Pláně (*Neudörfel*) 465 m n. m. Drobné sídlo bez zřetelně vytvořeného centra v jihozápadně exponovaném svahu, od severu chráněné táhlým lesnatým hřebenem, necelý kilometr jižně od Babin II. Vznik sídla jako součásti velkobřezenského panství se datuje kolem roku 1730. Od roku 1990 je částí obce Homole u Panny. Z původních lidových staveb je zachováno stavení čp. 5 s roubeným patrem a hrázděným přístavkem hospodářské části. V 60. až 80. letech 20. století byla ves ochuzena o množství hodnotných dřevěných objektů lidové architektury (zmizelo několik roubených stodol a hrázděná sýpka). Současně byla zástavba postupně doplňována novostavbami rekreačních domků, chat a garáží. Po silnici do Homole procházíme kolem dvou památných stromů - lip malolistých po stranách torza křížku, z něhož zbyl jen spodní díl kamenného podstavce. V názvu se "*u Pláně*" objevuje od roku 1787 na rozlišení Nové Vsi u Střekova.

Němčí: horská, nejvýše položená ves v Českém středohoří (rovněž přezdívaná Středohorská Sibiř), založená ve 12.-13. stol. Ve 14. stol. byla osídlena Němci a zmíněna je r. 1499, kdy byla částí panství Libochovany. Od roku 1569 byla částí panství Lovosice. Jan Adolf kníže Schwarzenberg byl posledním feudálním vlastníkem panství. Větrné

čerpadlo stojící na návsi umožňovalo vytažení vody ze studny (v r. 1980 bylo přeneseno k nádraží Zubrnice - Týniště a je státem chráněnou kulturní památkou). Od roku 1848 byla osadou a od roku 1945 je částí obce Malečov. Kaple - nad vsí stojí při rozcestí cest ve směru na Čerěníště a je jednoduchou výklenkovou stavbou z konce 19. st. Má rovný závěr a nízkou sedlovou střechu. Pískovcová nika je završena segmentovým obloukem. Podle vyrytého zápisu do vnější strany závěru byla opravena 16. 8. 1995. Místní jméno Němčí je odvozeno od mužského osobního jména Němec = Němcův dvůr. Osobní jméno Němec je odvozeno příponou -ec od přídavného jména němý.

Nový Les (*Neuwald*) - Katolická obec s 55 domy a 350 obyvateli s poštou a školou ve Velkém Březně a farou ve Svádově. V roce 1787 však čítala pouhých 7 obytných stavení. Dle popisu J. Schallera rovněž z r. 1787 souvisí název s lesem, jenž se údajně ještě kolem r. 1750 v místě nacházel. Šlo o obec ulicového typu, přičemž jednu řadu domů postavila firma *Meinls Erben* z Velkého Března. Pole mezi Novým Lesem a tokem Labe patřila téměř bez výjimky svádovské faře a byla většinou propachtována. Nivám podél Labe se říkalo *Písčina* (*Sandbank*).

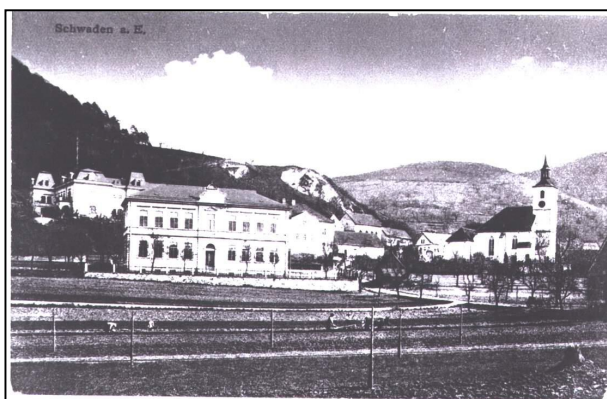
Střekov: hrad Střekov stojí na skále asi 100 m vysoké, strmě se tyčící nad řekou Labem. Počátky tohoto hradu spadají k roku 1318, kdy byl založen původně jako malý hrad. Avšak v letech 1319 -1380 byl vystavěn ve svých pozdějších hlavních rysech. Dostavby areálu hradu trvaly do 16. století. Pod ním stála původní ves Střekov, kterou v roce 1318 získal Pešík z Veitmile. Ten však nestačil svými financemi na stavbu velkého hradu a tak již v r. 1319 hrad i panství prodal. V témže roce jej král Jan udělil v manství dětem Jana z Vartemberka, majitelům Děčína. Vartemberkům patřil hrad až do roku 1383, kdy zemřel Václav Bílý. V roce 1400 přešel v držení Ješka z Vchynic. Tato změna byla pak zdrojem několikaletých sporů mezi rodem

Vchynických a Vartemberků. Po různých změnách začátkem 15. století zapsal král Václav purkrabství a hrad Střekov Vlaškovi z Kladna. Za jeho panství hrad prodělal husitské války, ale vzhledem ke své pevnosti, nebyl husity snad ani obléhán. Sám Vlašek stál na straně míšenského markraběte. Po jeho smrti držel Střekov jeho bratr Jetřich. Jeho synové, Václav a Vlach, drželi panství i hrad a po nich, se ho ujal syn některého z nich Jan Vlach. Po něm zdědil hrad Václav z Kladna, ale prodal jej již v roce 1479 Hanušovi a Lorencovi Glacům ze Starého Dvora. Pak hrad i panství dosti často střídaly majitele. V první čtvrtině 16. století je držel Kašpar Dešenský ze Strojetic, který své poddané utiskoval a mnoho pří měl i s Ústeckými, hlavně kvůli rybolovu. Jeho syn Václav postoupil hrad a panství roku 1563 Václavu z Lobkovic na Duchcově. Ten však převzal hrad již ve značně zpustlém stavu a jeho opravy byly dosti nákladné. Za Václava Františka Eusebia Lobkovice zuřila třicetiletá válka. Hrad nejprve obsadili Sasové a pak několikrát Švédové. Udělali si z něj loupežnické sídlo a plenili odtud celé okolí. Zpráva z roku 1658 proto praví, že hrad je zcela spálen a zbořen. Za Filipa Lobkovice byla jeho zkáza dokonána. Nikdo se o něj nestaral, dále pustnul a vzhledem ke své nepřístupné poloze byl málokdy navštěvován. Přesto sloužil ještě i za sedmileté války jako sídlo vojenských posádek obou válčících stran. Jako takový byl též ostřelován a dále ničen. Teprve doba romantismu, obracející svou pozornost ke starým památkám, přinesla obrat i do osudu této vzácné a svou polohou působivé památky. Začátkem 19. století se začíná hrad pomalu opravovat. Kolem roku 1810 byl na hradě zřízen hostinec. Hrad navštěvovaly významné osobnosti, mezi nimi v roce

1842 Richard Wagner, který zde údajně zkomponoval část opery Tannhäuser. V roce 1886 byl na hradě obnoven rytířský sál. Na jižním svahu hradu byly rozsáhlé vinice. V letech 1911-1912 majitel hradu Zdeněk Lobkowicz začal provádět stavební rekonstrukce. Hrad byl postupně zpřístupňován a sloužil jako turistická atrakce. Po roce 1918 pronajali Lobkowiczové hrad Střekov Klubu českých turistů. V roce 1938 byl hrad konfiskován rodině Lobkowiczů ve prospěch Německé říše. Po osvobození získal Střekov zpět Max Lobkowicz, za války československý vyslanec ve Velké Británii. Max Lobkowicz opět hrad pronajal Klubu českých turistů. V roce 1947 byl hrad Lobkowiczům podruhé konfiskován podle zákona o dokončení pozemkové reformy. Lobkowiczové konfiskaci neuznali a vedli o hrad majetkové spory, které však ukončil komunistický převrat v únoru 1948. Vlastníci hradu emigrovali a majitelem hradu se stal stát. 3. března 1961 navštívil hrad Střekov prezident Antonín Novotný. Aby presidentská návštěva mohla před hradem pohodlně parkovat, byl neuváženě zbořen cenný renesanční poplužní dvůr před hradem a na jeho místě zřízeno asfaltové parkoviště. V roce 1990 požádal Wiliam Lobkowicz, příbuzný posledního vlastníka hradu Maxe Lobkowicze, o restituci. Po složitém jednání stát restituční žádosti vyhověl a hrad se opět stal soukromým majetkem.

Svádov: Nejstarší písemná zmínka o Svádovu je v listině českého knížete Bedřicha z r. 1188, v níž kníže potvrzuje dřívější darování Svádova a okolních obcí velmožem Hroznotou řádu johanitů. Zanedlouho však přešel Svádov do královského držení. Vznikl zde opevněný hrad. Vdova po Přemyslu Otakaru II., Kunhuta, vrátila Svádov opět do držení řádu johanitů. Počátkem 14. stol. přešel Svádov v rámci střekovského panství do vlastnictví Vartemberků, kteří jej směnšími přestávkami v podstatě drželi až do r. 1548, kdy je vystřídal uměnímilovný rod Salhauzenů, kteří drželi Svádov až do r. 1675. Bedřich ze Salhauzenů postavil na místě starého svádovského hradu renesanční zámek. Z původního hradu zbyla pouze věž a část hradeb. V 18. stol., kdy Svádov jako šlechtické sídlo ztratil podstatně na významu, začal zámek chátrat. V r. 1801 byla do něho přemístěna škola. Zanedlouho však v r. 1814 zámek vyhořel a již více nebyl obnoven. V 70. a 80. letech minulého století svádovští občané

rozebrali zbytky zámku na stavební kámen. Mnohem významnější uměleckou i architektonickou památkou je svádovský farní kostel, jehož nejstarší část - presbyterium pochází z r. 1477. Barokní fara, dost vzdálená od kostela, byla postavena v roce 1730. Při stavebních pracích v r. 1896 v prostoru starého zámku byl učiněn významný nález. Jedná se o kachel se sv. Václavem, který pochází z období husitské revoluce. Kachel, nyní uložený v ústeckém muzeu, původně sloužil jako ozdoba horní části kamen. Užívání svatováclavských motivů na středověkých kachelích je běžné. Svádovský kachel je unikátní tím, že zemský patron drží v ruce korouhev, na

níž je znázorněn nepochybný symbol husitství - kalich. Obyvatelé Svádova se v novějších dobách buď živilí zemědělstvím (svádovské ředkvičky byly proslavené již v minulém století), nebo pracovali v ústeckých průmyslových závodech a dále jako lodníci v labské plavbě. V r. 1980 byl Svádov jako mnoho jiných okolních obcí integrován k Ústí nad Labem. Místní jméno Svádov je odvozeno přivlastňovací příponou -ov od mužského osobního jména Sváda (sváda-hádka, svár) = Svádův dvůr. Není ani vyloučen vznik přímo od podstatného jména sváda.

Suletice (*Sulloditz, Sulotitz*) - 400 m n. m. Malá, poměrně vysoko položená podhorská ves je prvně zmiňovaná koncem 14. století (1397). K obci (ještě na začátku 20. století nazývané *Sulotice*) patřila ještě osada Byňov. Nyní jsou Suletice místní částí Homole u Panny. Do okresu Ústí n. L. patří od roku 1949. Jméno je odvozeno od osobního jména Sulata či Suleta - ves lidí Suletových. V roce 1515 získal saský rod Salhausenů mezi jinými i velkobřezenské panství a s ním i Suletice s Byňovem. Roku 1610 náleželo panství Abrahamu Bockovi z Bocku, později přešlo na Žofii Anežku, ovdovělou kněžnu z Dietrichsteinu a poté na Harrachy. V roce 1780 měly Suletice 27, Byňov 10 domů. V katastru obce, u Byňova, se kutalo smolné uhlí velmi dobré jakosti. Také u Suletic se později narazilo na uhlí, avšak podstatně horší kvality (lupkovité, špatně hořící). To se zde těžilo ještě koncem 19. století. Počet domů se časem příliš neměnil. V roce 1900 je v Suleticích udáváno 29 domů se 162 obyvateli. Nějaký čas tu bývala jednotřídní škola, později byla obec přiškolená do Homole. V Byňově pak ve stejném roce existuje 13 domů a 78 obyvatel. Byňovské děti od samého začátku docházely do školy v Homoli. Suletičtí a Byňovští si zajišťovali obživu rolnictvím, pastevectvím, ovocnářstvím a doznívalo tu i pěstování chmele. Dnes kolísá v Suleticích i v Byňově počet stálých obyvatel mezi jednou až dvěma desítkami. Zástavba Suletic je uspořádána v poloze chráněné od severu kolem malé návsi. Pozdně barokní návesní kaple Nejsvětější trojice se zvoničkou byla pro celkovou zchátralost a bez přiměřeného úsilí o záchranu zbořena v 80. letech 20. století (odstraněna rozhodnutím ONV v Ústí n. L. v roce 1975). Příchozího překvapí mohutné, pravidelně seřazené, do návsi štíty orientované patrové, výrazně obdélné domy s vysokými sedlovými střechami. Jsou budované nejčastěji z kamenného zdiva, v obytné části pak většinou roubené s podstávkou. Počet novodobých rekreačních objektů ve vsi však již převyšuje počet původních stavení. V prořídle bučině na svahu hlubšího údolí severně od Suletic je dochovaná nezvyklá přírodní zajímavost. Jedná se o zbytky dvou "čertových zdí", vypreparovaných vulkanických žil, probíhajících souběžně asi 150 m od sebe v severojižním směru. Jejich průběh ve svahu lze dobře sledovat v délce asi 100 m. V dolní části mají obě žíly charakter skalních zdí o mocnosti do 1 m, jež jsou sestavené z napříč poskládaných nepravidelných hranolů tmavé, sloupovitě odlučné horniny camptonitu. Kromě Byňova patřilo k Suleticím ještě několik samot - *Komárov (Mückenhubel)*, *Rottrova chalupa (Rotterhäusel)* a *U Panského Mlýna (Bei der Herrenmühle)*, rozhozených v údolích potoků a po úbočích okolních kopců.

Šebířov: jméno Šebířov (r. 1552) je od mužského jména Šebíř = Šebířův dvůr. V obci památný strom lípa velkolistá (obvod 538 cm, výše 24 m, stáří 200 let).

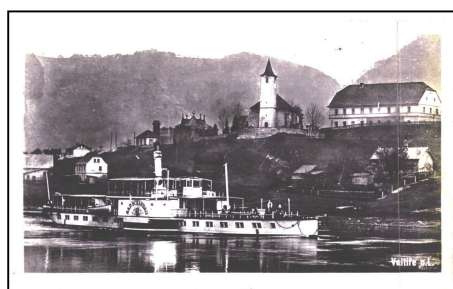
Touchořiny: objekty lidové architektury, dřevěné, většinou roubené i zděné, kostel zbořen v 70. letech 20.stol., jméno obce je odvozeno od osobního jména Túchora = Túchorova ves (r.1321).

Týniště (*Tinscht*) - 358 m n. m. Horská ves doložená v roce 1437 nad údolím *Lučního potoka* s několika mlýny. Několik lidových staveb. Patřila nejdříve k Býčkovcům a potom k ploskovickému panství. Při sčítání lidu v roce 1930 zde stálo 32 domů a žilo tu 166 obyvatel, z toho 161 německé a 5 české národnosti.

V roce 2001 tu bylo 29 domů a 45 obyvatel. Kaple na návsi novodobá - zbořená 1970. Litinový kříž s Kristem z 19. století stojí u plotu mlýna čp.25 na Lučním potoce. Místní jméno Týniště (1437) je původně obecné podstatné jméno "*týniště*" = ohrazené, chráněné místo.

Valtířov: (*Waltirsche*) - 143 m n. m. Ves s nepravidelnou zástavbou byla doložena 1352, kdy zde už byl farní kostel. Archeologické nálezy objevily šňůrovou keramiku, žárové hroby a zbytky laténské kultury. Zhruba v místě domu čp.3 stál svobodný dvůr s celnicí na Labi. Na táhlém hřebeni na vrchu *Hradiště* (270 m) byla objevena plošina na podávání ohňových zpráv do dálky. Ves odkoupil z bývalého zahořanského panství roku 1846 hrabě Karel Chotek. Kostel sv. Václava při silnici v zatáčce stojí uprostřed bývalého hřbitova. Je to goticko-renesanční stavba z let 1573 - 74 postavená na místě staršího kostela připomínaného 1352 a 1384, a to Salhauseny. Přestavován byl 1783. Věž byla osazena zvonem 1533 od mistra Thomase z Litoměřic. Roku 1942 skončil jako válečný materiál. Objekt je státem chráněnou kulturní památkou. Do vnější stěny jsou umístěny náhrobníky Kölblů ze zrušeného kostela sv. Vavřince. Původně zde mělo vzniknout lapidárium. Kostel má vzácné zařízení - renesanční

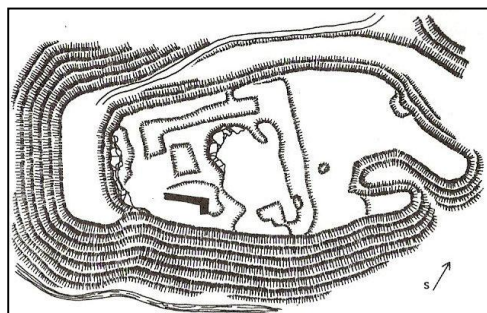

pískovcový oltář z roku 1580, kazatelnu 1574 a zejména epitaf rodiny Bocků z roku 1615 a epitafy Salhausenů. Hrobka rodiny Chotků je vedle kostela. Byla postavena novogoticky 1869. Dlouhé roky byla otevřená a ničená. Zabezpečena byla až roku 1992. Sloup 14 svatých

pomocníků v parku za kostelem sem byl přemístěn ze zátopové oblasti Nechranické přehrady na Chomutovsku. Naposledy byl restaurován ak. sochařem Bílkem v letech 1994 - 95. Místní jméno Valčířov je odvozeno přivlastňovací příponou -ov od mužského osobního jména Valtieř (počeštěná podoba německého mužského osobního jména Walter).

Varta: strážní hrádek ze 2. poloviny 14. století (asi 1378), jeho prvním majitelem byl Beneš Škopek z Dubé. V 15. století vznikly o Vartu dlouhodobé spory a bitvy, za nichž byl hrad rozbořen. Naposledy se připomíná 1465. Jeho zbytku pak využívali lapkové a loupeživí rytíři. Náčrt půdorysu hradu vytvořen podle Vladimíra Kaisera. Ještě dnes najdeme v blízkém okolí Loupežnickou jeskyni. Ta je v ČR jedna z největších rozsáhlých jeskyní. Celková délka je asi 130 metrů (šířka od 20 – 40 cm do 2 metrů, nejvyšší výška 7 – 8 metrů). Jeskyně je každoročním zimovištěm netopýrů. Další záhadou jsou asi 55 cm vysoké reliéfy obličejů vytesané v blízkém pískovcovém lomu. Jméno Varta je odvozeno od německého Warte (hláska). Podle pověsti obsadili chátrající hrádek lapkové. Přepadávali obchodníky na jejich cestě

za hranice. Zejména jim chutnalo Podskalské víno, které Ústečtí vozili do Saska. Když už řádění loupežníků dosáhlo vrcholu, domluvili se obchodníci na akci. Jeden se převlékl za žebráka a toulal se kolem hrádku. Loupežníci ho zajali, ovšem bez užitku. Prozradil jim ale "dobrou zprávu", že druhý den vyjedou Ústečtí s vozem

vína za hranice. Lapkové samozřejmě na vůz číhali a sudy jim musely být dovezeny na hrádek. Hned se dali do konzumace vína. Bylo veselo, ale jen do té doby, než loupežníci po uspávacím prostředku ve víně usnuli. Okradení sedláci ukrytí v okolí lapky zajali, svázali a odvezli do vězení. Od té doby byl na Vartě klid.

Velichov - 270 m n. m. Ves se zmiňuje 1336 nad údolím *Homolského potoka*. Roku 1397 patřila **Benešovi z Dubé a Liběšic**. Zachoval se zde třistaletý dřevěný vodovod pro přívod vody. Místní jméno (1397 in Welechow) je odvozeno příponou *-ov* od mužského osobního jména Velich - Velichův dvůr.

Verneřice: kdysi prosperující městečko ve vysoko položené mělké kotlině, doložené r. 1384, r. 1522 městem. Středu dnešní obce dominuje původní gotický kostel sv. Anny z 2. poloviny 14. století, mnohokrát přestavován a upravován po požárech, dnes barokní věž s cibulovitou bání. Na náměstí kašna a barokní socha sv. Floriána. Západně od Verneřic stál na Božím vrchu poutní kostel Nejsvětější Trojice z r. 1733, r. 1975 byl zbořen. V městečku se kdysi rozvíjel bouřlivě místní průmysl (1770 - kartounka, 1797 přádelna, textilní manufaktura, v okolí se těžilo hnědé uhlí, proto je zřejmě v okolí častý výskyt pověstí o trpaslících. Počátkem 20. století došlo k všeobecnému úpadku. Roku 1978 byla zrušena železniční trať z Velkého Března, která oživovala krajinu. Do Verneřic byly soustředěny některé sochy ze zbořených kostelů v okolí. Jméno se opírá o něm. mužské osobní jméno Werner.

Vitín (Wittine) - 430 - 440 m n. m. Okrouhlice z 10. století se zmiňuje 1397. Písemná zpráva je z roku 1408. Patřovala k Vartě. Rozdělením salhausenského panství 1568 přešla pod Tašov a jako majetek Radslava Vchynského z Vchynic

(později Kinští, lépe se vyslovovali) zůstala u panství Záhořany do roku 1848. Po skončení války a odsunu německých obyvatel byla ves osídlena vojáky ze zahraničních jednotek. Nepodařila se výstavba silnice, a tak po roce 1950 byl Vitín opouštěn. Kaple z 1. poloviny 18. století se rozpadla asi v roce 1970. I z vesnice zůstaly trosky, nejdéle odolává bývalý hostinec *Frohe Aussicht*. Nápis je dodnes čitelný. Do hostince se vozilo pivo z Velkého Března. Železnice ho dopravila do Verneřic, odkud si ho hostinský odvezl koňským potahem. Toto místní jméno (1397 in Vitinie) je odvozeno přivlastňovací příponou *-in* od mužského osobního jména Víta - Vítův (dvůr).

Vrabinec : (350 m n.m.), vypreparovaný čedičový sopouch na pravém břehu Labe, respektive nad bočním údolím Babětínského potoka. Na vrcholové skále nepatrné zbytky středověkého hradu s první zmínkou v roce 1404. Hrad byl brzy opuštěn a zničen. Navštívil jej Bohuslav Balbín a v roce 1833 K. H. Mácha. Přírodní rezervace (8,8 ha, vyhlášena roku 1992), teplomilné květeny na skalách a sutích, suťové lesy s lípou.

Zubrnice: obec v údolí Lučního potoka, doložená r. 1352, Muzeum lidové architektury Českého středohoří, v Zubrniciích působil v letech 1821-30 vlastenecký kněz Vincenc Zahradník, autor bajek, na kostele má bustu. Původně gotický kostel sv. Máří Magdaleny je ze 14. století, před kostelem jsou 4 smírčí kříže z 16. – 17. století, na prvním

kříži je rytina meče, kříž stával před kapličkou v Hrbovicích, kde byl podle profesora Franze Wilhelma zabit švédský velitel setniny. V roce 1987 byl převezen do Zubrnice. Na druhém kříži je rytina pistole, na třetím kříži je rytina kamene (oprátka, bochník chleba či obličej světce) a na čtvrtém kříži jsou rytiny nože a na pravém rameni křížek. Na návsi najdeme barokní studnu z roku 1695, jméno obce ukazuje k podstatnému jménu zubr, původní jméno potoka přešlo na obec. Potok v současné době nese název Luční potok a poháněl v minulosti řadu mlýnů. Na německé mapě z roku 1929 je zaznamenáno celkem 14 mlýnů: 1. nad Malým Březnem, 2. v Leštině, 3. nad Leštinou, 4. pod Zubrniciemi, 5. v Zubrniciích – Schäl Mühle, 6. v Zubrniciích – Walschův mlýn, 7. v Zubrniciích – Friedlův mlýn, 8. v Zubrniciích – Hut Mühle, 9. v Zubrniciích – Buckel Mühle, 10. Korpertův mlýn, 11. nad Zubrniciemi – Schenken Mühle, 12. nad Zubrniciemi – Tomsův mlýn, 13. v Klínkách, 14. v Hradišti. V rámci skanzenu byl zpřístupněn poslední funkční mlýn v Českém středohoří z roku 1803.

Náměty k činnostem a projektům

- Na mapě Českého středohoří postupně vyhledej všechny zmiňované obce.

Zajímavosti z dějin Velkého Března

V roce 1631 vtrhlo poprvé do Velkého Března a okolí švédské vojsko krále Gustava Adolfa. Zachoval se kronikářský záznam z blízkého Svádova: "Obrátili celý svádovský statek v trosky, uloupili koně, skot, ovce a jiný dobytek, vyplundrovali stodoly

i vinné sklepy a odvlékli s sebou i všechnen jiný majetek." Obyvatelé se vrátili z lesů, až když vojsko pokračovalo v plenění v Ústí n. L. Roku 1634 přitáhli Švédové podruhé. Nevíme, jak se švédští vojáci chovali ve Velkém Březně, ale ve Svádově srovnali se zemí zámek, stodoly i sýpky, stáje i chlévy. Popelom lehly i obce Březí, Budov, Kojetice a Malečov. Nepřítel ležel v kraji dlouho. Pokud nebyli obyvatelé povražďeni, umírali v lesích hladem a nemocemi. Vojáci odtáhli v květnu dalšího roku. Zbytek obyvatel nestačil obdělat pole a postavit domy. Vrchnost povolala zdaleka pracovní síly. Ještě následovalo několik nájezdů cizích vojsk. A naposledy se velkobřezenští obyvatelé potkali se Švédy v roce 1648, když švédský vojevůdce Koenigsmark vezl z Prahy kořist na člunech po Labi. Několik set jeho mužů hlídalo labské břehy od Ústí až po Děčín.

* * *

Po třicetileté válce došlo k úbytku obyvatelstva, a proto došlo k zvýšení robotních povinností poddaných z Velkého Března a okolí. Poddaní museli pracovat na panském od jara do podzimu 5 dnů v týdnu, při žních dokonce 6 dnů. Roboty byla povinná pro muže od 18 do 55 let a pro ženy od 17 do 50 let. Svá vlastní pole museli obhospodařovat v noci, v neděli nebo o svátcích a přitom byly veliké pokuty za práci v neděli. Vedle toho byl útlak ještě jiného druhu. Majitel panství zvyšoval daně víc než bylo předepsáno, nebo museli nevolníci odkupovat za vysoké ceny panské zásoby masa, divočiny, ryb, ovoce.

* * *

V roce 1654 se nacházelo ve Velkém Březně 21 usedlých chalupářů. Poprvé známe i jména a toto jsou naši dávní spoluobčané: Matěj Baubock, Jiří Hinel, Matěj Bush, Kašpar Kastner, Jan Pischel, Petr Zaukert, Krištof Hochman, Krištof Potzlt, Andreas Langer, Matyáš Gasman, Adam

Weisner, Šimon Sismilich, Matyáš Siebiger, Kryštof Weisse, Jiří Kastner, Bartoloměj Plünderich, Adam Bitner, Šimon Weise.

* * *

Je zajímavé, že v polovině 17. století byly nejbohatší vesnicí v okolí Velkého Března Suletice. Každý suletický sedlák měl na svém pozemku velký počet ovocných stromů. K číslu 7 patřil pivovar. Hlavní obživou, podobně jako v ostatních obcích, byl zde chov dobytka a také tkalcovství.

* * *

1660 – 80 vypukl mezi lidmi nižších vrstev hladomor jako důsledek velkého daňového útisku a neúrody, což mělo za následek neslýchanou drahotu. Když nepomohly pokorné žádosti poddaných, začaly v severních Čechách povstání nevolného lidu. Poddaní velkobřezenského panství se však proti své vrchnosti nepozdvihli.

* * *

Jedna z největších katastrof postihla Velké Březno a okolí 29. června **1729**. Toho dne vypukla nad celým krajem prudká bouře, nad naší obcí nastala strašná průtrž mračen a v několika málo hodinách byly zničeny nejenom sady a pole, ale i četná stavení. Obyvatelstvo muselo dlouhá léta napravovat škody způsobené v jediném dni.

8. září **1732** při převážení přes Labe pod Mariánskou skálou se převrátila převoznická loď s celým procesím putujícím z Bohoslova. Zahynulo celkem 52 poutníků. Tři utonuli byli vytaženi ve Velkém Březně, několik dalších až v Děčíně. Jedná se dodnes o největší lodní katastrofu v dějinách českých zemí.

17. července **1770** k polednímu vypukla prudká bouře, která se změnila v průtrž mračen. Pršelo ještě celé odpoledne a celou noc. Nepřetržitě proudy vody zaplavily celé údolí. Homolský potok vystoupil ze břehů a napáchal značné škody.

V létě **1832** vypukla v Ústí nad Labem a v několika dalších obcích v okolí cholera. Například v Trmicích zemřelo v několika dnech přes třicet mladých lidí. Velké Březno zůstalo této pohromy ušetřeno, ale lidé se dlouho báli navštěvovat obce, kde cholera řádila.

V letech **1835 a 1842** bylo veliké sucho. Labe bylo možno na několika místech přebrodit. U Velkého Března mělo sotva polovinu šířky. Labské čluny musely být vytaženy na břeh. Lodníci se octli bez zaměstnání. Úroda byla špatná, ovoce žádné. Tři rodiny z Velkého Března se v tuto dobu vystěhovaly do Hamburku.

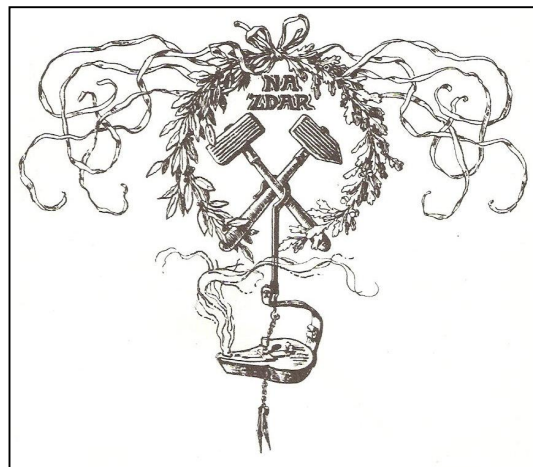
9. prosince **1871** k večeru vypukl v usedlosti čp. 35 požár způsobený petrolejovou lampou. Za pomoci sousedů a místních hasičů byl však brzy uhašen, takže k větší škodě nedošlo.

Povodně v letech **1729, 1891 a 1899** byly důvodem pro postavení přehrady nad obcí a byl též regulován Homolský potok v podobě, jak ji známe dnes.

* * *

Velice málo se ví, že Velké Březno je uváděno v odborné literatuře jako jedno z prvních míst, kde se započalo s těžbou uhlí. Roku 1756 projíždí české země vysoký státní úředník, komorní

rada Lovani, aby pro komoru (jakousi obdobu ministerstva financí) připravil podrobný přehled průmyslu. Ve své zprávě zaznamenává, že v kraji Litoměřickém se těží kamenné uhlí u Velkého Března. O pár let později se znovu připomíná dolování u Velkého Března (Byňově), kde se našla sloj antracitu. Rozvoj těžby uhlí si dokonce roku 1798 vynutil založení vlastní vývozní společnosti. Tuto vývozní společnost založili dva podnikaví přistěhovalci ze Saska, kteří přemluvili zdejšího člunaře Kroba, aby se s nimi spojil. Povolení na těžbu antracitu vystavila velkobřezenská panská kancelář. Prvá tři léta společnost prosperovala a podnikatelé rychle bohatli, neboť těžba byla výhodná z toho důvodu, že sloj vystupovala až na povrch země.

Později těžbu provozovala saská horní společnost Zálezelské uhelné těžířstvo (Salesler Kohlen – Gewerkchaft) pod dlouholetým vedením horního správce Albina Benedikta Castelliho. Těžba probíhala v prostoru zhruba ohraničeném trojúhelníkem obcí Byňov, Horní Zálezly, Proboštov. K hlavní provozovaným podnikům patřily doly: Požehnání Boží, Jan Křtitel, Marie Pomocná a šachta Bombelles. Těžené uhlí bylo velmi kvalitní, vyvinuté v několika dobytelných slojích v poměrně rozsáhlém prostoru. V průběhu 60. – 70. let 19. století dosahovala roční těžba 3920 – 4480 tun. S postupující exploatací docházelo také k postupnému snižování těžby. Pokus o dotěžování zbylých částí dobytelných slojí probíhali až do roku 1917. K obnovení těžby již nikdy nedošlo.

* * *

Poslední chmelnice v okolí Varty se zrušily na konci 20. století.

* * *

V roce 1833 žilo na panství Velké Březno celkem 1247 obyvatel. Jejich hlavní obživou zůstávalo i nadále zemědělství, zejména ovocnářství. K panství náleželo 11 vesnic. Ve Velkém Březně bylo sídlo vrchnostenského úřadu, zámek, škola, panský dvůr, myslivna, pivovar, hospoda, 2 mlýny, pila a chudobinec, který byl založen v roce 1784. Žilo v něm v roce 1833 31 osob.

* * *

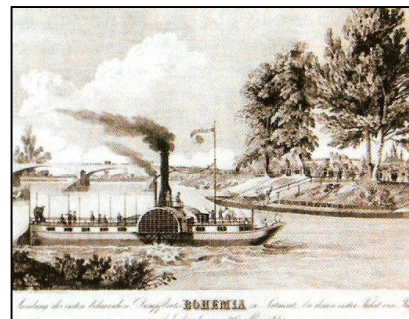
Počátkem 18. století byly nepříznivé podmínky v důsledku špatných silnic pro vývoz ovoce, proto se využívala řeka Labe. Byl to především Hamburk, kde se zdejším ovocem čile obchodovalo. Obliba jednotlivých druhů ovoce a tím poptávka nečasem měnila. Ještě na začátku 20. století byly nejoblíbenější a pro sadaře nejvýhodnější švestky. V roce 1903 bylo ve Velkém Březně 8863 stromů proti necelým 7 tisícům jabloní, hrušní a třešní. V následujících letech se však velice výhodným vývozním artiklem staly jahody.

* * *

V obci se po celá staletí rozvíjelo včelařství. Na naléhání včelařů byla dokonce v roce 1890 vydána zvláštní obecní vyhláška, v níž se zakazovalo trhání lučního kvítí do kytic a poukazovalo se na jeho význam pro výživu včel. Ve spolupráci s místním okrašlovacím spolkem pak připravovala obec i vysazování akátů.

* * *

První parolod' projela za velké pozornosti obyvatel okolo Velkého Března 26. května 1841. Lidé mávali z vyzdobené tribuny a na pódiu hrála kapela, všude prapory. Parolod' se objevila v půl čtvrté odpoledne, nesla jméno Bohemia a řídil jí kapitán Ruston. Svádovský kronikář Anton Tscherney zaznamenal tuto událost následovně: „Ve středu 26. května k desáté hodině dopoledne plula naše Bohemia na své první

tůře kolem Svádova ... Plavba probíhala za velkého obdivu obyvatel pobřežních osad a to velmi rychle“. První parníky plující po Labi se však přístavišti ve Velkém Březně vyhýbaly. K prvnímu a zcela náhodnému přistání parníku u velkobřezenského břehu došlo až 22. června 1844, kdy kapitán lodi chtěl opravit malou poruchu, a proto se rozhodl přistát. Po dvou hodinách parník pokračoval v cestě do Drážďan. Pro zdejší občany to byla vítaná příležitost si loď prohlédnout zblízka. Na obrázku je vidět přistání parníku Bohemia v Litoměřicích dne 26. 5. 1841.

* * *

V 19. století začíná zlaté období Velkého Března jako známého letoviska. Do Velkého Března přijížděly celé rodiny z Ústí nad Labem, Litoměřic a jiných míst kraje. Díky výstavbě železnice se začali objevovat i návštěvníci z Prahy. Když pak podnikatel z Litoměřic a dva stavitelé z Prahy postavili první vily pro ubytování hostů, bylo o rostoucím cestovním ruchu rozhodnuto. Došlo tak k podstatnému zlepšení vzhledu obce, které je v některých detailech patrné až dodnes.

* * *

V době od 20. července do 14. září 1903 se konala v Ústí nad Labem výstava průmyslu, živností a zemědělství, která byla největší událostí tohoto druhu. Výstavy se zúčastnily i některé velkobřezenské firmy. Z nich největší expozici měl velkobřezenský pivovar, který dokonce čepoval své pivo ve vlastní restauračním pavilonu. Výstavy se také zúčastnila přádelna a tkalcovna Meinl.. Velkobřezenská sadaři se zapojili vystavením ovoce, které se těšilo velkému zájmu návštěvníků. Jejich výpěstky jablek a hrušek byly odměněny jednou zlatou a dvěma stříbrnými medailemi.

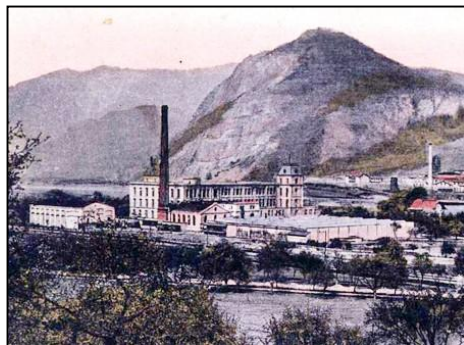
* * *

V roce 1911 byl založen velkobřezenský okrašlovací spolek, který vyvíjel čilou činnost ve prospěch obce a zasloužil se o rozvoj cestovního ruchu. Spolek například upravoval a označoval turistické cesty. Všechny práce vykonávali členové spolku bezplatně a také režie spojená s nákupem barev byla hrazená z příspěvků nebo zisku pořádaných tanečních zábav.

* * *

Těsně před 1. světovou válkou dosáhl průmyslový, řemeslný a obchodní rozvoj svého vrcholu. Roční výroba pivovaru činila 72 000 hl piva a zaměstnával 130 pracovníků. Dalším významným podnikem byla Prádelna bavlny a tkalcovna A. Meinla (Spinnerei und Weberei A. Meinl's Erben), postavená na přelomu století (roku 1896). V té době zaměstnávala 350 zaměstnanců.

Továrník Hugo Meinl si pro stavbu své prádelny vybral tehdy velmi uznávaný švýcarský ateliér Séquin & Knobel, který se na průmyslové stavby specializoval. Autoři: Hilarius Knobel ml. a Carl-Arnold Séquin-Bronner. Budova ve Velkém Březně patří mezi několik etážových staveb, které ateliér postavil na českém území.

Třetím větším podnikem byla Císařsko – královská výsadní sklárna Josefa Inwalda. Bylo v ní zaměstnáno 150 kvalifikovaných odborníků. Dále se v obci nacházela menší továrna na výrobu dřevěné vlny, velká kruhová cihelna, 3 velké parní pily a 3 loděnice, kde se stavěly nákladní čluny.

* * *

Živnosti registrované ve Velkém Březně v roce 1914: 4 obuvníci, 1 bednář, 4 holiči, 1 kolář, 1 zahradník, 4 řezníci, 3 krejčí, 7 truhlářů, 1 lakýrník, 2 malíři pokojů, 3 mlynáři, 4 pekaři, 2 klempíři, 2 dámské krejčovské, 2 povozníci, 1 modistka, 1 pokrývač, 1 sedlář a čalouník, 1 kovář, 2 košíkáři, 2 zámečníci, 1 malíř písma, 1

kožešník, 1 zlatník a hodinář, 2 porodní asistentky, 1 učitel hudby. Další skupinu živností tvořily

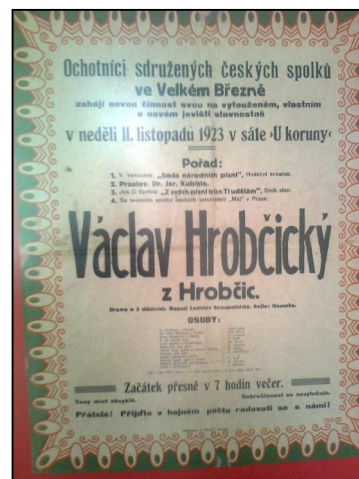
1 vanové lázně, 2 říční rybářství, 2 provozovny labské plavební dopravy, 1 pohřební ústav, 1 výroba krmiva pro psy, 1 pletárna punčoch, 1 výrobní cementového zboží, 1 kamenolom. Mezi živnostmi také najdeme zahradnictví, jehož majitelem byl Karel Chotek, bratr Žofie Chotkové

* * *

Konec 19. století a začátek 20. století bylo obdobím prudkého vzestupu odborového a spolkového života. Posuďte sami jaká byla různorodost v této oblasti společenského života. Ve Velkém Březně pracovaly následující společenské organizace: Všeobecný

odborový spolek, Odborová organizace sdružující lodní tesaře, Sdružení dílenských mistrů, Svaz německých železničářů, Unie textilních dělníků Rakouska, Ústřední jednota sklářů, tzv. turnerské hnutí, Pobočka svazu Němců, Schulverei, Spolek vojenských vysloužilců, Svaz dělostřelců, Školský halérový spolek, Zpěvácký spolek, spolek Dub, Osvětový a odborný spolek, Spolek lukostřelců, zájmové spolky sadařů a včelařů, Ochotníci sdružených českých spolků a nechyběli ani hasiči, jejichž činnost má v obci dlouho tradici. Na fotografii je zachycen spolek velkobřezenských tamburašů, který se rekrutoval z místní

české menšiny. Tamburaši byly vyznavači netradičního druhu hudby a tato hudba se nejvíce rozvíjela na přelomu 19. a 20. století hlavně mezi česky mluvícími obyvateli. Mělo to určitou vazbu na pocit slovanské vzájemnosti, neboť hudba pochází ze slovanských oblastí bývalé Jugoslávie. Její charakteristický zvuk spočívá v souhře mnoha drnkacích loutnových nástrojů. Móda tamburašských sborů vyvrcholila ve dvacátých letech, pak zájem o tuto kuriózní hudbu v Čechách upadal.

* * *

Ada Chotková (viz foto) ze své návštěvy Lurd v roce 1925 přivezla s sebou sošku Panny Marie Lurdské a na zahradě starého zámku nechala postavit umělou jeskyňku (grottu), do které sošku umístila. (12. 8. 1999 byla biskupem Msgre Josefem Kouklem nově vysvěcena). Pod vlivem litoměřického biskupa Josefa Grosse zvažovala Ada

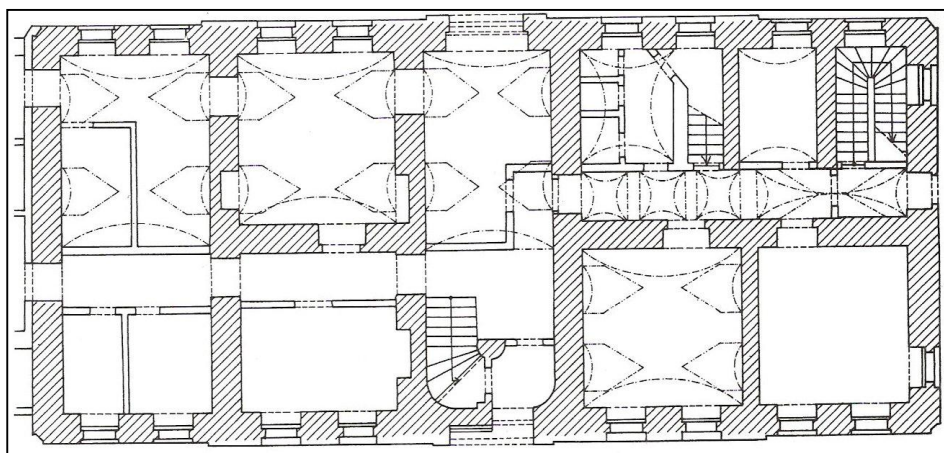

Chotková vstoupit do některého řádu. Otec jí věnoval starý zámek, aby jej mohla přestavět a přizpůsobit na charitní domov, na poskytování sociální a zdravotní péče. Nakonec papež dal svolení ke vzniku řádu Nejsvětější Eucharistie. Do té doby poskytovaly péči civilní osoby. Po

schválení statutu Ada Chotková složila slib a stala se první matkou představenou. Do roku 1930 je zde prvních 8 řádových sester. 21. listopadu 1937 oficiálně kongregace zahájila svou činnost s 30 řádovými sestrami. Slavnostně činnost zahájil litoměřický biskup Antonín Alois Veber. Ada Chotková 13. 8. 1939 umírá. Její funkci, jako generální představená, převzala hraběnka Michaela Nostitz-Rieneck. Po obsazení Sudet a vypuknutí 2. svět. války se tento charitní domov se stává v roce 1941 vojenským lazaretem. V roce 1945-46 je charitní ústav převzat do státní péče a přejmenován na domov důchodců. Domov opět poskytuje charitní péči. Podle pamětníků pracovali řádové sestry minimálně do konce 60. let 20. století. V roce 1969 byl k původní budově zámku přistaven nový pavilon, tzv. „B“ a v roce 1975 ještě jeden pavilon - modernější, s balkony, pavilon „C“. Oba pavilony byly spojeny přistavenou spojovací chodbou a terasou. Původní terasa byla zastřešena. Pro lepší mobilitu byl také přistaven výtah.

Po povodních v roce 2002 byl přistaven ještě jeden, menší pavilon „D“. Pokoje v tomto pavilonu jsou prostorné, moderně vybavené a mají vlastní sociální zařízení. Domov důchodců je od 1. ledna 2007 přejmenován na Domov pro seniory.

Plán přízemí starého zámku. Šrafovaně značeno barokní zdivo, zbylé konstrukce jsou mladší. Stav před úpravami z roku 1996.

* * *

Krátce po uzavření Mnichovské dohody projíždělo Velkým Březnem směrem ke Střečkovu za nadšeného vítání a jásání zfanatizovaných sudetských Němců několik říšských ministrů, ale nejznámější byl Hitlerův zástupce Rudolf Hess.

* * *

V době 2. světové války byli v naší obci internováni váleční zajatci. V továrně Kassavia byl od roku 1942 zajatecký tábor pro sovětské vojáky, současně tam pracovalo i 50 Francouzů. V hostinci Koruna byl pracovní tábor pro 60 Italů, pracovali na dráze a v hostinci Pod Lipou byl pracovní tábor pro 40 Řeků, kteří pracovali pro firmu Meisl.

* * *

V jarních měsících roku 1945 byly přemísťovány zajatecké a koncentrační tábory. Tyto transporty jsou označovány jako pochody smrti. 3. dubna 1945 prošel takový transport i Velkým Březnem. Byli to hlavně ruští váleční zajatci. Žalostný byl pohled na vyhladovělé a dlouhým pochodem vysílené ubožáky. Ve Svádově byli na noc nahnáni do stodoly, později jim hodili několik vařených brambor, mezi hladovými zajatci se strhla bitka, každý se snažil urvat pro sebe co nejvíce. Vojáci z doprovodné hlídky nelítostně tloukli do shluku vězňů pažbami pušek, až jednoho zajatce ubili. Křik a nářek se ozýval celou noc a lidé v okolních domech byli tou příhodou tak vyděšeni, že celou noc nespali a ráno se báli vyjít ven.

* * *

Valtířov – hřbitov: poblíž centrálního kříže jsou pohřbeni tři vojáci, podle uniforem Rus, Angličan, Němec, kteří byli v květnu 1945 naplaveni na břeh řeky u obce.

* * *

Rasově čisté děti se měly rodit na zámku ve Velkém Březně. Objekt byl totiž za druhé světové války zařazen do nacistického projektu Lebensborn (Zdroj života). V budovách Lebensbornu se mladé německé ženy, vybrané pro svůj nordický vzhled, měly pohlavně stýkat s vojáky SS. Dokonalé árijské děti zplozené tímto způsobem se odevzdávaly státu do výchovy. Ústavy pro Lebensborn vznikaly většinou z přepychových alpských hotelů. Na našem území zdokumentován pouze jeden. Jeho zřízení měl údajně umožnit Karel Chotek na zámku ve Velkém Březně. Nakonec byl k těmto účelům v letech 1943 až 1944 používán druhý zámek Chotků Veltrusy. Projekt Lebensborn říší věnoval asi 40 000 rasově čistých dětí.

* * *

Po druhé světové válce bylo Velké Březno osvobozeno, aniž došlo k nějakým zvláštním bojům, obsazení bylo provedeno klidně. Rudá armáda projela Velkým Březnem 9. května 1945 v odpoledních hodinách, jednalo se o motorizovanou jednotku. Za touto jednotkou následovaly sbory Rudé armády všech zbraní a též zásobovací kolona. Obcí procházely celou noc. Část Němců ze strachu opustila domy a prchla. Byl ustaven místní národní výbor, jehož předsedou byl Miroslav Purger.

* * *

V souvislosti s Velkým Březnem a koncem války je potřeba zaznamenat, že německá záškodnická organizace Werwolf, která měla na osvobozeném území provádět diverzantské akce, měla svůj největší výcvikový tábor v Krásném Březně. Další výcvikové tábory se například nacházely na Sokolím hřebenu nad Velkým Březnem (chata na Fráži?), kam byli převeleni první werwolfové po 20. dubnu 1945 a dále ve Vítově, kde byl původně cvičen Volkssturm. Protože pravý břeh Labe skýtal velmi příhodný prostor pro záškodnickou válku, měl se hlavní stan werwolfu pro okres Ústí nad Labem přesunout na území v trojúhelníku mezi obcemi Vítov, Březí a Malečov. Hlavní představitelé Werwolfu těsně před koncem války uprchl a na Ústecku k žádným akcím ze strany Werwolfu nedošlo.

* * *

Nejdříve po válce byla otevřena obecná škola v tak zvané horní škole a teprve 28. února 1946 v budově bývalé německé obecné školy měšťanská škola, která měla k 1. 3. 1946 155 žáků.

* * *

V poznámkách prvního českého poválečného ředitele velkobřezenské školy byly nalezeny tyto zajímavé údaje: stav obyvatel v roce 1939 – 187 Čechů, 1846 Němců, 28. 10. 1946 – 1625 Čechů, 72 Němců.

* * *

Zajímavá informace je obsažena v publikaci *Na prahu nového života* z roku 1965: „Ve Velkém Březně byl uspořádán 8. července 1945 za účasti delegace Svazu české mládeže z Mladoboleslavska pochod do Valtířova a zpět do Velkého Března ke škole, před níž byl položen věnec k pomníku Jana Ámose Komenského.“

Zatím se nepodařilo zjistit něco bližšího o výše zmiňovaném pomníku! Ani nevíme, zda se nacházel u horní či dolní školy.

* * *

17. září 1947 navštívil zdejší přádelnu Meinl ministr průmyslu Bohumil Laušman, po té odjel do Ústí nad Labem, kde měl veřejný projev. Bohumil Laušman se po únoru 1948 stal náměstkem předsedy vlády, ale pobyl zde pouze do června 1948. Potom byl krátkou dobu ředitelem Slovenských elektráren a roku 1949 emigroval do Jugoslávie, později do Rakouska. Den před Štědrým dnem, 23. prosince 1953, ho unesli pracovníci StB z Rakouska. 9. května 1963 Laušman zemřel za velice záhadných okolností ve věznici Praze – Ruzyni.

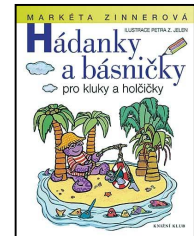

* * *

Kronikářský záznam z roku 1948: „Den 13. květen bude černě zapsán v dějinách severočeského pohraničí, neboť zátopy a kroupy zničily na mnoha místech úrodu a ovocné stromoví. V ten den odpoledne v době od půl druhé skoro do čtyř hodin ustavičně s velkou prudkostí bily kroupy. Skleníky v zahradě, střechy na mnoha místech byly rozbity, ovoce úplně stlučeno, sazenice zeleniny rozbity a listí ze stromů sraženo. Cesty zavaleny bahnem a ornice ze svahů odnesena bystřinou do Labe.“

* * *

24. 9. 1996 navštívila Základní školu ve Velkém Březně významná česká spisovatelka a scénářistka Markéta Zinnerová. V aule školy besedovala se žáky o své práci. Po skončení besedy si řada žáků koupila od spisovatelky její knihu a zároveň někteří žáci získali autogram.

* * *

V poslední době se několikrát objevily dohady, že na velkobřezenském zámku byla v minulosti přechovávána mumie. Kastelán zámku ing. Musil uvedl ve sdělovacích prostředcích, že již několikrát zaznamenal svědectví, že ještě krátce po 2. světové válce mumie na zámku opravdu byla. Kastelán připomněl, že šlechta si v 19. století často opatřovala i takovéto výjimečné památky. Dále potvrdil, že pod zámek je zatím neprozkoumané podzemí, což bylo ověřeno pomocí kamery, která byla spuštěna do neprozkoumaných prostor.

* * *

Slavný český malíř Josef Mánes se svou sestrou při cestě do Německa propluli na velkém člunu poháněném vesly kolem Střekova. Po přenocování na zámku ve Velkém Březně pokračovali v plavbě do Děčína, odkud pluli parníkem do Německa. Pro přepravu osob se používali „gondoly“ dlouhé 16-18 metrů stavěné podle benátského vzoru. V přední části měli přístřešek pro cestující, v zadní otevřené části seděli 2 až 4 páry veslařů a kormidelník.

Znáš odpověď?

- V první zajímavosti z dějin Velkého Března je popisována:
a) stoletá válka b) první světová c) třicetiletá
- První parolod' projela za velké pozornosti obyvatel okolo Velkého Března:
a) v roce 1841 b) v roce 1720 c) 1936
- V okolí Velkého Března se těžilo:
a) uhlí b) zlato c) stříbro
- V předešlém textu se dá zjistit jaká řemesla byla provozována v roce 1914. Jací řemeslníci žijí ve Velkém Březně dnes? Která zanikla a která jsou nová?

Náměty k činnostem a projektům

- Na velký papír (na roli papíru) narýsuj časovou osu a na ni zaznamenej některá data podle výběru, např.: přírodní katastrofy, 2. světová válka, rozvoj průmyslu.

Jak vznikla tato jména?

Velké Březno (něm. Grosspriesen)

Tato osada se už v nejstarších dokladech jmenuje Březno (1167). Osada byla pojmenována podle toho, že místo, kde byla založena, odlišovalo se od okolí březovým porostem. Na odlišení od sousedního Malého Března bylo jméno osady doplněno bližším určením Velké.

Vítov (něm. Wittal)

Místní jméno Vítov je odvozeno přivlastňovací příponou –ov od mužského osobního jména Vít = Vítův dvůr.

Byňov (něm. Binowe)

Osada se asi původně jmenovala Zbyňov. Toto místní jméno je odvozeno přivlastňovací příponou –ov od mužského osobního jména Zbyň = Zbyňův dvůr.

Varta (něm. Warta)

Německé místní jméno Warta je od původního německého slova Warte (stráž, hláska). České místní jméno Varta je počestěné německé jméno.

Olešnice (něm. Waldschnitz)

Místní jméno Olešnice je původně jméno potoka, které bylo druhotně přeneseno na osadu, potok byl pojmenován podle toho, že protékal mezi olšemi.

Valtířov (něm. *Waltirsche*)

Toto místní jméno je odvozeno přivlastňovací příponou –ov od mužského osobního jména Valter = Valterův dvůr

Malé Březno (něm. Klein-Priesen)

Dnešní *Malé Březno* je napodobením něm. Klein-Priesen. Přívlastkové určení *Malé* má osadu odlišit od nedalekého Velkého Března.

Zubrnice (něm. Saubernitz)

Toto místní jméno ukazuje k obecnému podstatnému jménu zubr (původně snad jméno potoka). Od přídavného jména zubrný odvozeno příponou –ice.

Týniště (něm. Tinsch)

Je odvozeno od podstatného jména týn (ohrada, plot) = oplocené, ohrazené místo. Osada byla nepochybně pojmenována podle toho, že byla založena na ohrazeném, oploceném místě.

Leština (něm. Leschtine)

Místní jméno Leština je odvozeno od slova leščina – lískový háj. Osada byla pojmenována podle polohy, ležela v blízkosti lískového háje.

Doubravice (něm. Tauberwitz)

Jméno je odvozeno od podstatného jména důbrava (doubrava) = dubový les. Osada dostala jméno podle toho, že byla založena v doubravě nebo vedle ní.

Bláhov (něm. Plahow)

Osada se původně jmenovala Blehov. Toto místní jméno je odvozeno přivlastňovací příponou –ov od mužského osobního jména Bleh (Blehův dvůr).

Homole (něm. Hummel)

Osada se původně jmenovala Hříbojedy. Jméno Homole bylo přeneseno až později.

Lhota pod Pannou (něm. Deutsch Welhota)

Jméno je odvozeno ze staročeského podstatného jména lhota, lhóta. Osadníci byli na určitou dobu osvobozeni od placení všech poplatků. Říkalo se, že jsou *na lhotě* – odtud podnět k pojmenování osady jménem Lhota. Po roce 1945 je pak přidáno bližší určení pod Pannou, podle polohy pod kopcem Panna.

Suletice (něm. Sulotitz)

Místní jméno Suletice je odvozeno příponou –ice od mužského osobního jména Suleta.

Babiny I, Babiny II (něm. Babina)

Jméno může být odvozeno od starobylého osobního jména Baba. Jindy bývá vykládáno jako odvozenina od podstatného jména baba = les babik.

Liškov (něm. Lischken)

Jméno je odvoze od mužského osobního jména Liška (původně podstatné jméno liška).

Nová Ves u Pláně (Neudörfel)

Jméno je překlad z němčiny, později jméno rozšířeno o bližší určení u Pláně.

Horní Zálezly (Salesel)

Toto jméno vzniklo, protože v době svého vzniku ležela ves stranou = ves lidí zalezlých. Bližší určení Horní je kvůli odlišení od vesnice Dolní Zálezly.

Proboštov (něm. Proboscht)

Je odvozeno od podstatného jména probošt (představený kapituly, tj. sboru kanovníků).

Házlice (něm. Hasslitz)

Původně se jmenovala Hvozdnice, odvozeno od podstatného jména hvozd.

Svádov (něm. Schwaden)

Odvozeno od podstatného jména sváda (svár, hádka).

Pomístní jména

Jakmile se lidé v dávných dobách počali trvale usazovat v určité krajině, měli potřebu se v ní orientovat. Dělali to tak, že si v okolí svých obydlí pojmenovávali výrazné polohy a objekty, které pro ně byly nějak důležité. Takovým jménům říkáme **pomístní jména**. Jsou to jména kopců, údolí a jiných terénních útvarů, jména jednotlivých pozemků - polí, luk a lesů, jména vodních toků a vodních ploch, jména komunikací. Pomístní jména bývají cenným pramenem poznání někdejšího rázu krajiny a života jednotlivých osad. V průběhu doby se pomístní jména měnila, přibývala i zanikala. V nynější době starobylá pomístní jména se přestávají užívat a tak se ztrácejí z lidské paměti. A to je škoda, neboť mají vzácnou hodnotu jako historický pramen.

Zatím se podařilo zaznamenat těchto několik pomístních jmen:

Bukovina – les severně od Horních Zálezel, západně nad Homolským potokem

Dlouhé louky – louky u cesty z Horních Zálezel směrem do Vítova

Hejralovna – stráž lesa Bukoviny nad chatovou kolonií západně nad Býňovem

Pávinky – les vpravo od polní cesty z Březí na Vartu

Starý potok – zářez rokle se skalkami mezi Dlouhými loukami a Býňovem

Vítovské nory – hluboká rokle vpravo od cesty z Březí na Vartu

Zelené údolí – údolí Homolského potoka mezi Býňovem a Vítovem

Radiška – vrch s vodárnou nad novou výstavbou rodinných domků ve Valtířově

U Kapličky – nad Velkým Březnem u značené turistické cesty směrem na Fráž

U Janička – místo před dnešní benzinovou čerpací stanicí

Na Drtiči – stráž směrem na Fráž

Háječek – lesík nad základní školou

Na Pile – místo, kde se silnice zanořuje nad Vítovem do lesa

V Jílech – stráž nad nádražím

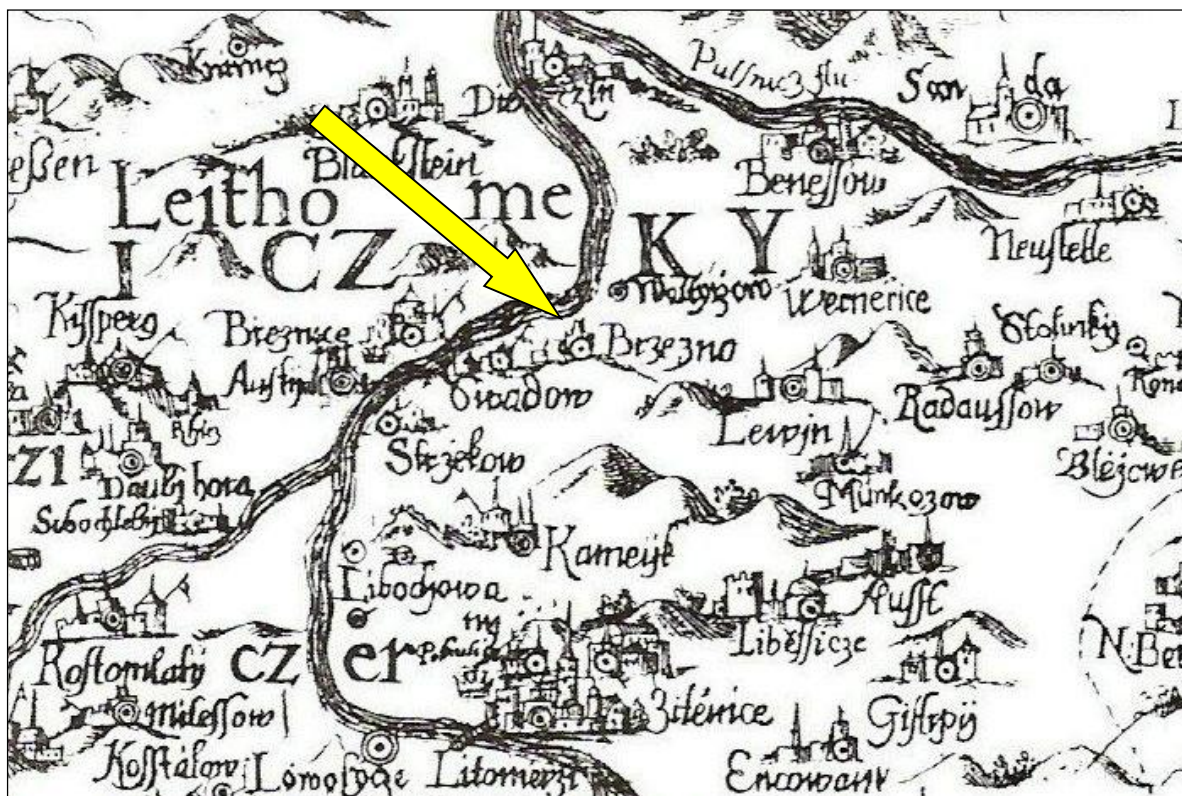
Sorge

Galgenberg

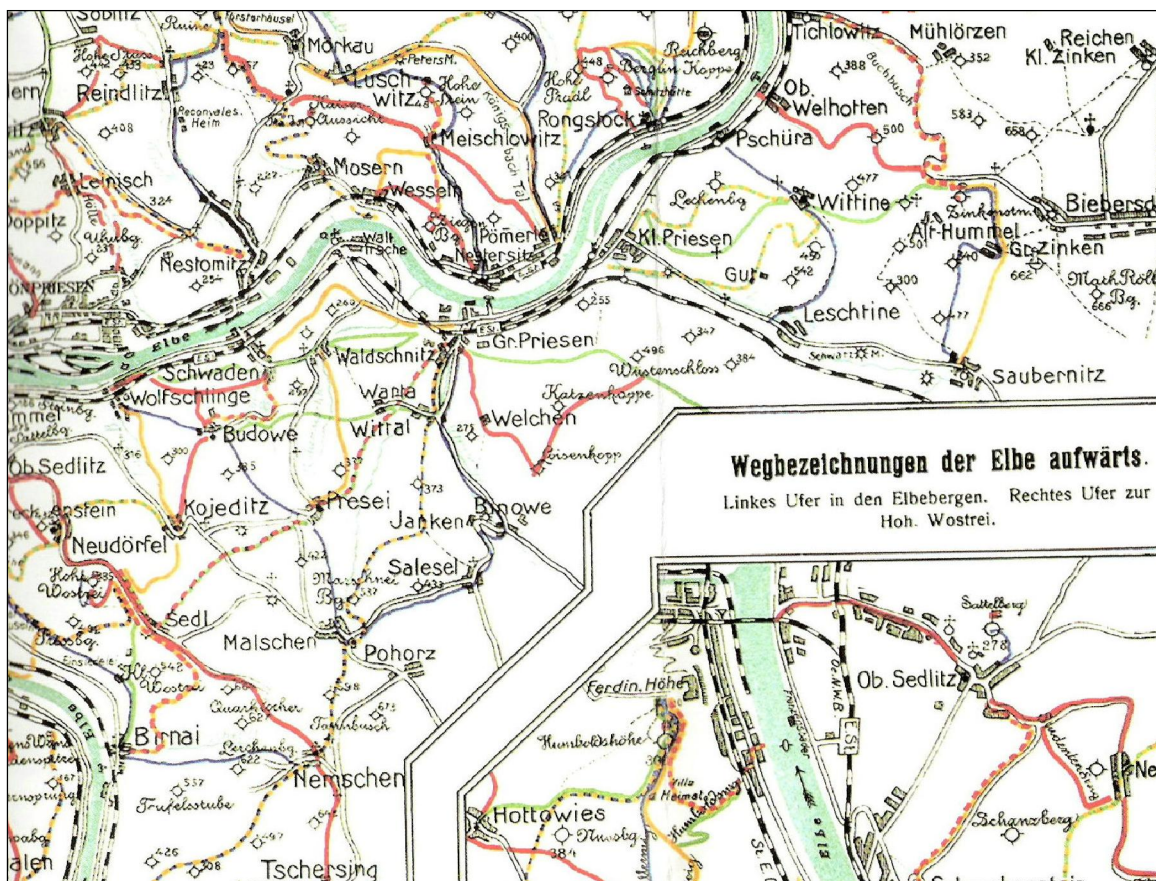
Náměty k činnostem a projektům

- Uvedený slovníček určitě neobsahuje všechna pomístní jména, a proto se pokuste ho doplnit (využijte rodičů či pamětníků).

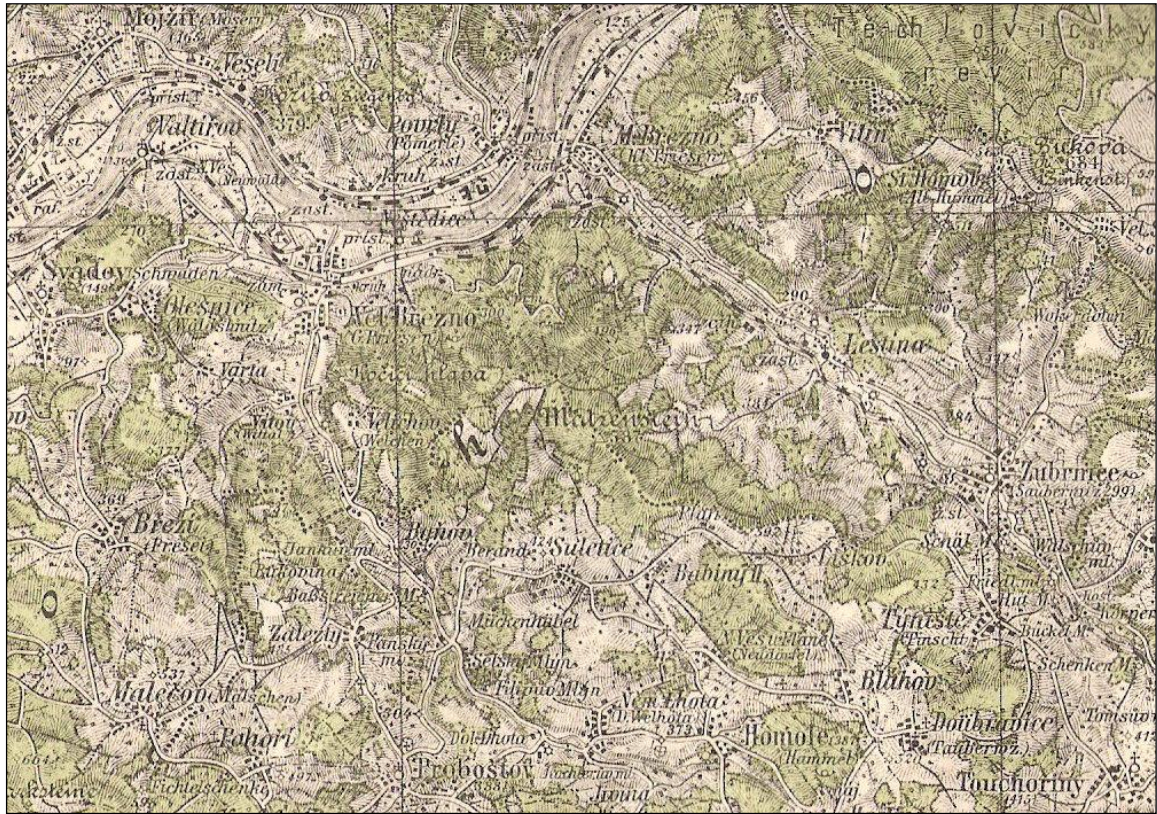
Obrazová příloha

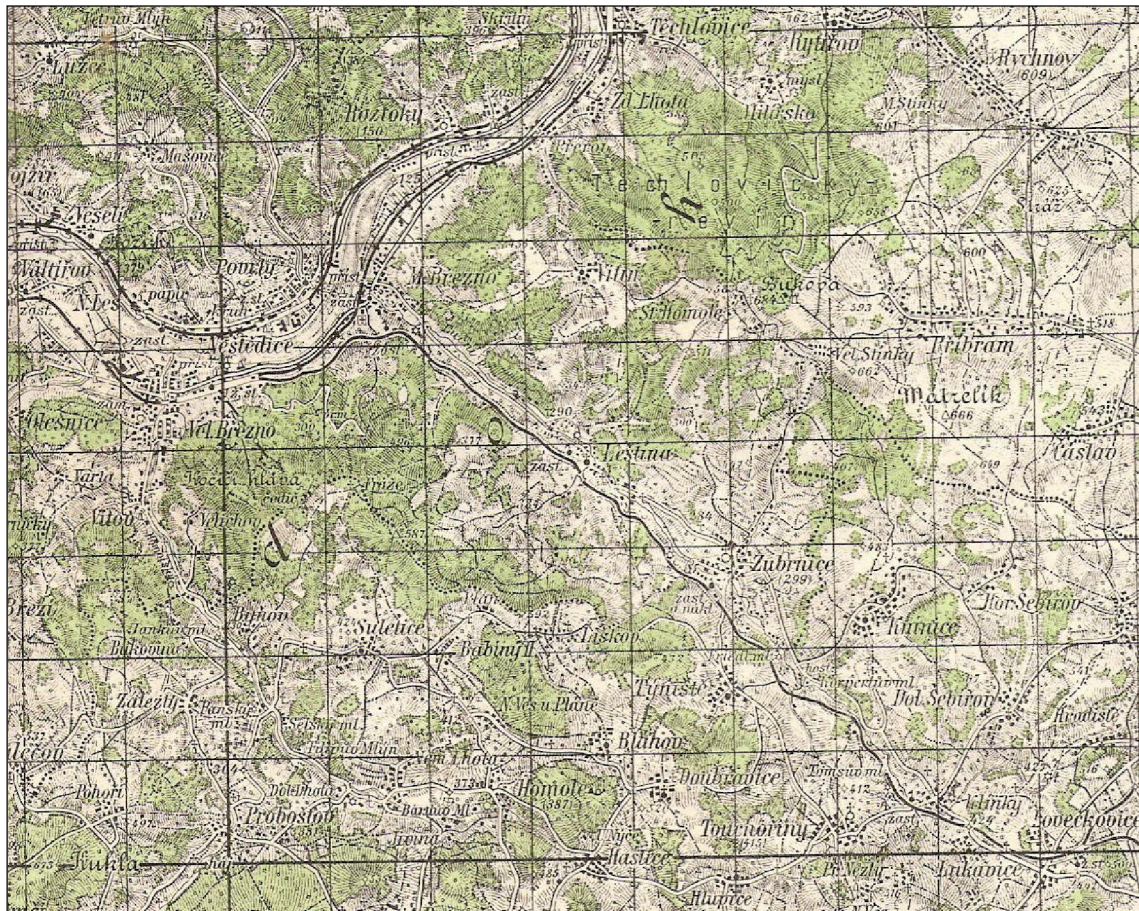
Mapa Pavla Aretina z roku 1619 jako jedna z prvních zachycuje Velké Březno. Zde ještě v podobě Brzezno.

Turistická mapa okolí Velkého Března ze začátku 20. století

Německá mapa Velkého Března a okolí vydaná roku 1944

Mapa pocházející z doby krátce po 2. světové válce

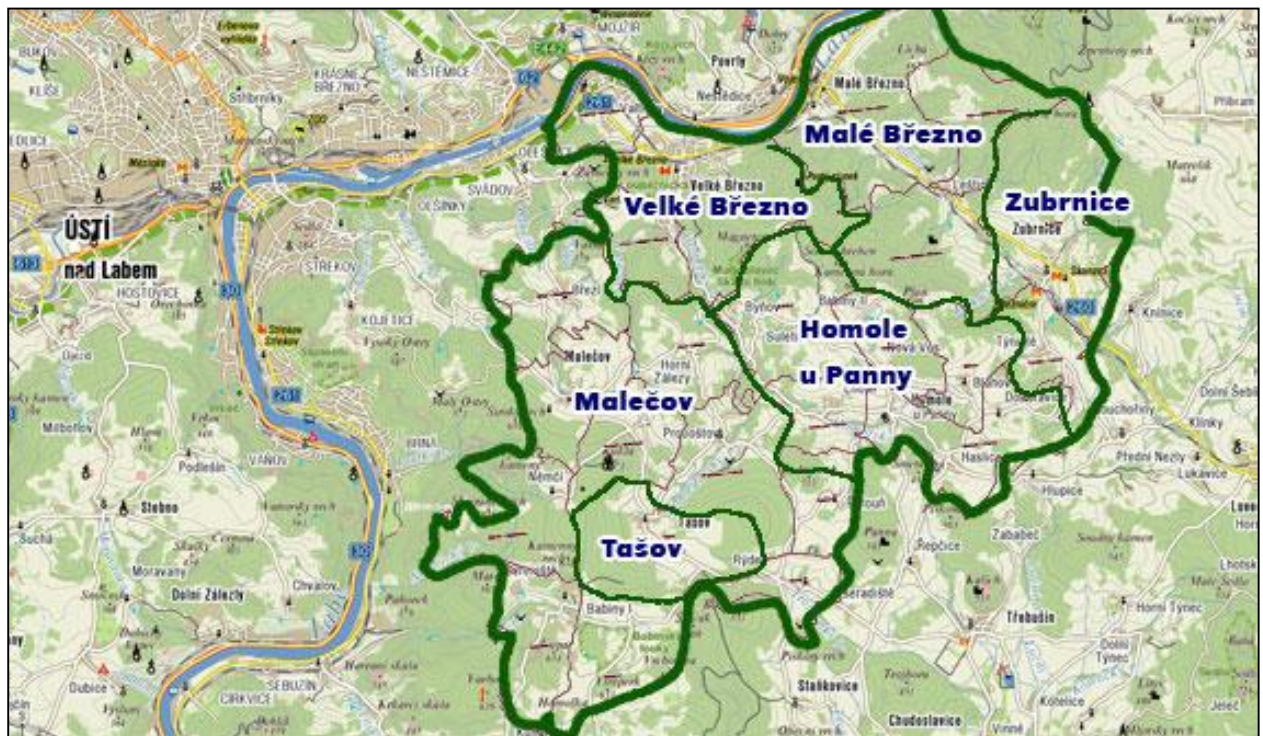

Mapa Velkého Března a okolí z roku 1956.

Současné Velké Březno

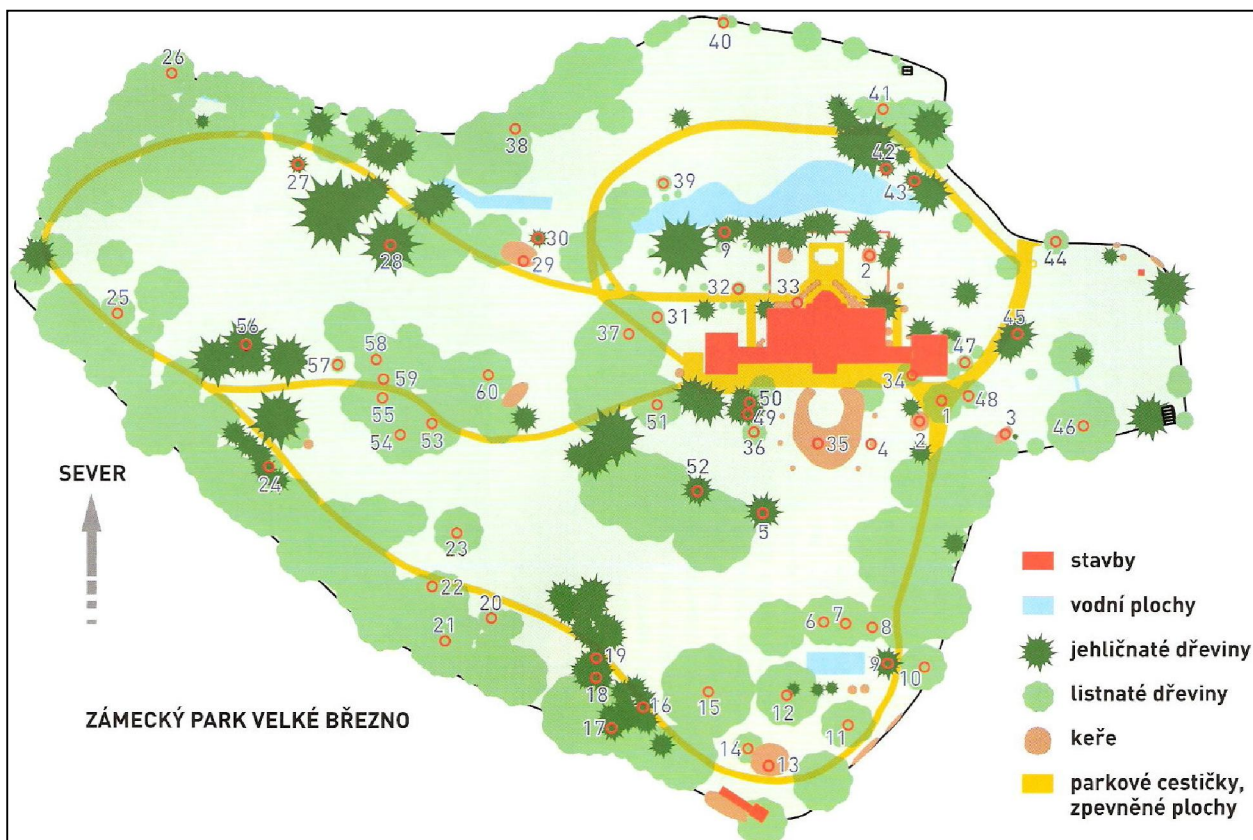
Mikroregion Velkobřezensko

Tato pohlednice je zajímavá dvojí datací: vytištěna v roce 1897 a napsána 14. 8. 1898. Zatím nejstarší nalezená pohlednice Velkého Března.

Restaurace Adonis před více jak 100 lety. Nezdá se vám vlevo stojící škola o jedno patro nižší?

Šedesát nejzajímavějších stromů a keřů z parku zámku Velké Březno

1 <i>Quercus robur</i> 'Pendula'	dub letní převislý	32 <i>Picea abies</i> 'Inversa'	smrk ztepilý převislý
2 <i>Rhododendron luteum</i>	pěníšník žlutý	33 <i>Hydrangea arborescens</i>	bortenzie stromčekovitá
3 <i>Chaenomeles japonica</i>	kdoulovec japonský	34 <i>Magnolia x soulangiana</i>	šácbolan Soulangeiin
4 <i>Paeonia suffruticosa</i>	pivoňka dřevitá	35 <i>Rhododendron hybridum</i>	pěníšník velkokvětý
5 <i>Chamaecyparis pisifera</i> 'Plumosa'	cypríšeek brachonosný	36 <i>Magnolia hypoleuca</i>	šácbolan opakvěčtý
6 <i>Carpinus betulus</i> 'Pendula'	babr obecný převislý	37 <i>Platanus x acerifolia</i>	platan javorolistý
7 <i>Magnolia kobus</i>	šácbolan japonský	38 <i>Quercus palustris</i>	dub bahemí
8 <i>Quercus robur</i> 'Pectinata'	dub letní stříhanolistý	39 <i>Crataegus crus-gali</i>	biob kuří noba
9 <i>Taxus baccata</i>	tis červený	40 <i>Catalpa bignonioides</i>	katalpa trubačovitá
10 <i>Acer pseudoplatanus</i> 'Leopoldii'	javor klen	41 <i>Malus floribunda</i>	jabloň mnohokvětá
11 <i>Quercus rubra</i>	dub červený	42 <i>Juniperus virginiana tripartita</i>	jalovec viržinský
12 <i>Populus alba</i>	topol bílý	43 <i>Thuja orientalis</i>	zerav východní
13 <i>Aesculus parviflora</i>	jírovec malokvětý	44 <i>Cornus mas</i>	dřív obecný
14 <i>Acer pseudoplatanus</i> 'Aureovariegata'	javor klen žlbanolistý	45 <i>Tsuga canadensis</i>	jedlovec kanadský
15 <i>Acer saccharinum</i>	javor stříbrný	46 <i>Populus nigra</i>	topol černý
16 <i>Picea omorika</i>	smrk Pančičův	47 <i>Buxus sempervirens</i>	zimostroáz obecný
17 <i>Pinus strobus</i>	borovice vejmutovka	48 <i>Sophora japonica</i>	jerlín japonský
18 <i>Pseudotsuga menziesii</i>	douglaska tisolistá	49 <i>Tsuga mertensiana</i>	jedlovec Mertensův
19 <i>Abies concolor</i>	jedle stejnobarvá	50 <i>Picea orientalis</i>	kaštanovník sešý
20 <i>Ulmus glabra</i>	jilm horský	51 <i>Castanea sativa</i>	jedle kavkazská
21 <i>Ulmus laevis</i>	jilm vaz	52 <i>Abies nordmanniana</i>	lyrovník tulipánokvětý
22 <i>Quercus rubra</i>	dub červený	53 <i>Liriodendron tulipifera</i>	lípa zelená
23 <i>Fagus sylvatica</i> 'Pendula'	buk lesní převislý	54 <i>Tilia euclora</i>	zmarličník japonský
24 <i>Juglans regia</i>	ořešák královský	55 <i>Cercidiphyllum japonicum</i>	modřín japonský
25 <i>Quercus coccinea</i>	dub šarlatový	56 <i>Larix kaempferi</i>	ambroň západní
26 <i>Acer rufrinerve</i>	javor rezavožilný	57 <i>Liquidambar styraciflua</i>	jírovec červený
27 <i>Ginkgo biloba</i>	jinan dvoulaločný	58 <i>Aesculus carnea</i>	kalina vrásčitolistá
28 <i>Pinus nigra</i>	borovice černá	59 <i>Viburnum rhytidophyllum</i>	javor klen červenolistý
29 <i>Syringa vulgaris</i>	šerák obecný	60 <i>Acer pseudoplatanus</i> 'Purpurascens'	
30 <i>Melasequoia glyptostroboides</i>	metasekvoj čínská		
31 <i>Hibiscus syriacus</i>	ibíšek syrský		

Podrobnosti o jednotlivých dřevinách najdete na naší webové stránce.

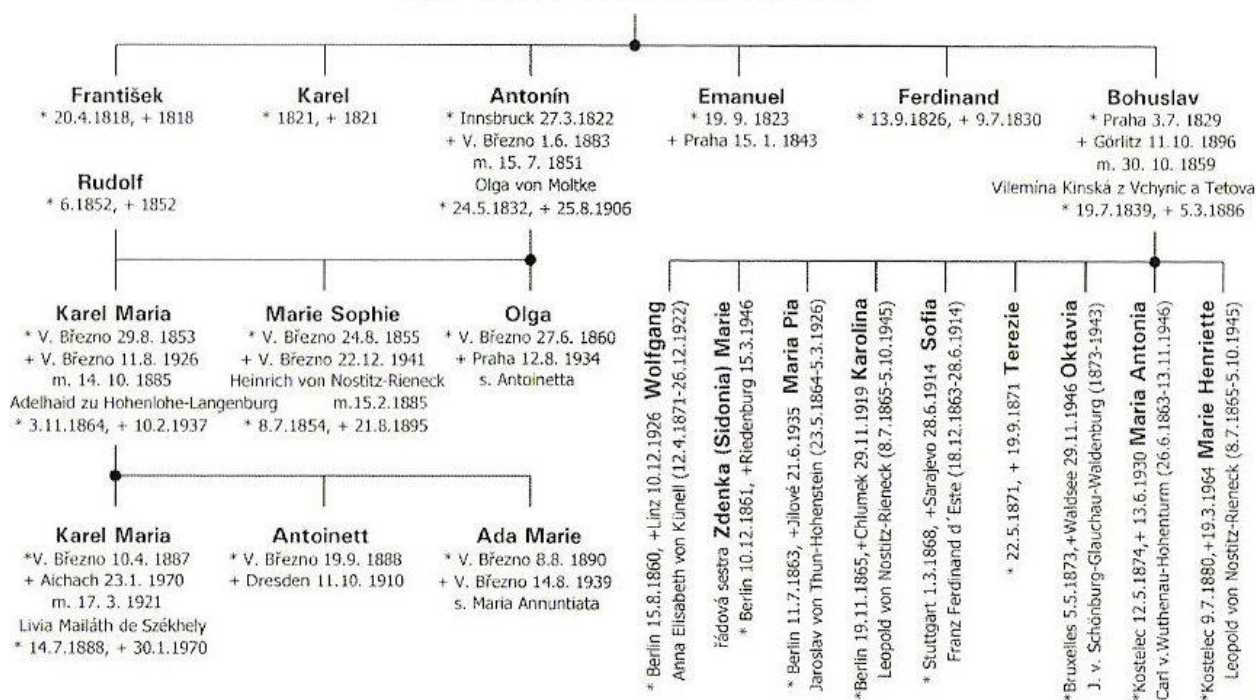

VELKOBŘEZENŠTÍ CHOTKOVÉ

Karel CHOTEK

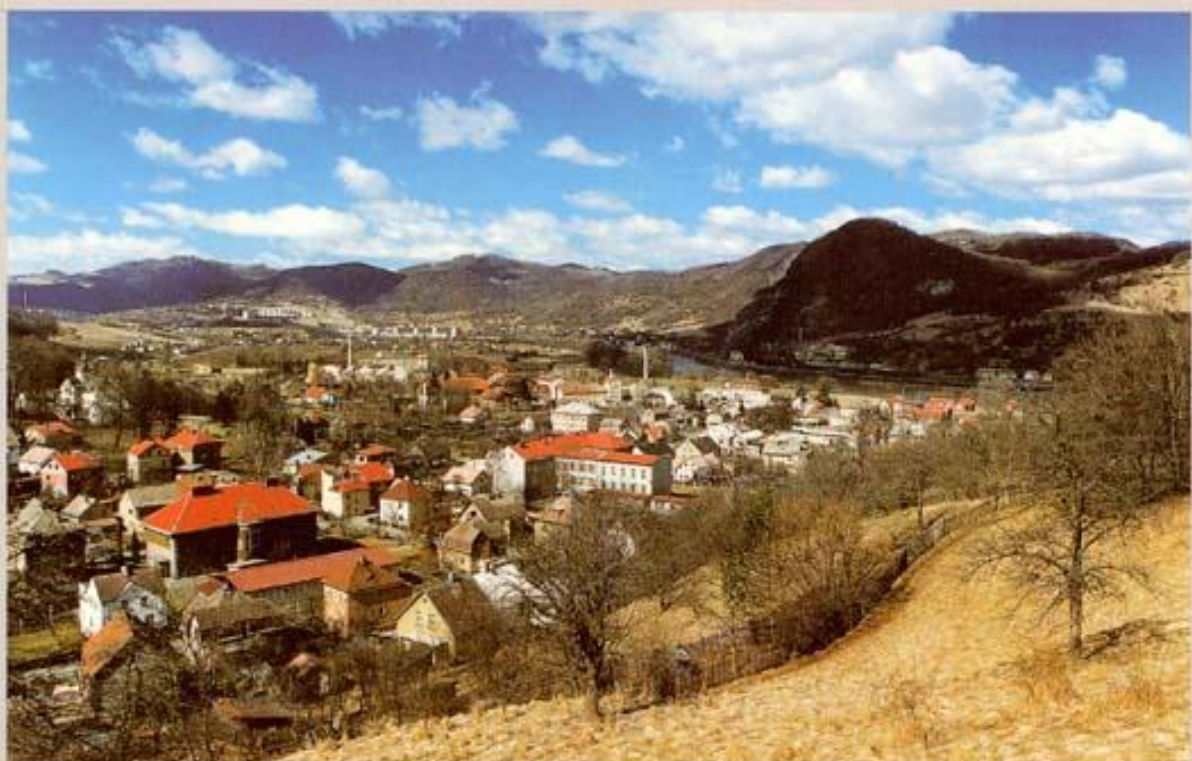
* Wien 23.7.1783, + Wien 28.12.1868, m. Wien 9.6.1817

María Sophia Berchtoldová z Uherčic (* 21.1.1794, +18.2. 1878)

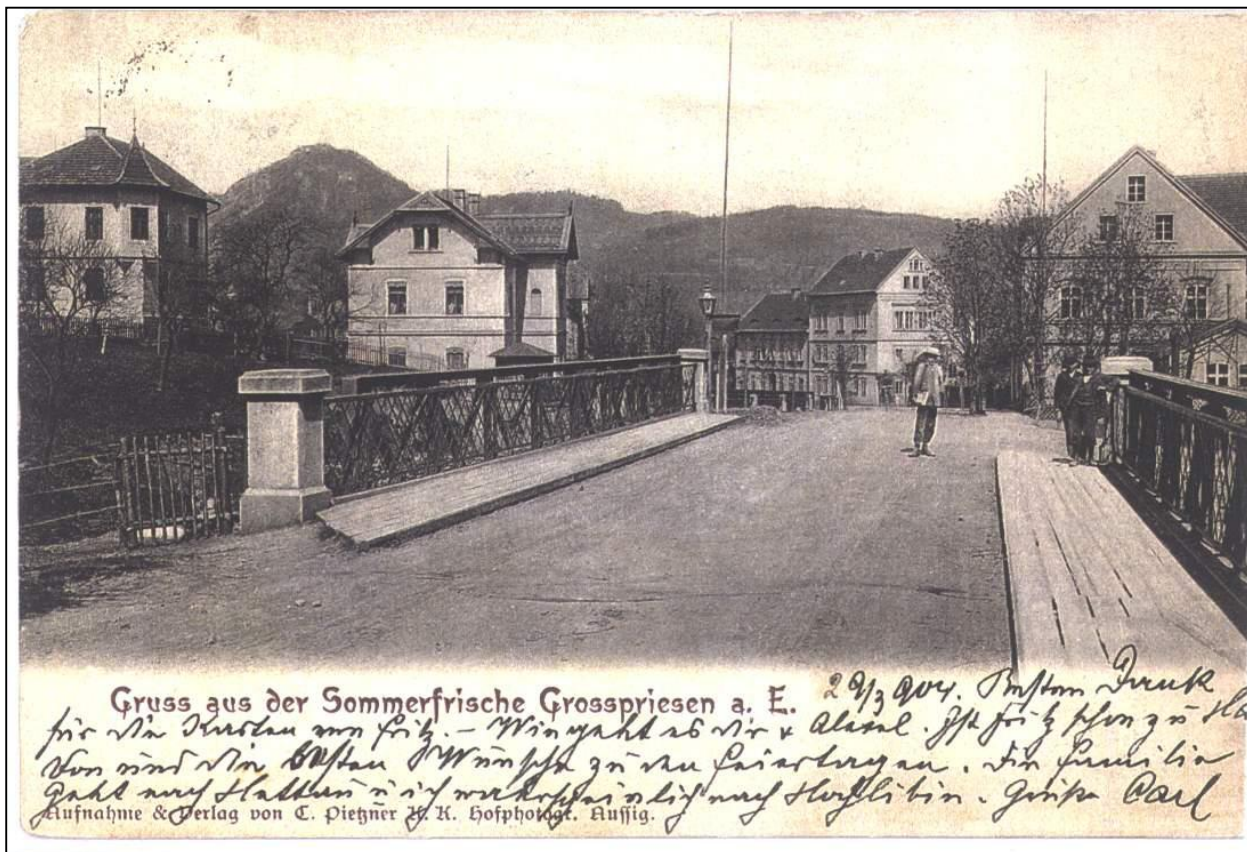

VALTÍŘOV

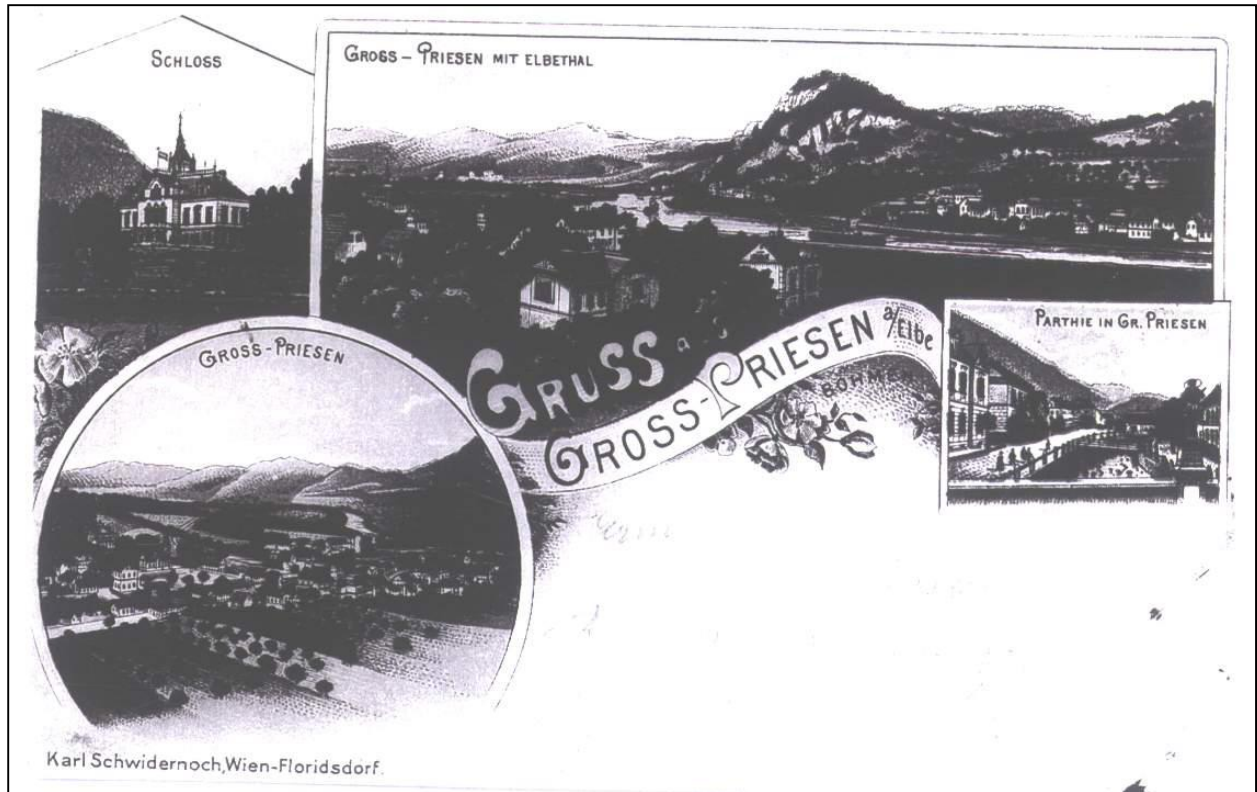

VELKÉ BŘEZNO

Na fotografii z počátku 20. století vidíte most přes Homolský potok v Litoměřické ulici. Z kovové cedulky umístěné dodnes na mostě vyplývá, že most byl vyroben pražskou firmou v roce 1893.

Hospoda ve Vítově v proměnách času. Zjisti, jak se původně hospoda v českém překladu jmenovala.

Gruss aus Gross-Priesen.
Liebe Elli!

Schreibe mir
bald wieder einmal.

Gruss aus Grosspriesen a. d. Elbe
Maimon verbindlichsten Liebes
für die Karte. Mit Gruss.
Henriette

Es darf ich so gefassten
wenn gut ist so gemacht
ein Gebet fast ganzlich, das

SÖRFOVA'

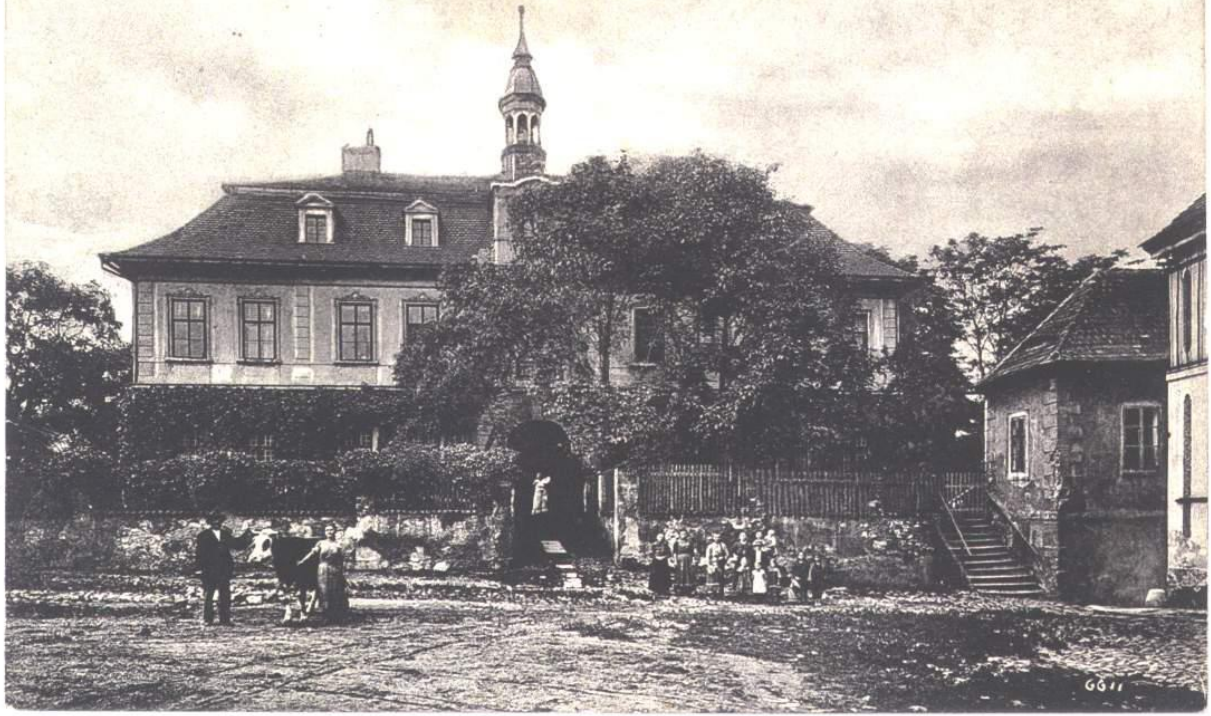
Correspondenz-Karte.

Un. Högskolan i Uppsala
Sörfova' i Uppsala
in Uppsala 2. 11. 1883.

GROSSPRIESEN a. d. E.

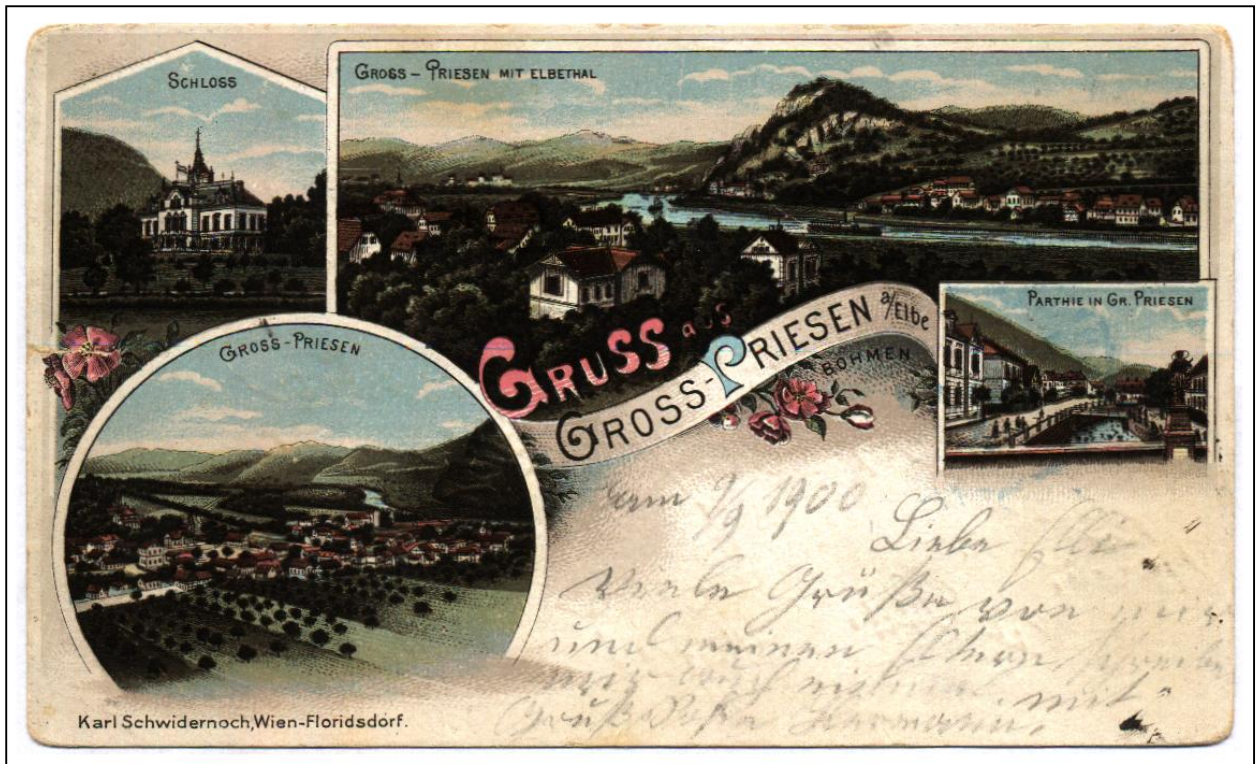
Altes Schloss.

GROSSPRIESEN a. d. E.

Kapelle.

Úspěchy velkobřezenského pivovaru byly korunovány oceněním dvorské kanceláře rakouského císaře, od níž pivovar získal „pro výtečnou kvalitu“ právo používat státního symbolu rakouského orla na podnikové značce a pečeti. Tento symbol byl postupně opuštěn a nahrazen dobrosrdečnou tváří pana Zippicha.

Uprostřed obce stál malý křížek

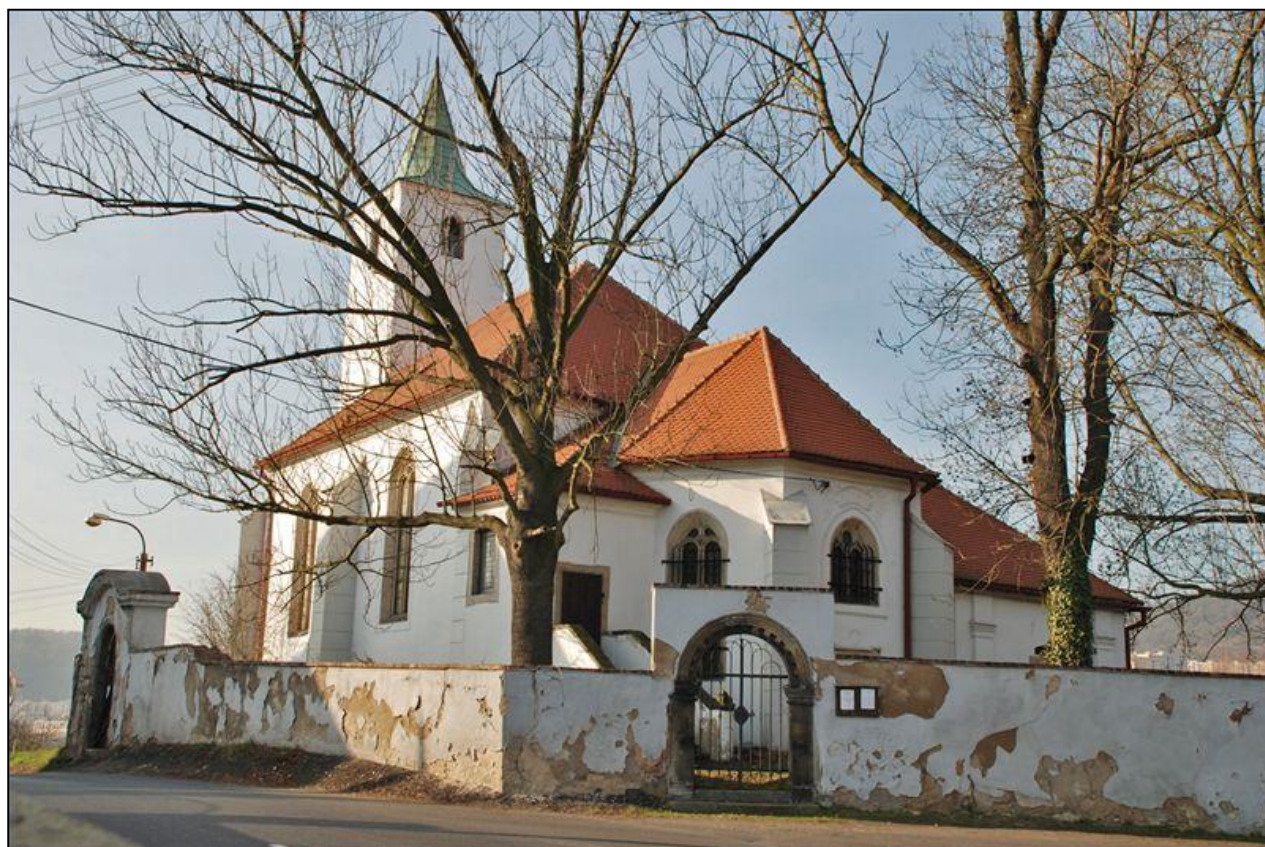

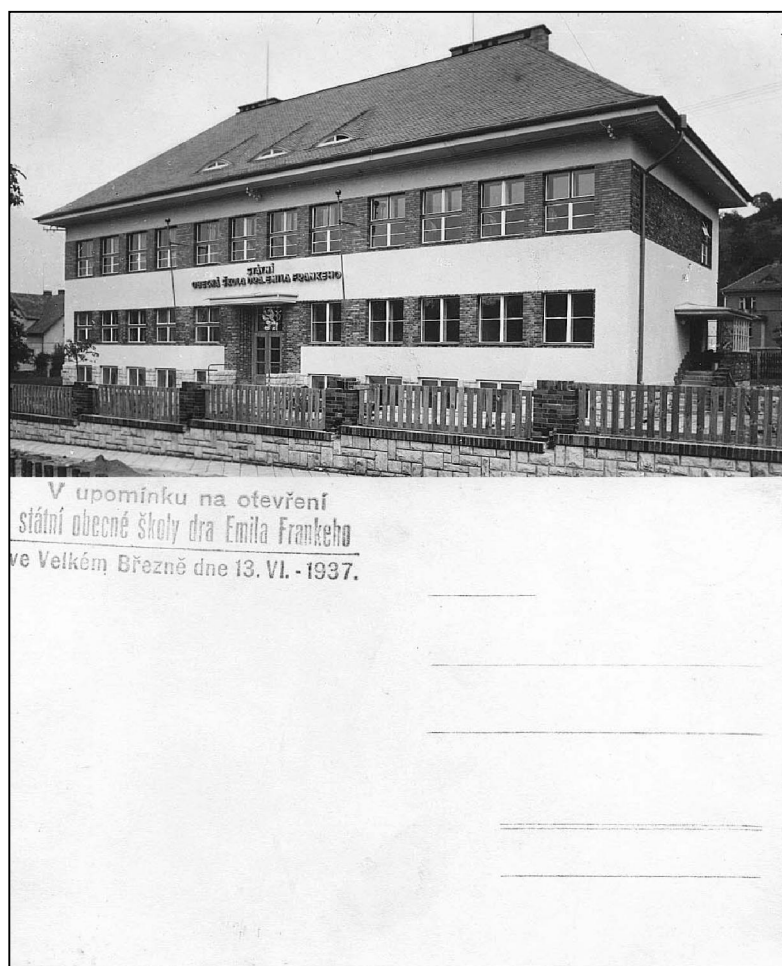
Levý křížek se nalézá na Velichově a pravý ve Vítově. Pokud se pečlivěji podíváte na nápisy na Velichovském křížku zjistíte, že se v žádném případě nejedná o původní sakrální stavbu, ale o novodobě vytvořený křížek. Jeho autor použil podstavec ze sochy sv. Petra, která původně i se sochou sv. Petra stála na Vartě a později na Velichově. Socha se nyní nachází na neznámém místě a kamenný podstavec byl využit jako základ křížku.

Z nápisu se dají identifikovat slova: sv. Petr, Kryštof Černý a letopočet 17 **. Z těchto slov vyplývá, že se opravdu jedná o podstavec k soše sv. Petra

Kostel sv. Václava ve Valtířově

Uprostřed obce na mostě přes Homolský potok stála socha sv. Jana Nepomuckého

Velkou fotografii pořídil hrabě Karel Maria Chotek a malý obrázek pochází z pohlednice Velkého Března, která byla vydaná v roce 1897.

Z porovnání vyplývá, že na fotografii K. M. Chotka je zachyceno Velké Březno s již zničenou sochou Jana Nepomuckého. Socha stála podle vzpomínek pana Zajpta naproti jeho domu a ještě v šedesátých letech bylo zkouškou síly a šikovnosti venkovských kluků vyšplhat se na skoro dva metry vysoký podstavec sochy. Socha sv. Jana Nepomuckého byla v té době již zničená.

Znovuobnovení křížek v blízkosti čerpací stanice (fotografováno v roce 2012)

Ryba rodu *Gobius*, Byňov, skutečná délka 4 cm.

Rok 1937. S největší pravděpodobností fotografie vznikla v původní tělocvičně velkobřezenské školy,

Hitlerův les

Při cestě přes Zubrnice se nad tamním skanzenem v protilehlé stráni dají vyluštit zbytky nápisu "Hitler".

Mnozí obyvatelé obce, návštěvníci i odborníci na historii jsou o existenci nápisu přesvědčeni. A to přesto, že lesníci upozorňují, že údajný nápis, který mezi smrky tvoří světlejší modřiny, ve skutečnosti ohraničuje jednotlivá území v lese a dříve se těmito místy tahalo dřevo. Zastánci legendy o nápisu vytvořeném obyvateli Sudet tvrdí, že příznivci nacistického vůdce mohli takové hranice do podoby Hitlerova jména upravit. Nápis byl takto prezentovaný mimo jiné v dokumentu, který vysílala Česká televize.

Původní obyvatelé po válce odešli, a tak se z pamětníků už není koho zeptat. Letecké snímky, i ty pořízené nedlouho po válce, však žádný nápis neukazují.

Hitlerův les, jak se mu říká, je dobře vidět i z vysílače na Bukové hoře.

Fotografie lesa kousek nad Zubrnícemi. Mezi smrky jsou jasně vidět linie modřínů.

Fotografii pořídil hrabě Karel Maria Chotek (1853 – 1926). S velkou pravděpodobností je na ni zachycen kříž s ukřižovaným Kristem, který se nachází u cyklostezky ve Valtířově.

ČESKOSLOVENSKÁ REPUBLIKA.

Střední škola smíšená ve Velkém Březně

Třída JL 10. 2. 1. A okres Velká Morava

Číslo tříd. výkazu 20 Školní rok 1948/1949

Pololetní vysvědčení.

Jindřiška Lenišková
 narozena dne 20. února 1934, rodná obec Prácheň
 okres Prácheň, náboženství Římskokatolická
 začala chodit do školy I. stupně v Velkém Březně dne 1. září 1940,
 do školy II. stupně dne 1. září 1942, a nabývá za první pololetí
 školního roku 1948/1949 jako žákyně JL 10. 2. 1. A postup. ročníku zdejší školy
 tohoto vysvědčení:
 Chování: bezchonné

Povinné předměty:	Prospěch:
Jazyk český	shvalitelný
Jazyk ruský	shvalitelný
Občanská nauka	výborný
Dějepis	výborný
Zeměpis	výborný
Přiroda	shvalitelný
Chemie	výborný
Fyzika	shvalitelný
Matematika	shvalitelný
Kružení	shvalitelný
Řísování	
Nauka o domácnosti	shvalitelný
Náboženská výchova	
Hudební výchova	
Tělesná výchova	dobry

Všechna práva vyhrazena. 2-2014-48. 1321

Nepovinné předměty — zájmové kroužky:

Pracovala úspěšně v hudebním kroužku.
Pracovala úspěšně v kroužku psaní slohem.

Počet zameškaných školních půldnů: oraluvených 4, neoraluvených —

V Velkém Březně dne 29. ledna 1949.

Ořední pečet:

Ředitel: Karel Brůha Třídní učitel: Miroslav Slach

STUPNICE ZNÁMEK.

Stupeň:	1	2	3	4	5
Chování:	bezchonné	uspokojivé	málo uspokojivé	neuspokojivé	—
Prospěch:	výborný	chvalitebný	dobry	dostatečný	nedostatečný

Vysvědčení z velkobřezenské školy z roku 1949. Velmi zajímavá byla osoba třídního učitele. Byl jím český spisovatel Miroslav Slach. Jeho žákem byl ve Všetatech na základní škole Jan Palach.

Znak obce Velké Březno

NA MARTÍNKOVĚ DVOŘE

Mírně

Na Mar-tín - ko - vě dvoře roz-kvé - ta - jí tam
 dvě rú - že. Vy-šla - pal P'e - pí - ček An - dul - ce stez - ní - ček,
 o na ted' plá - če tu - ze, vy-šla - pal P'e - pí - ček
 An - dul - ce stez - ní - ček, o - na ted' plá - če tu - ze.

2. Neplač, nekvil, neželej, / z toho si nic nedělej. / I: Koukni na věneček, / koukni na věneček, / jak je pěkně zelenej. :I
 3. Jak je pěkně zelenej, / z rozmarýnky pletenej, / I: Jak ty bílý kvítka / na něm plápolají, / že musí být svedenej. :I

Píseň se zpívala
 při čepení nevěsty.
 Zpívala:
 Anna Doležalová.
 Zapsal:
 F. V. Koblenc
 Valtířov 1947

Zřejmě jedna z mála známých původních českých lidových písní z okolí Velkého Března.

Náměty k činnostem a projektům

- U starých pohlednic se pokus identifikovat vyfotografovaná místa.
- Podaří se ti na starých německých mapách rozluštit jména současných obcí? Pomož si současnou mapou.
- Při procházce po zámeckém parku se pokus pomocí mapky zámeckého parku poznat některé vzácné stromy a keře.
- Při procházce obcí porovnejte některé historické pohlednice s dnešní realitou.

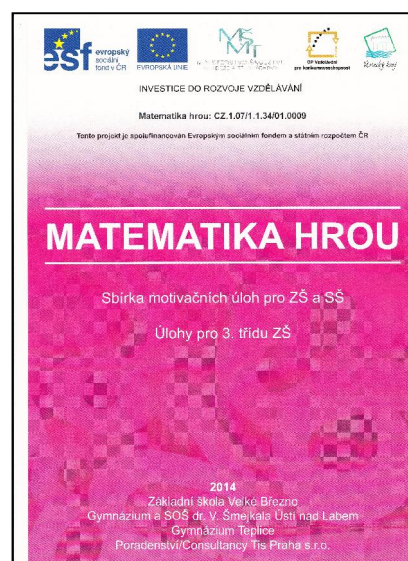
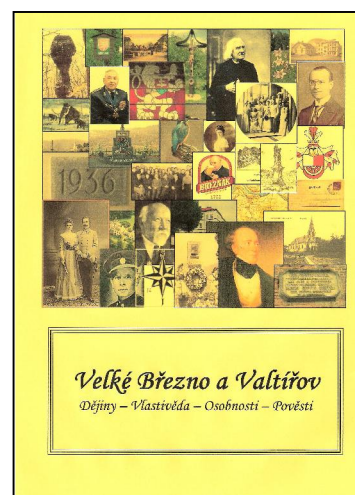
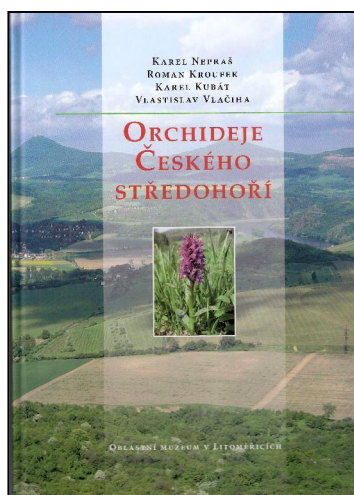
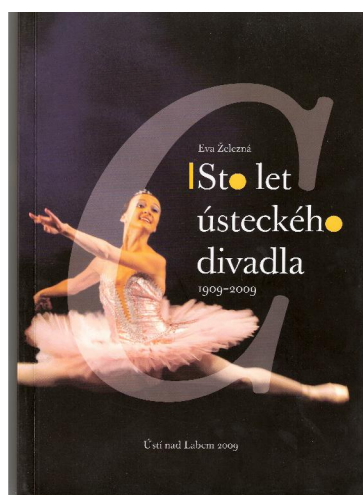
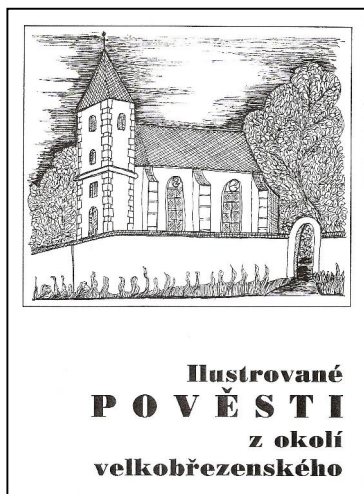
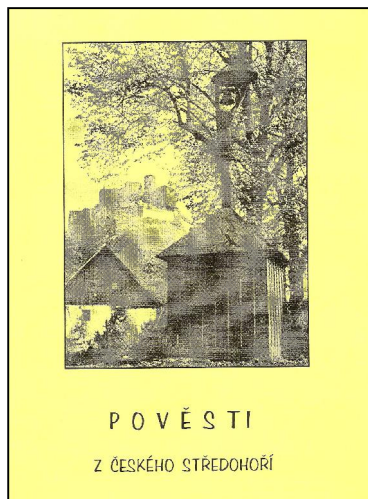
Použitá literatura

- Borská, Helena: Poznej město, ve kterém žiješ. Ústí nad Labem., Geodézie ČS, a.s. 1995
- Borská, Helena: Ústí nad Labem, Poznámky k historii města a okolí, Spolchemie 2005

- Borská, Helena : Naše město, jeho primátoři a význačné osobnosti, ÚKP 98, 2004
- Cajthaml, F.: Sto pověstí, bájí a příběhů severočeských. Praha, A. Svěcený 1924
- Cajthaml, F.: Staré pověsti Středohoří a Podkrušnohoří. Ústí nad Labem 1923
- České středohoří – východ. Soubor turistických map 1:50000. Praha, KČT 1995
- České středohoří – západ. Soubor turistických map 1:50000. Praha, KČT 1993
- České středohoří, Správa CHKO České středohoří 2006
- Hieke, Wenzel: Dějiny církevní obce Homole, 1887
- HISTORY revue, RF HOBBY
- Houfek, Václav a kol.: 120 let muzea Ústí nad Labem, Ústí nad Labem 1996
- Houžvička, Václav: Ústí nad Labem. Ústí nad Labem, Severočeské nakladatelství 1986
- Hora, Petr : Toulky českou minulostí, VIA FACCTI, 1 – 12, 2008
- Hulpach, Vladimír: Zlatá kvočna. Ústí nad Labem, Severočeské nakladatelství 1987
- Internet
- Ilustrované pověsti z okolí velkobřezenského, ZŠ Velké Březno 2003
- Grisa, Ivan: Ústecká uličnice. Ústí nad Labem 1998
- Janeba, Jaroslav, Koudela, Břetislav: Místní jména v severočeském kraji. Ústí nad Labem, KPÚ 1966
- Kaiser, Vladimír a kol.: Dějiny města Ústí nad Labem. Ústí nad Labem 1995
- Kaiser, Vladimír a kol.: 800 let Svádova. Obvodní národní výbor 1988
- Kaiser, Vladimír, Jaroš, Vlastimil: 800 let Malého Března. MNV Malé Březno 1988
- Karpaš, Roman, Koukal, Pavel: Album starých pohlednic Českého středohoří, nakladatelství RK 2004
- Kinský, Jiří a kol.: CHKO České středohoří a její maloplošná chráněná území. Litoměřice 1996
- Koláček, Luboš: České středohoří, Regia 2009
- Kolektiv autorů: Na prahu nového života, Okresní národní výbor v Ústí nad Labem, 1965
- Kolektiv autorů: 57 osobností Středočeského kraje, Středočeská turistická a informační služba, a.s., 2009
- Koudela, Břetislav: Místní jména okresního města Ústí nad Labem, Ústí nad Labem, OPS Odboru školství ONV 1971
- Kovařík, Vladimír: Literární toulky po Čechách. Praha, Československý spisovatel 1977
- Kramer, Jiří, Památná místa a památníky protifašistického boje v Severočeském kraji, Ústí nad Labem 1987
- Krsek, Martin: Šedesát ústeckých NEJ, Ústí nad Labem 2007
- Kučera, Zdeněk: Ústecko na starých mapách. Ústí nad Labem 2002
- Kühnlová, Hana: Život v našem regionu, Fraus 2007
- Kronika obce Velké Březno
- Kronika Základní školy ve Velkém Březně
- Oliva, Jan: Severní Čechy v lidové písni, Severočeské nakladatelství, 1980
- Machek, Václav: Etymologický slovník jazyka českého. Praha, Academia 1971
- Mapa - Aussig, Landesvermessungsamt Böhmen und Mähren 1944
- Mapa – Velké Březno, Generální štáb československé lidové armády, 1956
- Matušková, Alena: Místo, kde žijeme. Nakladatelství ČGS, Praha 2010
- Měchýř, Jan, Matějček, Jiří: Černé milióny, Severočeské nakladatelství, 1987
- Mladá fronta DNES
- Možnarová, Věra: Tradice vinařství na Ústecku. Ústí nad Labem 2004
- Nechanická, Daniela, Havránek, Zdeněk: Labská královna. Ústí nad Labem 1996
- Parkan, František a kol.: Výchova ke vztahu ke kulturně historickému dědictví. PF UK, Praha 2008
- Pinc, František: Vlastivědné výlety z Ústí nad Labem. Nakladatelství KNV Ústí nad Labem 1957
- Pištěk, Milan, Balvín, Jaroslav: Ústečani nejen v datech (1) a (2), Ústí nad Labem 2007-8
- Pivní občasník, 21. 12. 2000

- Provazník, Vladimír: Ústí, město nad Labem. Ústí nad Labem, Severočeské nakladatelství 1983
- Průvodce po Čechách, Moravě, Slezsku, České středohoří – východ, S & D, Praha 2005
- Průvodce po Čechách, Moravě, Slezsku, České středohoří – západ, S & D, Praha 2005
- Příspěvky k ústecké vlastivědě 3/2001, Ústí nad Labem 2001
- Souček, Jiří: Obrazová rukověť obcí a církevních staveb v okrese Ústí nad Labem. Ústí nad Labem 1999
- Souček, Jiří: Doporučujeme navštívit v okrese Ústí nad Labem. Albis 2000
- Soukup, Jaroslav: Kapitoly z historie Velkého Března. MNV Velké Březno 1987
- Schulmatrik 1931 – 1938
- Musil, Miloš, Hladíková, Dana: Státní zámek Velké Březno, NPÚ 2008
- Špecinger, Otakar: Českým středohořím. Praha. Sportovní a turistické nakladatelství 1957
- Tajnosti depozitářů aneb předměty s příběhem. Vydalo Regionální muzeum v Teplicích 2007
- Tesař, J. R.: Sto pověstí z Litoměřicka. Litoměřice 1926
- Úlovec, Jiří: Hrady, zámky a tvrze na Ústecku. Ústí nad Labem 2002
- Ústecké muzejní sešity, sv.1. Ústí nad Labem. Okresní vlastivědné muzeum 1991
- Ústí nad Labem – více než 3333 fotografií, XEROCO 2001
- Ústecko – turistický průvodce euroregionem Labe. Euroregion Labe 2002
- Ústecký deník
- Veselý, Martin: Vojenské dějiny Ústecka. Ústí nad Labem 2003
- Vodopády na Ústecku. Ústí nad Labem 2008
- Vrba, J. a kol.: O ústeckém jazzu. KS Albis, Ústí nad Labem 1999
- Vyprávění místních obyvatel
- Wachsmann, V.: Severní Polabí, Ústí nad Labem 1888
- Zubrnice – tip na výlet. Občanské sdružení Zubrnické muzeální železnice 2000

Učitelé Základní školy ve Velkém Březně v poslední době vydali tyto publikace:

Velké Březno a Valtířov

Dějiny – Vlastivěda – Osobnosti – Pověsti

Velké Březno a Valtířov

Dějiny – Vlastivěda – Osobnosti – Pověsti

PaedDr. Jan Darsa

Pomůcka pro využívání regionálních prvků ve výuce

Vydala Základní škola ve Velké Březně

Školní 87, 403 23 Velké Březno

skola.vb@ustipost.cz

2015